

ARGIA

1985 Abendua 1—XLVIII urtea—1.080—zenbakia—110 pezeta/6 libera

DOSSIERRA:

Post-frankismoaren

balantze bat



**PNVren
euskara batzordeak
txostena
burutu du**

**Euskal presoekin
hizketan**

Argia Eguna 85

Inoiz baino beharrezkoago

Sekula baino indartsuago

EZ GARA BAKARRAK

HORREK HOBEAK IZATERA BEHARTZEN GAIT

Gipuzkoan badago beste finantz entitaterik.

Beste lekurik, zuk non zure aurrezkiak gorde, kredituak eskatu, kontu korronteak ireki, edo beste zeinnahi gestio ekonomiko konpondu.

Ez gara bakarrik. Eta badakigu.

Eta badakigu ze, zuk aukera zenezakeelako, guk besteek baino hobeto lan egin behar dugula.

Eta horretantxe ari gara.

Zerbitzu berriak sortuz. Bulegoak zabalduz. Zure eguneroko bizitzan lagunduko dizuten produktuak gehituz.

Eta, guztiaren gainetik, bezeroa gauzarik inportanteena delako zerbitzu-jarrera mantenduz.

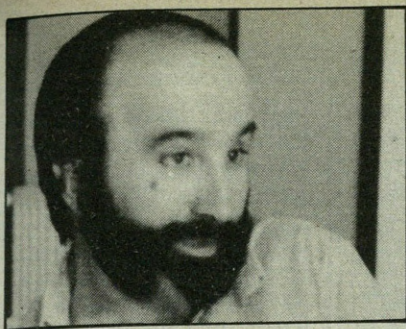
Zu gabe, gu ere ez ginatekeelako izango. Eta bezero bat, guretzat, berriro itzultzen den adiskide bat delako.



CAJA DE AHORROS
MUNICIPAL



AURREZKI-KUTXA
MUNIZIPALA



Politikak orrialdeetan, aste honetan Iñaki Esnaolarekin egindako elkarrizketa dakargu. Izan ere, azken asteotan negoziaketak gora eta behera erabili izan da, eta horren arrazoiak galdetu beharra zegoen. Negoziaaketa noiz iritsi daitekeen, alderdi ezberdinek negoziaketak jadanik martxan daudela zurrumurrua hedatzeko eduki ditzaizkete interes ezberdinak, negoziaketa bere momentuan nola materializatu daitekeenaz... HBko mahai nazionalako partaite den Iñaki Esnaola hamaika eritzi interesgarri eman digu. **11. orr.**



Yeserias-etik eta Herrera-tik itzuli bat eginiko Anton Abandok bi kartzela horietan preso dauden euzkaldun militanteekin izan dituen elkarrizketen berri ematen digu. Agi denetik, zementua eta burdinak ez dira nahiko izan preso daudenen moralari apurtzeko, eta —berek diotenez— herriak aktibo dirauen bitartean berek ere zutik segituko dute. **20. or.**

1.080. zenb

4.— Aste giroa.

POLITIKA

- 10.— Ttanttaka. Esteban Galar.
11.— Iñaki Esnaolarekin hizketan ne goziaketaz. Iñaki Zubiondo.
15.— Prostituzioa Filipinetan. A.B.
16.— Colombiako gerrilaz. Pablo Sastre.

ERREPORTAIK

- 18.— Denak ez dira «Rambo». Antton Azkargorta.
20.— Euskal presoekin hizketan. Anton Abando.
23.— Jaurilaritzari euskararen plangintza eskatzen zaio. Iñaki Uri. **26.**— Nafarroan ere, euskara guztiona da. J.Alonso.
28.— Morfi Grei, kaleko poeta gartsuarekin. Ritxi.

KULTURA

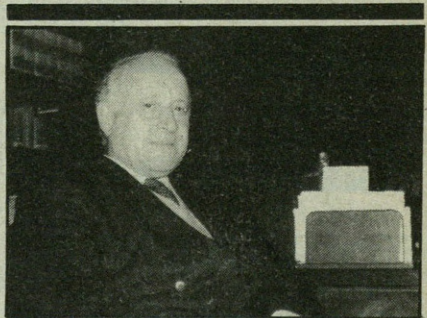
- 31.— Kultur Ataria.
32.— Zine tekniko batzurekin hizketan. Iñaki Uri.
34.— Bertsolariak Oñatin eta Hernanin. Zaldubi.
35.— Xipri Arbelbiderekin. Itxaro Borda.
36.— Bekereke Eco-taz mintzo. Iñaki Goitioltze.
38.— Txutxumutxuka. Sabin.

ETA BESTE...

- 40.— Jo... adarra.
41.— Bertsoak: Argiari bere egunean. Miren Uranga.
42.— Azkena: Inoiz baino indartsuago, sekula baino beharrezkoago.



Denbora puska bat daramate EAJkoek euskarari buruzko txostenaren eztabaidatzen. Orain antza denez, Euskadi Buru Batzarretik pasa dadin falta da bakarrik, hortik ondoren batzokietara jira egin dezan. Batzordeak behinik-behin berea egin du, eta bera osatzen dutenetako birekin, Mikel Etxebarria eta Juan Jose Txabarriekin hizketan izan da Iñaki Uri. **23. or.**



«Aldaketa ala iraupena» galde-izenburuarekin gure erredakzioko talde batek Franco hil zenetik hamar urteotako balantze gisa bat paratu du, zortzi orrialdetan barrena, aspaldi honetan argitaratzen ditugun dossier horietako bat osatuz. Iñaki Anasagastirekin, Xabier Arzallusekin, Periko Ibarrarekin izan dira, eta hamarkada honetako «lorpen» sozialak aztertzeke parada txiki bat egin dute. **Erdiko eraskina.**

Jabea: Zeruko Argia Kooperatiba.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Iñaki Camino, Ostaiska Irastortza, Gorka Izeta, Jon, Josu Landa, Pablo Sastre, Iñaki Uri, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: Antton Azkargorta, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Laura Mintegi, (Anaitasuna taldea).

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Iparaldean: Ladix Arrosagarai, Itxaro Borda, Allande Sokarros.

Iruñean: Jon Alonso.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Joseba Alvarez, Enrike Amonarriz, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Enbido, Xabier Erro, Xarlot Etxezaharreta, Esther Forcada, Joxean Gezalaga Zaldubi, Gure Irratikoak, Mikel Hiribarren, Tito Irazusta, Irulegi Irratiakoak, Kaki, Asun Larrañaga, Josetxo Lizartza, Loren Loidi, Emilio Lopez Adan Beltza, Alfontso Martinez, F.J.Mendiguren, Mikel Nabarro Trikuharri, Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi Murumendi, Joseba Sarrionandia, Txillardegi, Mikel Ubillos, Urederra.

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Administrazioa: Jon Barandiaran.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA, Ametzagaña, 19, 20012 Donostia.

Telefonoa: 28 33 99.

Inprimategia: Gráficas Semi.

Ale bakarra: 110 pezeta/6 libera

Hego Euskal Herria	4.000 pezeta
Ipar Euskal Herria	275 libera
Estatu espainola	4.000 pezeta
Beste atzerriak	5.500 pezeta
Airez	8.300 pezeta

AZAROA 30 ABENDUA 6

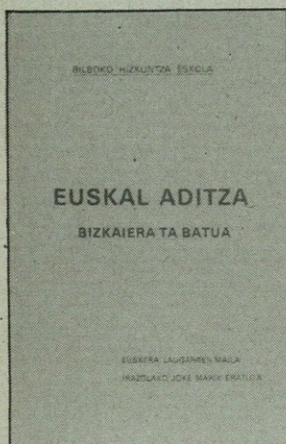
mareak: (abendua, lean)
gora: 06,09 eta 18,34
behera: 12,28 eta 00,37

eguzkia: (abendua lean)
irten: 08,18
sartu: 17,49

(ordularen ordutan)

liburuak

Inaki CAMINO



Egilea: Irazolako Joxe Mari.
Titulua: Euskal Aditza. Bizkaiera ta batua. Euskera: Laugarren maila.
Argitaletxea: Bilboko hizkuntza eskola.
Ezaugarriak: 150 orrialde.

Eskolan erabiltzeko eta aditzak goitik behera ikasteko atera da flexio neurrigabez horniturikako liburu hau. Ariketaz beterik, (erdaraz dauden esaldiak euskaratu, aditza falta duten esaldi hutsunedunak, flexio bat emanda esaldi bana egitea eskatzen dutenak...) ekinaren ekinez aditzen jakabide egokiak jabetzeko dugu liburu hau. Forma guztiak bildurik, batuari dagozkion

flexioak argigarri gisa, bizkaieraren aditza burutik oinetara ageri da liburuan barrera. Nor, Nor-Nori, (Nork-ZerZer-Nork) eta (Zer-Nori-Nork Nork-Nori-Zer) ereduak jokatzen ditu Irazolako Joxe Mari. Laguntzaileen artean, baldintza, aginte era, subjuntibo era, ahal era eta jakina, egite era datoz. Irregularrak edo trinkoak ere badakartza, (eritxi, erion, irudi, iraun, jardun, eragon, eutsi, atxeki eta erautsi). Bizkaieraren aditz batua eta euskara batuaren aditza bildurik beraz egile honek.



Titulua: Otoizlari 118. zenbakia. Urria-Abendua 85.
Argitaletxea: Editions Ezkila. Belokeko beneditarrak.
Ezaugarriak: 42 orrialde.
Belokeko beneditarrek beren «Otoizlari» aldizkariaren beste zenbakia bidali digute. Aurtengo azkena jakina. Iratzeder, Lebout, Hiriart Urruti ete besteren baten olerkiekin batera, hauexek ditugu ediren: Belokeko eta Iparraldeko erlisioneari dagozkion berriak, betarramitekin batera aurtengo egindako 150 urtehurten jaia tartean. Bestalde, Eskola Giristinoetako Anaiak Maule Aguerriaz jabetu zirela chun urte direla ta, etxalde honen gorabeheren berri ematen zaigu. Aita Martin Seinek, karmeldarren buru izandako Aita Arbizuri buruzko III. saioa egin du. Iratzederen «Dabid eta Abzalo» antzerkiaren aurreneko zatia, B. Berhok bere aldetik, Jain-

koak jendearen artean edo aurrean egin eta esandako batzu gogoratzen dizkigu jadanik bere lanaren hirugarren partean. Pierre Duhour zenaren lerro batzu ere badira, honek gazte ixtorio elibat kondatuz. Bada ere honddarrean, iragan mendeko salerosketa kontu.



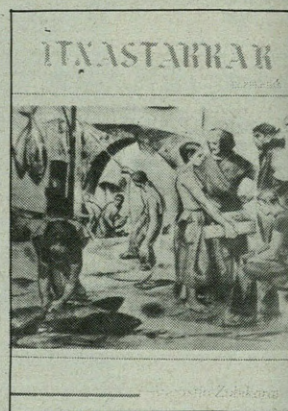
Egilea: Joan Amenabar.
Titulua: Euskal Nobelaren azterketa.
Argitaletxea: Izarraizpe irakaskuntza kooperatiba.
Ezaugarriak: 110 orrialde. 500 pta.

Hiru urte dira jadanik Amenabarrek lan hau kale-ratu zuenetik, baina halakotan gerta ohi denez, liburu agortu. Liburuak argia ikusi du bigarren aldiz, baina lehen bezala, ez zaio lanari segimendurik eratziki, handik gaurrera idatzi diren nobelen zerrenda gizendu egin baita dexente. Garaiko irarkola hutsak ere ez dira zuzendu.

Lanari dagokioenez, Amenabarrena, azken urteetan pixu handia izan duen bidea dela esan behar da, Euskal nobelaren etorkizuna, euskal nobela modernoaren sorrera eta hasierako nobelen ganean argibide batzu emanik hasten da liburu. Nobela bera ere aztertzen du egileak genero bezala bera osatzen duten elementu ezberdinetan luze erreparatuz. Azkenik, egileak, nobela bat aztertzeko erabil litekeen eredu semio-

logikoaren eskema eta euskal nobela sortzean zegoen gizarte-giroari buruzko datuak ematen dizkigu.

Bestera, eta euskal nobelagintza zuzenki harrapatuz, bertan berebiziko garrantzia izan duten hiru nobela aztertzen ditu arestian aipatu ereduaren bidez. Nobelak, jakinen duzuenek, «Garoa», «Leturiaren egunkari ezkutu» eta «Egunero hasten delako» ditugu. Pedagogiaren aldetik lan onuragarri dugu Amenabarrena has-teko bederen.



Egilea: Augustin Zubikarai.
Titulua: Itxastarrak.
Argitaletxea: Gaubeka irarkola. Euskerazaintzaren babespean.
Ezaugarriak: 800 pta. 232 orrialde.

Atseginez hartzen dira Augustin Zubikarai ondarrutarraren eleberrak. Orain baino lehen ere, badiu hamaikatz idatzita, eta gehienetan, «Ira usaina» bezalakoren bat kenduta, itsasgiroan mamituak izaten ditu, «Anton Guzurretze», «Lañoak Mundakan», «Esan eta esango» eta beste asko lekuko. Ez da itsas-gaia bakarrik nabarmetzen Zubikaraiaren nobelagintzan, kostaldeko herrietako gordintasunak, emakumeen jenio biziaren deskribioa, aita ezezaguna duen arrantzale abenturazalearen gorabeherak nahiz euskal kostunbrismoan maila gorena

lortzen duten pasarteak ere oso bereak ditu Zubikaraiak.

Azken nobela honetan, Ondarru edo «Ondardi» aukeratu du bestetan lez bere nobelarako. Ezkutuko maitasunen ondorioak aizatzen dira bertan, herria den pertsonaje kolektiboari karakterizazioa bilatu nahian, herri hauetako ohituren eta arrantzaleen gaien bilduma egiten du. Bestetan bezala, pertsonaien egoera atxakiatzat hartzen da haria nahi den tokitik eramateko. Honek noski erritmoan du eraginik handiena, liburuaren erdialdean bilbearen bilakaera moteldu egiten baita, nobelak kontatzen duenarekin zerikusi zuzenik ez duten gauzei garrantzia eta orrialdeak eskaintzen zaizkie. Zentzu horretan bederen, nobela moteldu egiten dela esan liteke. Nobela zikliko baten aurrean gaude, Ondardiko bizitzaren zikloan. Arrantzale kontuak adibidez, zirt edo zart txertatzen zaizkio nobelari ia eskola ematen duten pasartean.

Narrazioaren aldetik, ez du ezer berririk demostratu behar horretan hain trebe den Augustinek. Zubikarai, narratzen badakien idazlea baita. Narrazio zuzena eta bizia da, pertsonajen dramatizazioz zipriritindua, besteetan bezalakoa, naturala; gutxi bezain aise moldatzen da Zubikarai estiko honetan. Hizkuntzaren aberastasunaz zer esanik ez.

Ondarrutarrak, beste behin ere, joandako garaiei omen eginez, maiteten dituen auto-mautuak erabilita, kresal usaineko eleberria idatzi du hain bereganatua duen estiloan.

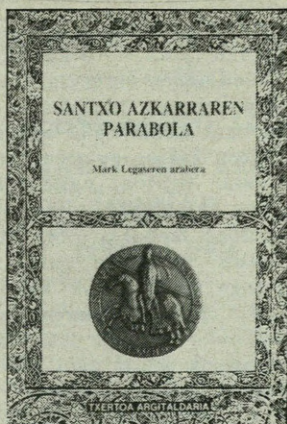
Egilea: Mark Legase.

Titulua: Santxo Azkarraren Parabola.

Argitaletxea: Txertoa. Larrun bilduma 7.

Ezaugarriak: 96 orrialde.

Santxo Azkarra Nafarroako erregearen parabola kontatzen digu Mark Legaseren lan honek. Ez omen da lan berria, 1955.ean Piarres Laffiteren laguntzari



esker argitaratu bait zen parabola aurreneko aldiz.

Itzulpen honetan, itultzaille edo moldatzaile nor den ez dakigu, Santxo Iakintzua hil eta gero bere seme Santxo Azkarra boterera nole iristen den kondatzen zaigu. Handik aurrerako guztiak euskara eta Euskal Herriaren sublimazio izango dira. Santxo Nafarroan den bitartean Aragoa eta Gaztelak bakean uzten dute gure herria, baina Granadako emirraren alaba Santxoren maitemenez dagoelako Santxo hara abiatzen den momentutik, odola eta guduak nagusitzen dira euskal lurretan. Granadako emirraren alabarekikoak eginda, Nafarroara itzultzen da Santxo, triskantzen berri jakitera. Hurrenik, maiuren aurkako Tolosako Nabetako gudua kontatzen zaigu, gasteen istorioa e.a.

Liburua ezaugarri epiko eta tradiziozkoek beterik dago. Itzulpena aldiz, ekialdeko airez beterik dago. Eros dezala Euskal Herriaren sublimazioaren lagun denak.

Egilea: Elizbarruti arteko itzulpen batzordea.

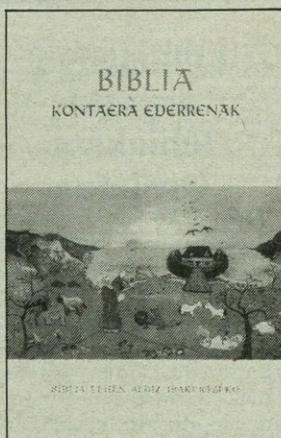
Titulua: Biblia. Kontaera ederrenak.

Argitaletxea: Idatz argitarapenak.

Ezaugarriak: 250 orrialde. 500 pta.

Biblia lehen aldiz irakurtzeko moldatu dute Elizbarrutiko itzultzaileen taldekoek, batetik «Irakurgaiak» eta «Itun Berria» liburuetako pasarterik ederrenak hautatuz, eta bestetik Itun Zaharreko beste pasarte batzuek edizio honetarako egokituz. Karlos Agirre,

Axintxio Elustondo eta Benantxio Otaegi ditugu azken pasarte horien itzultzaile.



Aukerari dagokionez, aipa dezagun egileek Bibliaren alderdi errazenak hautatu dituztela, poesia, profetia edo legeak alde batera utzi eta narrazioei helduz. Egileen hitzekin segituz, esatekoa da «Irakurgaiak» liburu ederraren Itun Zaharreko pasarte asko oso egoki zirela herriarentzat, baina ez zegoen herriaren eskuetan. Liburu honetan, pasarte eder batzuek argitaratu dira gabezia horri aurre emanez. Biblia erraz eta egoki bat moldatu nahi izan dute egileek, Biblia beraren mezua ahalik eta garbiki azalduz, beren asmoetan, erlijioaren zentzu kreatzaile, narratibo eta poetikoa zaintzea zegoen. Biblia den lan literarioa hankamotz ez uztearren. Euskara batzuek paratua, lan pollita talde honek burututakoa.



Titulua: Ipurbeltz 93.

Argitaletxea: Erein.

Ezaugarriak: 32 orrialde.

Urteak aldizkari hau gure orriotan agertzen ez zela, eta

pixkana pixkana 100. alera heltzen ari direla ikusita, egindakoa baino kaso pixka bat gehiago merezi dutela aitortu behar. Bere publikoa finko xamarra izango du, jakina, baina oraindik aldizkari honen berri ez dakienik baldin badago eta interesatzen bazaio, ilobak, seme-alabak e.a., jakin beza hilean behin gaztetxo horiek euskal komiki galanta jaso dezaketela etxean.

Zenbaki homi dagokionez, gaztetxoan ohizko gutunez gain, Bittor ete Kokolo zozoen abentura bat dugu, Ramuntxo Ganelutxorena, poeta frantses ezagun baten olerkiak, Poxo neskazale amorratuaren hankasartzeak, txisteak, suspentse handi eta marrazki dotoreko komiki apaina, marrazki irrealeko komikiak, sukaldarako errezeta errazak, solasjaipausak eta beste hamaika komiki klase.



Titulua: Pamiela 10.

Argitaletxea: Pamiela.

Ezaugarriak: 85. urteko hazila.

Aberats geratu zaie Pamielakoei aurtengo hazileko zenbaki hau, Besteren artean, Errusiako 1910-1930 urte bitarteko banguardia, Lauaxetaren argitaragabeko olerki bi, Jorge Amadorekin elkarriketa, Amsterdam hiriarri buruzko informazioa, Enric Soriaren hiru poema, Eugene Moutonen istorio bat, Estatuko herrialde dife-

renteetako idazleen ihardu-
naladie buruzkoak, Grego-
rio Azpiazu frailearekiko
elkarriketa, fanzineak,
beste olerkiren bat, liburu-
kritikak eta komikiak.



Titulua: Nola egin sexo se-
guroa.

Argitaletxea: EHGAM
(Euskal Herriko Gay Aska-
ren Mugimenduak.)

Foileto antzera banatu
dute EHGAMekoek Osaki-
detzakoen laguntzaren
bidez, Zorioneko HIES
«Sida delakoa ote?» horren
aurkako neurriak hartzeko
zera bat. Libruska egileen
beren hitzetan, gay-ei zuzen-
durik dago. HIES zer den,
sorbura zein duen, ondo-
rioak nolakoak dituen, nola
igartzen den gaisotasuna,
nolatan iragaten den, zein
diren HIAS harrapatzeko
arriskurik gehien dutenak,
gaitza zenbat denboran in-
kubitzen den, nola senda lite-
keen, nola prebenitu lite-
keen arriskua izanez eta
baita izan gabe, preserbatibo-
en berri, nola diagnoisti-
katu litekeen, HIES izan
duen norbaitekin sexu-har-
remanak izan ondoren zer
egin litekeen eta informazio
ghehiago nahi duenarentzat
hainbat argibide ematen
dizkigu foileto honek. Itzul-
pena Osakidetza-koen esku
geratu zen eta nahiko baldar
geratu dela salatu dute
EHGAM-ekoek.

Lehiaketak

Lehenengo argazki lehiaketa Urnietan

Urnietako udaletxearen
kultur eta festa batzordeak
antolaturik, I. argazki lehia-
keta ospatzen da. Lehiaketa
honen oinarriak hauek dira:
gaia argazkilarien gustokoa
izango da, hots, librea.
Lanak zuri-beltzez, kolore-
tan edo diapositibetan aur-
keztu daitezke. Sariak hiru
mailetan banatuko dituzte
antolatzailerik: lehenengo
saria, 6.000 pezetakoa
izango da; bigarrena, berri-
z, 5.000 pezetakoa; eta azke-
nik, hirugarrena 4.000 peze-
takoa. Maila bakoitzean
beste sei sari banatuko da.

Lehiaketarakiko oinarri
guztiak eskuratu nahi badi-
tuzue, Urnietako udalean
dituzue. Lehiaketara aurkez-
tutako argazki guztiak,
abenduaren 8an San Juan
enparantzan edo bestela
udal liburutegian publikoari
agertuko zaizkio. Erabakia,
abenduaren 8an, eguerdiko
ordu batetan, San Juan en-
parantzan jakinaraziko zaie
han izango direnei; aurkez-
tuko diren lan guztiak udal
liburutegian, **abenduaren**
9tik 14arte erakutsiko dira.

«Agurain» II. argazki lehiaketa

Aguraingo Udaletxeko
Kultur Batzordeak antolatu-
rik egunotan ospatzen ari da
«Agurain» II. argazki lehia-
keta. Hauek dira lehiaketa
horren onaririk inportan-
teenak: Nahi duten argazki-
zale guztiek parte har deza-
kete, gaia Agurain eta bere
auzoak hartuko dutelarik.
Argazkiak bi motakoa izan
daitezke, bai zuri-bel-
tzez, bai kolorez. Argazki-
zale bakoitzak gehienez lau
argazki aurkez ditzake, eta
hauek noski, aurretik saritu
eta argitaratu gabeak izanik.
30N40 zm. izan beharko du
derrigorrez soportekartuli-
nak. Argazki paperaren eta

irudien neurriak libreak
izango dira. Aurkezteko
saioen ostean titulo eta lema
jarri beharko da, lema hau
berbera izanik egile bakoit-
zaren saio guztientzat. Lema,
titulua, egilearen izena,
zuzenbide, adina eta telefono
zenbakia sobre itxi
baten barnean sartuta
joango dira. Lanak bidaltze-
ko epea **abenduaren 7an**
amaituko da, hau dela eta,
argazkiak igorri nahi ditu-
zuenok espabila zaitezte.

Epaimahaiaren partai-
deak Aguraingo udalak
izendatuko ditu eta argazki
arloko pertsonak osatuko
dute. Epaimahai honen era-
bakia Abenduaren 18an
Udaletxeko plenoan jakina-
raziko da eta herri egunka-
rietan argitaratuko da. On-
doren, erakusketa bat
antolatuko da aurkeztutako
argazkiekin. Sariak hauek
izango dira: Lehenengo-
rentzat 10.000 pezeta eta
trofeoa; bigarrenarentzat
5.000 pezeta; hirugarrenen-
tzat 5.000 pezeta eta trofeoa.
Hogei urte baino gutxiagoko
egile onenarentzat, sari be-
rezia izango da.

«Gabonetan Amnistia» olerki sariketa

Bermeoko Amnistiaren al-
deko Batzordeak eraturik
«Gabonetan Amnistia» dei-
turiko olerki sariketa ospa-
tuko da, Euskal Herriko
kulturalari lagundu eta amnis-
tia osoa lortzeko asmoare-
kin. 50.000 pezetako saria
emango zaio irabazleari,
hau zatiezina da, eta saridu-
nik gabe gera daiteke. Ho-
nela gertatuko balitz, saria
datorren urtekoari erantsiko
litzaiokete.

Baldintza batzuk bete
behar dira lehiaketa hone-
tan parte hartzeko: Euska-
raz idatziak izan behar dira
idazlan guztiak, egilea non-
nahikoa izan daitekeelarik.
Euskara batuaz idatzita bal-
din badaude beste edozein
euskalki baino onartuagoa
izango da. Idazlanak, noski,
argitaragabeak izango dira.
Gai gisa gabonak, amnistia,
atxilotu, errefuxiatu, depor-
tatu, esiliatu, eta abar. Idaz-
lanak aurkeztu eta gero egi-
leak ezingo ditu erretiratu,

ezta lehiaketari ukorik egin
ere. Idazlanak makiñaz ida-
tzi behar dira, bi lerrune
zuri tartean, orrialdearen
alde bakarrak, eta folio neu-
rrian.

Idazlanaren hiru ale bi-
dali beharko dira. Eta, beti
bezala, sobre handi batetan
beste sobre txiki bat sartuta,
non egilearen xehetasun
guztiak egongo diren. Idaz-
lanak gutxienez 200 lerro
eduki behar ditu.

Idazlanak entregatzeko
epea **Abenduaren 2an** ama-
itzen da, eguerdiko hamabie-
tan. Zuzenbide honi bidali
idazlanak: «**Bolatoki**» ta-
berna. k/**Bolatoki**, z/g. Ber-
meo. Aurtengo Abenduaren
28an epaimahaiak sariaren
emaitza emango digu, ko-
munikabideez nor den ira-
bazlea aditzera emanez. Bu-
katzeko, aurkeztutako
idazlanekin liburu bat argi-
taratuko da, irabaziak atxi-
lotu eta errefuxiatuen artean
banatuz.

Argazki Lehiaketa Amurrian.

Amurrioko «Mendiko La-
gunak» deitutako taldeak
antolaturik VI. Argazki Le-
hiaketa ospatzen da. Hego
Euskal Herrian bizi diren
pertsonak parte har deza-
kete. Lehiaketa honen gai
bakarra MENDIA (bere ki-
rolak, flora, fauna, eta abar)
izango da. Argazkiak hiru
motakoa izan daitezke:
Zuri-beltzez, kolorez edo
diapositibak, baina inolako
lehiaketara aurkeztugabeak.

Argazki modalitate bakoit-
tzean, egileak gehienez lau
orijinal aurkez ditzake, gu-
txienez bi direlarik. Hala
ere, diapositiba sailean egile
bakoitzak bi diapositiba bil-
duma aurkez ditzake. Ar-
gazkien gutxienezko neurria
librea da, baina gehienez, 40
zmtakoak izan beharko dira.
Orijinal guztiak kartulina
batetan erantsiko dira, atze-
kaldean, obraren lema eta
izena ipini beharko direla-
rik. Beste sobre batetan egi-
leen izen-abizenak eta gai-
nontzeko datu guztiak sartu
beharko dira.

Argazkilarian aurkezteko
epea **Abenduaren 10ean**

amaituko da, argazkiak eta diapositibak Amurrioko Kultur Etxera bidali beharko direlarik. Lehiaketako epaimahaiak abenduaren 14an ezagutaraziko du epaia. Lehiaketa honetan honako sariak banatuko dira: Irabazlearentzat 8.000 pezeta eta trofeoa; bigarrenarentzat 5.000 pezeta eta trofeoa; eta hirugarrenarentzat 3.000 pezeta eta trofeoa.

Sari hauek berdinak izango dira sail guztietarako. Herriko obrarik aipagarrienari beste sari bat eskuratuko zaio. Lehiaketa honetan aurkeztuko diren obrak antolatzaileen eskuetan geldituko dira, diapositibak izan ezik, hauek egileei itzuliko bait zaizkie. Saritutako eta lehiaketara aurkeztutako obra guztiekin erakusketa bikain bat egingo da, abenduaren 21etik urtarrilaren 7rarte, zeina Amurrioko Kultur Etxean egongo den.

Giza Eskubideei buruzko Euskadiko III. marrazki eta idazlan lehiaketa

Eusko Jaurlaritzak antolatutik aurtien ere ospatzen da lehiaketa hau. Lehiaketa honen helburua, gai honen ezagutza sakontzea da ez bakarrik teori mailan, baizik eta bibentzia pertsonalen mailan ere bai. Eusko Jaurlaritzak OHO mailako ikastetxe guztien artean antolatzea pentsatu du aurtien. Lehiaketa honetan parte hartu nahi dutenek asmo hori Eusko Jaurlaritzako Lehendakariatzari azaldu beharko diote. Javier Otaolari sailburuari konkretuki, zuzenbide honetara: Wellington Dukearen kalea, 2. Gas-teiz.

ARTE ERAKUSKETAK

BIZKAIA

BILBOKO ARTE EDERRETAKO MUSEOA (Kasilda Iturriza parkea z.g.): Vicente Lopez (grabadoetarako marrazkiak). Azaroan zehar.

WINDSOR KULTURGINTZA (Marques del Puerto, 10. Bilbo): Txomin Badiola (pintura).

ALONSO GALERIA (Nagusia, 18. Areeta): D'Antoni (oleoak). Azaroaren 30a arte.

VANGUARDIA GALERIA (Urquijo, 20. Areeta): Macho Silvan (pintura). Abenduaren 4a arte.

NAFARROA

GARCIA CASTAÑON aretoa (Iruñea): Bienabe Artia (pintura).

NAK (Burlada): Nazioarteko XXIV. marrazki lehiaketaren erakusketa. Abenduaren 12a arte.

PABELLONES MIXTOS DE LA CIUDELA (Iruñea): Mariano Royo.

ARABA

SALA SAN PRUDENCIO (San Prudencio, 30-32. Gas-teiz): Lucarini (eskultura). Azaroaren 30a arte.

GIPUZKOA

GALERIA 16 (Buen Pastor, 16. Donostia): Prudencio Irazabal (pintura eta marrazkia). Abenduaren 14a arte.

ALTERRI (Reina Regente, 2. Donostia): Ortiz de Elguea (pintura). Azaroan zehar.

CAJA POSTAL aretoa (Garibay, 34): Sixto Marco (pintura). Azaroaren 28a arte.

GALERIA ZAZPI (Nagusia, 21. Zarautz): Abiega (pintura). Azaroaren 27a arte.

GALERIA ETXEBERRIA (Zubieta, 20. Donostia): Joakin Loidi (pintura). Abenduaren 8a arte.

Asociacion Artistica (Trinitate enparantza, Donostia): Jose Manuel (oleoak eta akrilikoak). Azaroaren 29a arte.

SAN TELMO MUSEOA (Ignazio Zuloaga enparantza z.g. Donostia): IGNACIO ZULOAGA (erakusketa antologikoa). Azaroaren 31 arte.

GAKP (Garibay, 20-22. Donostia): CHU-LY (pintura txinatarra). Abenduaren 15a arte.

Musika tresnen erakusketa ("Eusko Ikaskuntzak bultzatutako euskal musikaren hedapena -1918-1936").

GAKP (Antxieta Etxea, Plazuela de San Sebastian. Azpeitia): Koldo Jauregi (eskultura).

GAKP (Iparragirre, 3. Zumarraga): Juan Jose Altuna Akizu (pintura).

KAI PUB (Alde zaharra, Donostia): J.M. Sasieta (argazkiak). Abenduaren 10a arte.

EL LOCAL (San Bartolome, 38. Donostia): F. Goikoe-txea (pintura).

GOYAZ GALERIA (Sarriegi plaza, Donostia): Jose Diaz Fernandez (oleoak).

GASPAR ARETOA (Santxo Enea, 16. Erretereria): Arresegor (pintura eta eskultura). Abenduaren 10a arte.

ihardunaldiak

«II. Ekotopaketak»

Lasarte herrian

Ekainan Gipuzkoako herrietan zehar hasitako erakusketa ekologista hau, oztopo batzuk gaingitu ondoren, azkenean Lasarte herriira iritsi da. **Abenduaren 6, 7 eta 8an** irekita egongo delarik. Bere gaiak ez zaizkie ekologistei bakarrik egokitzen: ehiza, kutsadura, nuklearizazioaren arazoa, irratir libreak, bizikletak, ibaien egoera, eta abar luze bat.

Euskararen

Astea

Hondarrabian

Azaroaren 29tik Abenduaren 8arte Hondarrabian euskarari buruzko aste kultural interesgarri bat ospatuko da. 864.000 pezetatako aurrekontuarekin. Nahiz eta aste honen egitarau osoa ez eduki, gure erredakzioara ekintza batzuren berri iritsi da; astea Hertxainak rock taldearen jaialdiarekin hasiko da. Aste osoan zehar hitzaldiak, mahai-inguruak, filmeak, haur-ekintzak, bertsoaritzari buruzko klase praktikoak, eta abar. Astea amaitzeko Benito Lertxundik jaialdi bat eskainiko du.

«Gipuzkoako hiri-espazioari buruzko ihardunaldiak» Donostian

Gipuzkoako Foru Aldundia Arkitektura, Hirigintza eta Ondaretza Sailak antolatutik **Abenduaren 2tik 6ra** bitartean Gipuzkoako Aurrezki Kutxak Donostian duen Areto Nagusian «Hiri-espazioaren eraikuntza eta Gipuzkoako espazio publikoari buruzko ihardunaldiak» ospatuko dira. Ihardunaldi hauetan aztertuko diren gaiak hauek izango dira: Hiri-egitura, hiri-espazio kolektiboaren diseinua eta hiri-espazioaren antolaketa teknika. Ihardunaldi hauetan hauek hartuko dute parte: Iñaki Galarraga, Javier Unzuurrungaga, José Luis Azkarate, Luis Navarro Garcia, Michel Antoine Boyer, arkitekto frantsesa; Thierry Vilmin, Alencon Erdi Haroko hiriaren koordinatzailea; Rouge Boucher, herri berdinarekin hirigintza-aren adjuntua; Silve Maniaque, paisajista; eta abar.

Ihardunaldi hauen osagarri gisa, antolatzaileek Gipuzkoan dauden hiri-espazio publikoen erakusteka eratu dute, besteak beste bisitatuko direlarik: Azkoitia, Loiola, Zestoa, Iraeta, Aizarna eta Getaria.

Durangoko Euskal Liburu eta Disken XX. Azoka, abenduaeren 5an

Urte guztian bezala, ohitura galdu gabe, aurten ere Durangoko Azoka ospatuko da. Gerediaga Taldeak urtero egiten duen lana benetan txalotzekoa da, hogeitazioak ez dira lortzen erraz, eta hala ere, bizkaitar hauek lortu egin dute. Dakizuenetz, azoka hau 1965. urtean ospatu zen lehenengoz. Lan franko egin ondoren, antolatzailerak arrakasta handia lortu dute, eta gaurregun Euskal Herrian dagoen azokarik garrantzizkoentzat jo dezakegu. Aurten **abenduaeren 5an** hasiz, **abenduaeren 8arte** luzatuko da. Ea aurreko urteetan bezala, arrakasta handia lortzen duen.

Herri kirolak

Goierriko IV. aizkolari txapelketa

Zaldibian Goierriko IV. aizkolari txapelketa antolatzen ari dira. Aurten lehen mailako Aizkolarien txapelketan parte hartu ez duen edozein goierritarrak eman dezake izena. Txapelketa interesgarri honetan parte hartu nahi baduzue eman izena Zaldibiako «Illati» tabernan, horko telefonoa 88-31-05 delarik. Izen emateko epea **azaroaren 30ean** amaituko da. Egun horretan bilera-afaria egingo dute eratzailerak, partehartzaile guztiekin, ilunabarreko zortzietan. Afari honetan txapelketa noiz, nola eta non jokatu den erabakiko da. Txapelketa honetan bi maila berezten dira: alde batetik, hogeitazioetik gorakoek lan hau egin beharko dute: bi korte, 60 ontzakoari; bi korte, 54 ontzakoari; bi korte, 45 ontzakoari. Hogeitazioetik bitartekoek, berriz, bi korte, 54 ontzakoari eta, 45 ontzakoari, beste bi korte.

Topaketak

Literatur Potentzialari buruzko Topaketak

Euskal Herriko Unibertsitatearen Geografia, historiako eta filologiako fakultatearen frantses literatur eta hizkuntza sailak antolaturik **abenduaeren 2tik 6ra**koan ospatuko dira «Literatur Potentziala»-ri buruzko I. Topaketak. Hau antolaterakoan Eusko Jaurlaritzak, Arabako Foru Ahaldundiak eta Frantziako enbaxadak beren laguntza ematen dute.

Topaketa hauen programa honako hau da: **abenduaeren 2an**, astelehenez, goizeko 10etan Javier Minak «Introducción al Oulipo» hitzaldia eskainiko du. Arratsaldeko 3,30etan Jesus Camarero «El arquetipo de la Contrainte»-ari buruz hitz egingo du. Egun horren programa amaitzeko Eric Beaumatin «Preoulipismo en el corpus hispánico» izeneko hitzaldia emango du. **abenduaeren 3an**, goizeko 10etan Bernard Magnek «La vie mode d'emploi, texte oulipien?» hitzaldia eskainiko digu. Arratsaldeko 3,30tan Francis Debyserrek «Application oulipienne. L'influence perequienne dans L'immeuble (méthode d'enseignement de la langue française). Les matrices de récits dans La pyramide truquée (roman)» hitzaldia eskainiko du.

Hitzaldi hauek amaitu ondoren, falta diren egunetan mintegiak antolatuko dira. Mintegi hauen zuzendariak Roubaud, Marcel Benabou eta Jacques Jouet izango dira.

Antzerkia

«Mutil zar» antzerkilar Etxeberrin

Zarauzko Lizardi Antzeki taldeak **azaroaren 30ean**

«Mutil zar» hiru ekitalditako antzerki parregarria eskainiko digu. Emanaldia iluntzeko 8tan izango da, Etxeberriko elizapean. Obra honetan agertzen diren pertsonai parregarriak honako hauek dira: Malkrux (Usoa Otz. de Zarate); Miel Mai (Gotzon Agirre); On Patrixio (Iñaki Alberdi); Kontxesi, neskamea (Ainhua Alberdi); Xalome (Izaskun Aranburu); Kondo (Kepa Zinkunegi); Joxpa Akina (Ainhua Salegi); eta Joxe Austin (Ibon Zinkunegi).

Azpeitiko II. euskal antzerki topaketak

Azpeitiako Udal Kultur Batzordeak antolaturik, **abenduaeren 6tik 21ra** bitartean Azpeitiako III. euskal antzerki topaketak ospatuko dira. Haien egitaraua:

Abenduaeren 6an, ostiralez, Donostiako Orain Antzerki Taldeak «Kab, Kab, Kabenidios Kabaret» antzezlan eskainiko du. Obra hau talde honen lana da.

Abenduaeren 7an, larunbatarekin, Hazparneko Bordaxuri Antzerki Taldeak «Itsas Izar bat zen...» obra antzeztuko du. Obra honen idazlea John Steinbeck da.

Abenduaeren 12an, ostegunez, Elgoibarko Taupada Antzerki Taldeak «Zaldi Lasterketa» antzezlan eskainiko du. Obra hau talde honen lana da.

Abenduaeren 13an, ostiralez, Oiarzungo Intxiru Antzerki Taldeak «Pedro eta Kapitaina» obra antzeztuko du. Obra honen idazlea Mario Benedetti da.

Abenduaeren 14an, larunbatez, Bilboko Maskarada Taldeak «Gastibeltzaren Karabinak» obra eskainiko du. Lan horren idazlea Marc Legasse dugu.

Abenduaeren 19an, ostegunez, Donostiako Peter Roberts Mimo Antzerki Taldeak «Aztimutilla» antzezlan eskainiko digu, Peter Roberts obra honen egilea izanik.

Abenduaeren 20an, ostiralez, Donostiako Teatropolitano Taldeak «Nekrassov» antzezlan eskainiko digu, J.P.Sartrek idatzirikoa testuan oinarritua.

Abenduaeren 21an, larunbatez, Azpeitiako Antxieta Antzerki Taldeak «Bi ahoko ezpata» obra antzeztuko du, obra honen egilea Imanol Elias delarik.

Udaletxeen Antzerki Zirkuitoa

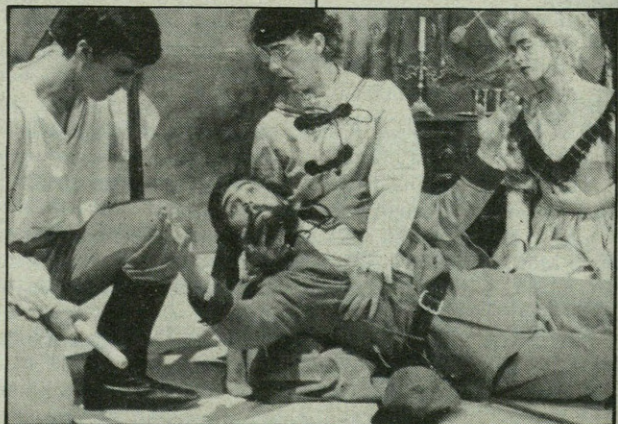
Aste honetan kirkuito honen barruan egingo diren emanaldiak hauek dira:

Azaroaren 30an, larunbata, Balmasedan, Higa Taldeak «Bazen Garaia» obra.

Abenduaeren 3an, asteartea, Zumarragan Txotxongillo Taldeak «Printze Txikia» obra.

Abenduaeren 4an, asteazkena, bi obra eskainiko dira kirkuito honen barruan. Alde batetik, Laudion, Zintzilik konpainiak «Equus» obra antzeztuko du. Bestalde, Ordizian, Higa Taldeak «Bazen Garaia» obra antzeztuko du.

Abenduaeren 5an, osteguna, Gasteizen, Higa Taldeak «Bazen Garaia» obra.



Ilargipean

Filmea: Amor en Alemania. **Zuzendaria:** Andrej Wajda. **Gidoia:** Andrej Wajda. **Aktorea:** Hanna Schygulla.

Ze gudari gazterekin hartuko duzu lo gaur gauean?
(Galtzaile ederrak, Leonard Cohen).

Ondoko frase hau jarri du Andrej Wajdak, Amor en Alemania bere azken pelikula pertsonaietako baten ahotan: Absurdoa da iragana oroitzea, oraina bizi beharra dago». Halaz eta guztiz ere erabat kontrakoa dirudien bidea egiten ari da bere azken pelikuletan.

Hain zuzen ere, bere azken obren egitura iragandakoaren ikerketan oinarritzen da; berdin dio benetazkoa ala fikziozkoa izan.

Kamarak oraina enfokatu eta iraganera itzultzen da; edo bestela, oroitu egiten du orainera itzultzen saiatzearen.

Zuzendariak darabilen teknikaz besterik ez gara ari oraindik komentarioaren hasiera honetan. Pelikulak egiteko modu honek, badu zerikusia bai eta ere Andrej Wajdak esan nahi digunarekin. Nire aburuz, komunikatu nahi izan diguna zera da, garai guzitan gauza bera izan dela, gizonak teknika mailan aurreratu duela baina bere erreakziotan ez dela ezertxo ere aldatu, gobernuak beti zanpatu izan dute hiritarra eta harreman pertsonalak beti egon dira lelakeriaz eta kursileriaz nabarmendurik.

Nazi garaian kokatutako Amor en Alemanian modu eder eta garbi batez aurkeztu dizkigu gizonen arteko harremanak. Protagonismo berea emanaz, hala giza gorputzari eta bere behar oinarritzkoenei —sexualitatea—, nola sentimenduei.

Protagonistak inguratzen duen guziak sentsibiliza gaitzan moduan zuzendu du filmea: gobernu naziaren zapalketa, beldur eta konplexuak, enbiriak eta esamesak.

Guzti honen aurrean, beira bezain gardena den bi pertsonen arteko harreman bat aurkeztu digu Amor en Alemaniaren zuzendariak. Azalera loretzen den sexualitatea, gerrate batean, begirada batean jaioa. Denda baten lurretik sortzen diren gorputzak, patatak eta belarra lurrean bezala.

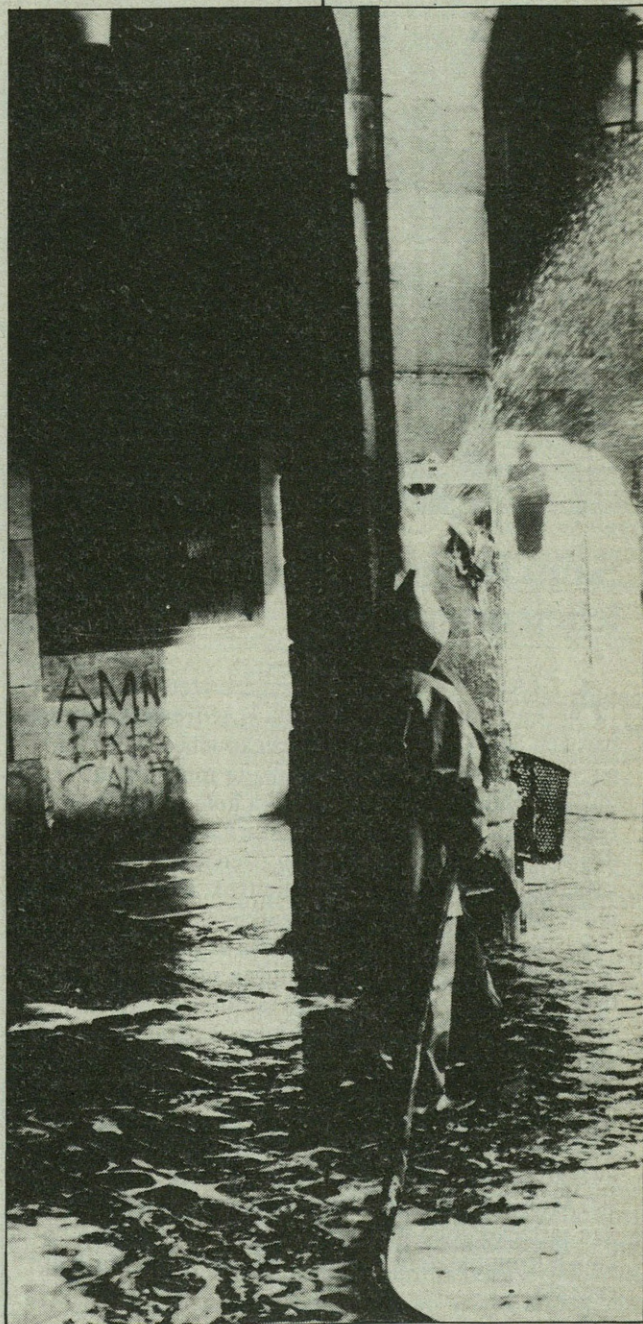
Baina pelikula ez da utopikoa, erabat errealista da zeren eta oso kontzeptu gutxiren bidez giza harremanak jartzen bait dizkigu kokolan.

Bikotearen sentimendu eta gurariak bide lasai eta trankil batetatik bilaka daitezenaren kontra jartzen da guzia —beti bezala—.

Dena dela oso modu fin eta intelijente batez egiten du farre zuzendariak klase militarragatik, auzoengatik edo historia beragatik.

Erabil dezagun Wajdaren egitura bera amaitzeko. Itzul gaitzen komentarioaren hasierara. Beti gauza berbera gertatu izandu da. Historia bere gorpulean errepiakaten da. Gizonak, eta ez bi bider bakarrik, eztropuz egiten du beti harri berean.

Hau da, eguzkiaren pean ezer berririk ez dagoenez, ugariago begiratu beharko ditugu izarrak, eta batez ere, ilargia. Oraindik ez da ezer esan gaueko astroaren pean existitzen duenari buruz.





Santi Brouard hil zuteneko lehen urteurrena

AZAROAREN 20 betetzen zen Herri Batasuna-ko mahai nazionalako eta HASIren lehendakari zen Santi Brouard hil zuteneko lehen urteurrena, eta Bilbon izan zen ospakizuna manifestaldi eta mitinez. Milaka lagunek gainezka bete zuten denentzako lekuri azkenean ez zuen «La Casilla» polikiroldegia, eta HBren deira inguratu ziren EMK, Auzolan, LKI, PC, eta «Euskalduna» langileak, Estatuko beste indar nazionalista eta ezkertiarrekin batera.

Bertsolariak eta mitina, oraindik argitzeke segitzen duen atentatuan hil zuten Santiren omenez. Atentatuaz, hain zuzen, mintzatu dira familiartekoak eta beren interesak defenditzen dituen Txema Montero abokatua. Salatzen zuten, algia, hainbat datu eta xehetasun eskaini bada ere justizia espainolak, eta poliziak batez ere, ez duela batere presarik hartzen ez atentatuaren zenbait puntu ilun (armak eta beste) argitzeko eta ezta erdian azaltzen den sospetxoso nagusia, Mohamed Khiair, harrapatzeko ere. Kasua martxan jartzeko gogo pixka bat agertu zuen Valerio fiskala horretatik atera zutenetik sumarioak geldirik dirudi eta.

Bilintx liburudenda lehertu zuten Francoren heriotzaren urteurrenez

FRANCO hil zela hamar urte betetzen zirenean, nolabai ospatu nahi zutela eta euskal kulturaren sinbolo gisa-edo Donostiako parte zaharreko «Bilintx» liburudenda aukeratu zuen. Eskaparearen kontra lehergailua ipini eta ia liburudendari haina kalte egina die bonbak inguruko denda eta ostatuetako kristalei.

Irakurketa horren ondoan beste bat ere oso posible ikusi da. Joan den astean bertan zen epaitzekoa liburu «Bilintx» bere esku duen enpresa berean lan egiten duen Jose Mari Olarrak aurkeztutako tortura salaketa. Epaitzeta horren inguruan, torturak zertifikatzeko lekuko agertu behar zuen mediku forenseari autoa lehertu zioten joan den astean, eta «Bilintx»en leherketak ere izan dezake horrekin zerikusirik. Nahiz eta euskaldun usaineko edozeren kontra duten amorrarekin Francorena zein edozein aitzakiarekin nahikoa duten.

Galiziako hauteskundeetan komunikabideek irabazi eta nazionalistak atzera

ZAIL daukate Galizian bide nazionalista bat aurrera ateratu nahi dutenak. Komunikabideek hiru aukeragabesietan zentratu duten kanpainaren buruan minoria garbi gabeen geratu bait dira. Coalicion Popular-eko eskuin espainolak bere indarra sendotu du aurreko hauteskunde autonomikoetatik honuntza, nahiz eta berek espero zuten gehiengo absolutorik erdietsi ez duten. PSOEek ere aurrera egin du, gobernua eskuratzeko urrun geratuz dena den. Bi horien eta Roca katalanak eta kazike galegoek antolatu duten aukera moderatu eta errejionalistaren artean banatu dira orduak honuntza sutsututako UCDDren 24 eskainoak.

Ezker nazionalista galegoaren alorrean, egoera botoei dagokienez erabat alderantziz jarri da. Esquerda Galega-koak batetik bitara igo bait dira, eta Bloque Nacional Popular Galegoak berriz 3tatik bi galdu dituzte, bakar batekin geratuz. Dena dela ere, minoria erabatekoan geratzen da nazionalismo ezkertiarra, Estatu mainlan sendotzen ikusten den aukera hirukoitzaren aldamenean, eta hauteskunde hauen ondoren batez ere Bloquearen barruan astindu gogorrik izango dela pentsatzekoa da. Non geratzen dira, izan ere, holako emaitzak, Galiziaren autodeterminazio ametsak?

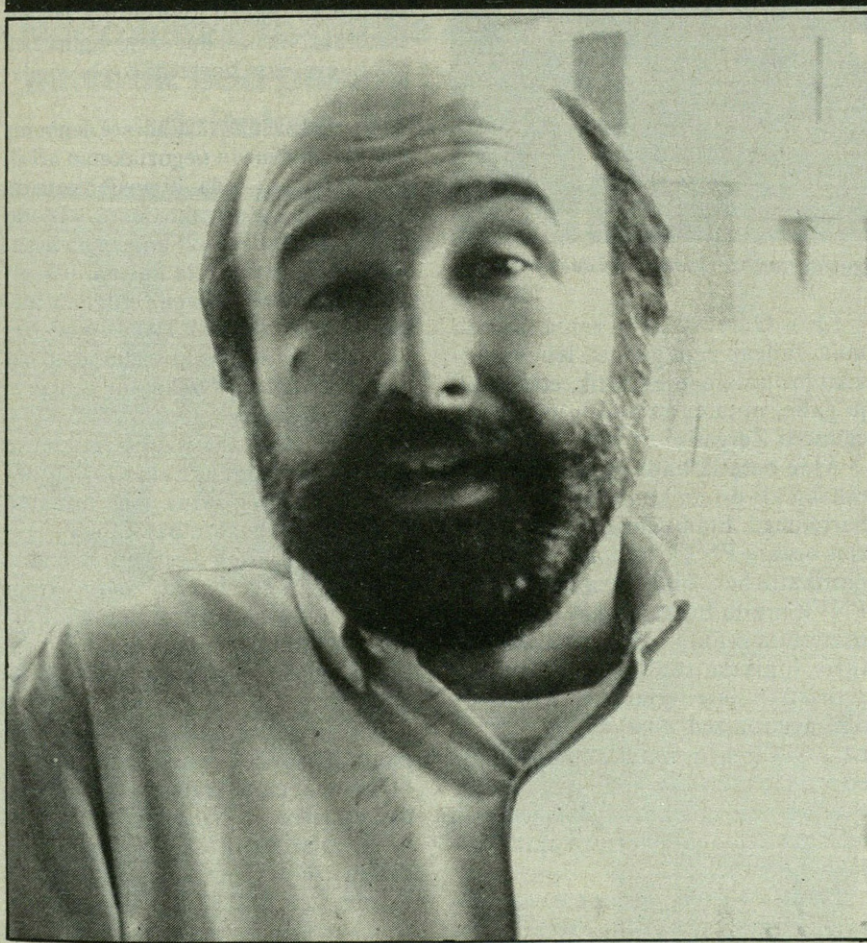
Azken ordukoa: atentatu berri batez amaitu hilabeteetako isilaldia

ZENBAKI hau inprimategiAn sartzeko orduan jakinerazi da Donostiako La Paz auzoan gertatutako atentatua. Bi alboetatik metrailetak erasorik, itsasoko Armada espainoleko furgoneta batean zioazen sei soldadu eta gradu handiagoko militarren artetik bi suertatu dira hilak. Bata Cordoban jaioa, Rafael Melchor García, 24 urtetako kabo gaztea, eta Jose Mari Ibarzabal Luke soldadu gaztea bestea. Azken honen heriotzeak batik bat, Donostiako parte zaharrean oso ezaguna, eta abertzale giroan batez ere, bazterrak hunkitu ditu, ARGIA isteko orduan ekintzaren erreibindikaziorik ez zegoelarik.

Iñaki Esnaolarekin, negoziaketa posibleaz

«Madrildik akaso eritzi publikoa prestatzen ari dira»

Azaroaren 25a. Gaur arte atzeratu da aurreko astebururako pentsatua zegoen elkarriketa. Denborarik izan da elkarriketa honi ekiteko, eta gertatu daiteke, gertatu da, goiz honetan bertan suertatzea aspalditik lehendabiziko ekintza armatua. Aldatzen al da egoera? Ba al da errebindikaziorik? Agindutako orduan iritsi zara eta magnetofoiaren botoi gorria kalkatzen duzunarekin bururatzen zaizu elkarriketa honek irakurlearen eskuetara heltzeko beharko dituen egun urrietan barrena Euskal Herriak zenbait buelta eman dezakeen.



Txomin Ziluagak bezala, Iñaki Esnaolak ere negoziaketa posiblea erdi epe batera ikusten du.

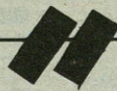
ARGIA.— Tapakirik gabe jarriko dizugu galdera: negoziaketarik badago ala ez dago?

Iñaki Esnaola.— Ez dago, ez dago ziur. Ez dago, bueno, gure posibilitateen arauera, gauzak hemendik ikusita. Eta negoziaketarik ez dago Gobernu espainiarrak negoziaketa borondatearik ez daukalako.

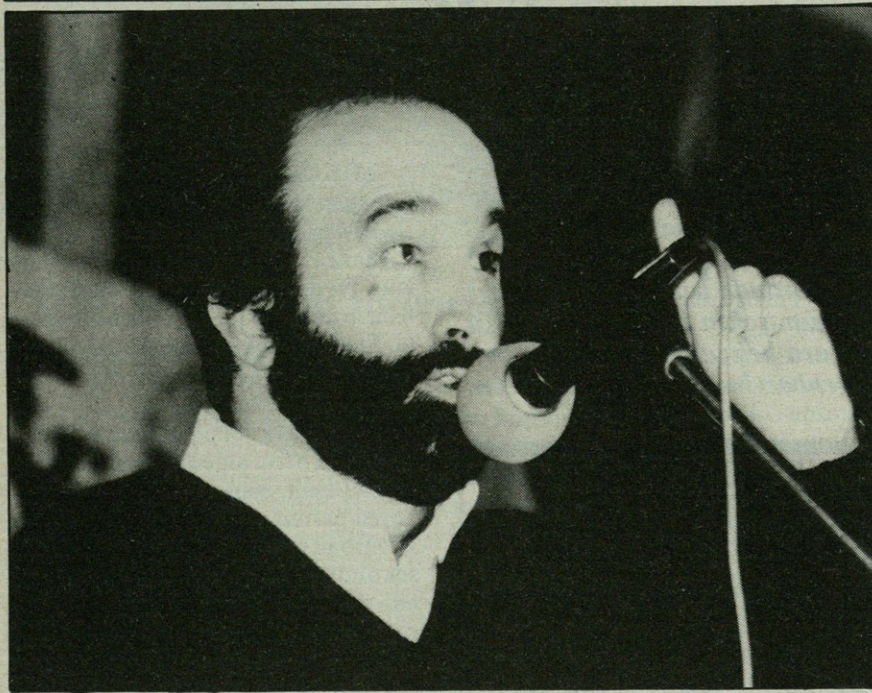
Beti gertatu dena pasatu da: jendea joaten da beste aldera, zurrumurrak, zerbait esan, esan «hemen nator halakoren partez, posible izango al litzateke zerbait egitea?» eta hola, beti gauza sekundarioetan. Baina pertsona bat edo erakunde baten ordezkari bat haruntza joan eta hasi hitzegin nahian eta hola? Horretaz ez dago ezer.

Orain dela hamar bat egun ikusi duzu agiri bat, eta han errefuxiatuek hori esaten zuten, negoziaketarik ez dagoela. Neretzako errefuxiatuen ahotsak nolabait adierazten du Organizazioak maila horretan zer pentsatzen duen ere. Orduan, nik esaten dizut argi eta garbi negoziaketarik ez dagoela, eta gainera Gobernuak ez daukala borondatearik negoziaketa hori aurrera eramateko, momentu honetan behintzat. Gobernua reinsertzioaren bidea potentziatzen ari da, a tope, eta Herri Batasunaren proposamenen aurrean bere filosofia politikoan jarraitu du.

Zein da filosofia politiko hori? Presoen kolektiboa hasi ziren astintzen, eta hor frakasoa ikusi da: batzuk irte ten dira, tantaka, baina bide horrek topea jo du, kondena puska bat duen jenderik ez da ateratzen. Gero hasi dira errefuxiatuei presio egiten. Hasi ziren esaten posible izango zela ehun lagun bueltatzea; orain alderantziz ari dira, posible dela ia denak itzuli eta ehun lagun bakarrik gelditzea han.



«Estatu Espainolarentzako zaila da ETArekin negoziatzen hastera doala esatea. Orain eritzi publikoa prestatzen ari dira»



PNV azkenaldi honetan urduri baldin badabil negoziaketan bere partea nahi duelako da, Eснаolaren eritzi.

Beren kalkuluak egin dituzte eta lortu nahi izan dutena izan da beren posibilitateak luzatu eta zabaltzea. Batetik apostu politikoa irabazi nahi dute, eta bestetik ETA utzi nahiko lukete bere ingurua gabe, Gobernu frantsesari bahatzaz markatuz «ehun horiek dira, hor dauzkazu». Frantse-sentzako bidea erreztuko zen, eta ETari berriz bere ahalmen operatiboa zailduko zitzaion.

Baina hori ere ez dela irtengo iruditzen zait, presoekin gertatu den bezala. Dударik gabe, kasu batzuk ikusiko ditugu, famosoren bat pasatuko da, edo indio edo larrugorriren bat gehiago, baina normalki kolektiboa nahiko gogortuta dago, eta beren proposamen eta helburuetan mantendu-ko dira.

A.— Azken hilabeteotako gorabehera hauek orduan, negoziatzen ari direla eta ez direla, nola ulertu behar dira, kasualitate huts bat al dira?

I.E.— Guretzako oso raroa izan da nola irailean egin genuen lehendabiziko proposamen hartatik, eta ETak jo gabe, nola egon den hori aidean egunero. Zergatik?

Alde batetik hauteskundeak hurbiltzen ari direla kontutan hartu beharra dago. Eta hauteskundeak datozen bezala PNVk beti ateratzen du patrikatik bere hizkuntza abertzalea. PNVk maila horretan sekula ez du baztertuta gelditu nahi, bere ikuspuntutik logikoa den bezala. Orduan pentsatzen dute: «Hauek igoal hasiko dira negoziatzen, gurekin kontaktu gabe, PSOEekin edo Ejertzitoarekin edo... Goazen esatera gu ere prest gaudela hori egiteko, negoziaketa batean guk ere puntu horiek kapitalizatu ditugu eta».

Beraz, PNVren jarrera hori «abertzaletasunetik», kakotx artean jarri ezazu, ikusten dut, eta beste aldetik beldurtuta dagoelako beste bat ari ote

den bere lana egiten. Horregatik esaten dute gu eta PNV elkarrekin goazela, bereizten gaituzten puntuen ordezkartzen gaituztenak atera behar direla... esaldi horiek.

A.— Baina negoziaketa horien zurrumurrua, berria, edo nahi duzun hori, ez da PNV inguruetatik bakarrik biztu, prentsa espainolak ere gogoz haizatu du. Beraz pentsatu beharko dugu PSOEk...

I.E.— PSOE ari da ofizialki esaten ez dagoela ezer, eta egia da gainera, baina beretzako ona da zenbait jende azpitik ari dadila «bai, zuek esaten duzue ezer ez dagoela, baina seguru bada-goela». Zergatik? Jendea hemen negoziaketa beharrezarekin ados dago, eta hauteskundeak iritsiko dira «problema vasco» konpondu gabe, eta hori izango da PSOEn frakasoa.

Maila horretan ere PSOEk behar du fleko batzuk uztea, esan ahal izateko «gauzak konpontzeko bidean behintzat bagaude». Hortik ikusten dugu guk PSOEn jokabidea.

Orain, zuk esango didazu: «Inñaki, batzuetan seguru joan direla zerbait esatera». Nik uste dut ezetz, baina ezta saiatu ere, ezta horretarako borondaterik ere.

A.— Beraz, ETA hainbeste denboraz geldi egon denean negoziaketan ari zirelako izan ez bada, bi posibilitate ditugu gauzak ulertzeko. Bata, «Diario Vasco»k bota zuena: koadroen asanblada bat zutela. Eta bestea, lehentxoago zuk aurreratzen zeniguna, alegia, gerta zitekeela ETak negoziatzeko duen jarrera erakusteko jesto bat egin duela. Negoizitzeko une egokia al da hau zure ustez?

I.E.— Negoizaketzeko momentu guztiak dira onak, baina kojuntura politikoari begiratuz, une honetan PSOEk buruhasue bat dauka: hauteskundeak iristen direla eta «terrorismoa», hori ere kakotx artean ipini ezazu, ez duela bukatu. Erakunde armatuak hor segitzen du, indar askorekin, eta indar hori erakutsiko du, zailantzarik gabe.

PSOEren borondatea ez negoziatzea da. Baina zuk esaten duzun bezala, bi-hiru ilabete ezer pasa gabe eta jendea egunero gai hau ateratzen ari da, ez gu bakarrik, Euskal Herrian, Madrilen ere bai, prentsan ikusten den bezala. Uste dut akaso saiatzen ari direla «estado de opinion» edo eritzi egoera bat sortzen. Zertarako? Behar den momentuan, eritzi publikoqk,

masak, negoziaketa gauza normalizat hartu dezan.

Zer nahi dut esan honekin? Batetik ETak ondorengo hilabeteetan gogor jotzen badu, eta Ezker Abertzaleak orain arte bezala bere helburu nazionalak argi eta garbi planteiatzen jarraitzen badu, momentu bat iritsiko da esan beharko dutena «zerbait egin beharko dugu» eta planteiamenduz aldatu beharko dute.

Hortik ikusten ditut azken denbora hauetako esames guztiak. Guretzako ondo etorri da, dudarik gabe, baina gu ez gara zirikatzen aritu. Arazoa mahai gainera ateratzen saiatu ginen, hori bai, baina gero arazoa kanpotik etorri da guregana. Eta hori izango da akaso PSOE eta Estatuaren aparatoak oinarriak jartzen ari direnaren seinale, orain sustraiak jarri gero akaso etxea eraikitzen hasteko edo...

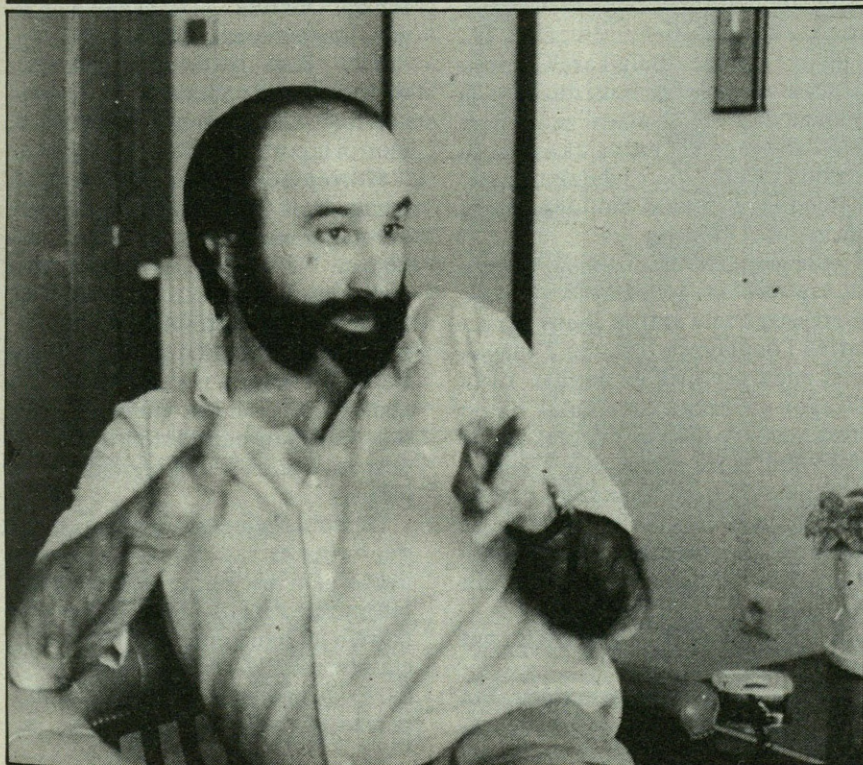
Izan ere ulertzen dut Estatu Espainolarentzako derrepentean esatea «ETarekin negoziatzen hasiko gara» gauza zaila dela. Orain aurreko lana egiten ari dira, lurrean masa botatzea.

A.— Negoziaketan posibilitatea hain gertu ikusten al duzu, epe labur edo erdiko batera iristeko moduan alegia?

I.E.— Txomin Ziluagak esan zuela uste dut Estatu Espainiarra epe erdiko batean horretara kondenatua dagoela. Deklarazio ona iruditzen zait, epe egokia iruditzen zait.

Baina beren kojunturei ere begiratu beharra dago. Hauteskundeak baino lehenago izango dira, ala hauteskundeak pasata, PSOEek beste lau urtetarako boto eta indarrak dituenen? Esatea zailagoa da. ETak zer egiten duen ere sartzen da hor. Baina iruditzen zait edo hauteskundeak baino lehenago edo pasata berehala planteiatzeko dagoela, baina posible dela, bai.

«Negoziatzeko garaia edo hauteskundeen aurretik edo pasata berehala planteiatu daitekeela iruditzen zait»



«Europar sartzea aho biko ezpata da» dio Iñaki Esnaolak.

A.— Ez al duzu errazegi ikusten? Euskal Herriko arazoa larria izango da, baina PSOE negoziaketara prest balego ere oztopo izugarriak lituzke aurrean, hasi marko juridikotik eta... Amnistia, esate baterako, ez da sartzen Konstituzioan.

I.E.— Marko juridikoa aldatu beharra dago, dudarik gabe. Baina hori bigarren urratsa da. Pauso bat da negoziaketak hasteko posibilitateak izatea, eta beste oso ezberdin bat nolakoa izango den negoziaketa, periodoak, prozesuak... Bi gauza dira.

Baina pentsatua baldin badaukate presoak karteletatik ateratzea, edo bilatzen dituzte formula batzuk, indulto partikular batzuen bidez eta abar, edo Konstituzioa aldatu behar dute. Orain, neretzako gauzarik inportanteena mahaian jartzea da. Gero, mahaian jarri ondoren soluzioak bilatzea erreza da. «El que hace la ley hace la trampa» diote espainolez. Beti daude tranpak legea salbatzeko.

Baina arazorik inportanteena ez da izango hori, arazo zailenak, juridiko aldetik behintzat, autodeterminazioarena eta Nafarroarena izango dira behar bada. Dena dela, guk beti esaten dugu KAS alternatiba globalki diskutitu beharko dela. Hori nola izango den? Gu ez gara egongo mahai horretan, eurak konponduko dira.

A.— Nafarroaren gaiarekin egiten dugu topo, bai. Negoziaketa aipatzen hasi denean...

I.E.— ... segituan hasi da PSOEko jendea... Moskeatzeko modukoa da adibidez nola hasi den Urralburu PSOEn Nafarroako «vasquismo» delakoa aipatzen, eta UPNk nota gogor bat atera du PSOEn aurka eta abar.

Nola ulertu behar da? Oinarri hori botatzen hasi direla, gero beste lan politikoa egiteko prest edukitzeko, eta lan hori negoziaketa izango da? Ez dakit. Baina neretzako garbi dago PSOEn esku dagoela neurri haundi batean Nafarroako egoerak, PSOE perspektibaz aldatzen bada eta 80an bezala gelditzen bada, hori irabazita dago.

Jakina, beste modura esan dezakete, «zer nahi duzue, erreferendum bat? Hor daukazue», eta hola zer eginik ez dago. Horregatik, asuntua ez da gaur negoziatu eta bihar erreferenduma. Tartean aldi bat egon behar du, baikoitzak jendea edukatu dezan, erreferenduma zer esan nahi duen eta abar.

Autodeterminazioarekin bezala: autodeterminazioa ez da eskubidea edukitzea soilik, hori aurrera eramateko indar politiko bakoitzak bere proiektu politikoa esplikatzen ahal izan behar du, bakoitzak autodeterminazio eskubidearekin zer egin nahi duen erakutsi dezan. Eskubideak lortu eta aurrera eramateko denbora bat behar da. «Plasmación política del derecho político» esango genukeen.

A. — Errefuxiatuen puntua ere hor geldituko litzateke, zein egoeratan geratuko liratekeen.

I.E. — Presoekin bezala gelditzen da horien egoera. Errexa da hauena. Gehienak prolema gabe etorriko dira, gehienek poliziaekin bakarrik dituztelako arazoak. Beste batzuk prozesatzen

gain presionatzen ari dira lehenbait lehen «el problema del Norte» konpondu dezaten.

Madrialek argi eta garbi ikusi du hori, eta hemendik aurrera Europako foro inportanteenak edukiko ditugula gure arazoak esplikatzen, eta baita Madrialek presio egiteko ere Europatik. Berak, hain zuzen, irteera berrien bila dabilta, irteera horiek erretzen, beste berriei hasi... Eta begira ezazu, etortzen badira errefuxiatu koadrila bat honuntza baina beste gainerako guztiak han geratzen badira, beste lana Frantziako gobernuarena da. Hango errekursoak bukatzen ari dira, eta momentu batean errefuxiatu pila bat geratu daiteke paperik ez duen inmigrante moduan zain, ea zer dioen go-



«Gobernu espainolak guk baino presa handiagoa dauka negoziaketarako»

tuak daude, «en rebeldía», eta horien presoen arazoa bezalakoa da: indultzo eta abarrek konpontzeko modukoa, edo amnistia bidez Konstituzioa aldatuta. Baina funtsean borondate politikoa da inporta duena.

Orain, Herri Batasunetik garbi daukagu negoziaketa ez dela joango puntuz puntu, orain hau eta gero bestea. Begiratu behar da, lehenik borondate politikoa noraino iristen den, bakoitza jarri bere planteiamenduekin eta noraino den posible joatea. KAS alternatibak filosofia bat planteiatzen du, eta hortik hasi behar dugu.

A. — Zuk seguru ikusten duzu negoziatuko dela eta nahiko laster negoziatuko dela gainera. Zergatik negoziatu nahiko du ordea Madrialek, orain arte nahi izan ez badu? Orain arte bezala segi daiteke.

I.E. — Seguruenik beren borondatea ez negoziatzeko izango da. Baina beste arazo bat ere ikusi behar da: Estatu Espainola Europara doa, eta hori aho biko ezpata da. Batzuek diote, «orain Europako estatuak zuen aurka joango dira denak». Txist, argi, planteatu daiteke beste aldera ere: Europako estatuak Madrilgo gobernuaren

bernu frantsesak.

Frantziako gobernuak sekulako paupleta dauka zortzirehun pertsonarekin, eta zer esan behar die: zuek Espainiara eta zuek Belgikara? Espulsatuekin zer pasa den ikusi duzu: ez da gehiago inor espulsatzen, akaso bere borondateagatik, baina akaso nora bialdurik aurkitzen ez delako. Estradizioena ere frakaso moduan geratu zen.

Zure galderari erantzuteko, Gobernu espainolari guri baino gehiago interesatzen zaio arazoa ahalik eta azkarren konpontzea. Txomin Ziluagak esan zuen presarik ez dugula. Esan dezagun Gobernu espainolak baino presa gutxiago dugula. Ohituak gaude arazo honi aurre egiten, baina Gobernu espainola beste dinamika batean sartzen da hemendik aurrera, beste estatu horiek prolema ahalik eta azkarren konpondu dadin presionatzera joango dira.

A. — Eta zergatik ez gerra txiki bat mantendu, kontrolatua?

I.E. — Irlanda, esan nahi duzu. Eta hain zuzen ARGIA oso ondo desentmaskaratu da Arzalluzek ekarri dituen espertoen lana, batez ere ingelesek Ir-

landan egin dutena. «Ahituz hil daitezela, egon daitezela horrela ehun urte eta ea zer gertatzen den». Gure beldura hori zen, ea zertara zetozen honuntza, zuk sujeritzen duzun posibilitatea planteiatzera: marko bat utzi hori eta ea zer pasatzen den.

Horretan harritu samarturik geratu gara. Gure perspektiba lehen momentuan zen horien proposamena izango zela negoziatu egin behar zela. Eta hori pentsatzeko arrazoin bat bazen: Arzalluzek deituta etorri ziren, eta Arzalluz berriro politikara bihurtzerakoan, BBBren lehendakaritza nahiz Baskongadetako lehendakaritza, hobeto izango zen espertoen karta horrekin agertzea. Ez KAS alternatiba deskafeinatu bat baina zerbait abstraktorekin agertuko zirela uste genuen, ETArekin berba egin behar dela edo holako zerbait.

A. — Eta zurrumurruek aldiz besterik diote, ez dela negoziatu behar esango dutela.

I.E. — Ez dakigu, zurrumurruek hori diote, baina zurrumurruek ere oso arraroak izan dira. Lana martxo arte ez da egongo bukatua, eta orain hasi dira gauzak ateratzen.

A. — Guardia Civilaren buru den Cassinelloren eritziak ere duela gutxi jakinerazi dira. Eta Cassinello aipatzean Estatuaren zati haundi bat aipatzen da. Onartuko al dute zuk hain seguru ikusten duzun aldaketa hori?

I.E. — Bere deklarazioetatik ezetx ulertu behar da. Orain, Cassinello azken finean Estatuaren morroi bat da, morroi inportantea baina morroia.

Horren aurrean uste dut inportea izango dela ikustea ze asentamentu hartzen duen PSOE politikara espainolean. Eta bestetik, ea ze garrantzia daukagun herri bezala Europaren aurrean, ea gure normalizazioak ze inportantzia duen. Beste perspektiba bat izango da ikustea noraino goazen eta abar. Baina oraintxe, momentu honetan, European pentsatzen dute hobe dela negoziatzea hola segitzea baino, orohar.

Gero estatu arrazoiak eta abar daude, baina estradizioak eman ziren unetik gaur arte puntu inportanteetan aurrera egin dugu. Mundu guztiak ikusten du hau konpondu behar dela, eta nere ustez konponketa negoziatzea da. Ez dizut esaten gaur, baina denbora luzearen beharrik gabe posible da.

Iñaki ZUBIONDO

Beste salaketa bat Filipinetatik Ejertzitoak prostituzioa erabiltzen du

Asiako hegoekialdean lehenago ibilitako frantsesak ere, beren denboretan, soldaduen kondizio psikologikoengatik nahiko kezkatzen ziren. Haien asmakizuna izan zen «*le bordel mobile de campagne*», putetxe ibilkorra. Susan Brownmiller-ek «Bortxaketa eta gizonen boterea» liburuan esaten duenez, frantsesek hala vietnamdarrek nola aljeriarrek eta beste, kantidadean «inportatu» eta «esportatzen» zituzten. Hanoi-n bakarrik, 1954ean handik aldegin behar izan zutelarik, 30.000 prostituta utzi zituzten.

Amerikarrak hildo beretik aritu dira. Pentagonoaren baimenez eta oniritziaz, base inguruetan bordelak ezarri zituzten. Industria bat sortu zuten. Eta izen polit bat ezarri zioten: «*Rest and Recreation*», deskantsua eta dibertimendua.

Hegoaldeko Vietnamen nagusi zen administrazioak jakina handik etekina aterako zuen. Orduko ministro batek esan zuen: «*Guk dolarrak behar ditugu; amerikarrek neskak behar dituzte; zergatik ez trukatu?*»

Ehun milatan kontatzen dira garai haietan bortxaz —miseriaz horretara beharra ere bortxa dela emanik— hartutako emakumeak. Hamar urte inguruko asko ere bazen horien artean.

Sexu gaisotasunak ziren administrazioaren kezka bakarra. Gainerantzean, bat ere ez. «*Saigon putetxe handi bat da*», esan ahal izan zuen jurnalista amerikar sentsazionalista batek, eta erantsi zuen: «*ez da komunista izan behar ustelkeria honen kontra egoteko*».

Interesgarria da ikustea nola belztentzat auzo berezi bat esistitzen zen Saigonen, Red Light Quarter izeneko.

Tailandiara zabalduta

Tailandia zen amerikarrek parte hartan hedatzekotan gehien erabiltzen zuten baseetarikoa bat. Eta sare militarrekin batera sexuzko sarea ere zabalduta zuten. 1966 inguru hartan izango zen hori. Vietnamen erdua segitu zuten. Urte hartan Vietnamen 200.000 soldadu amerikar aurkitzen zen.



1973an doblea zegoen, 400.000; eta Tailandian, poliki-poliki geroz eta gehiago, 40 bat mila zegoen. Night-clubak, masaje saloiak, go-go-girls, eta abar ugaltu ziren. Miseria salda ona zen, putak bilatzeko.

Bangkok-en famak munduari buelta eman zion. «Dibertimendu erotiko»aren hiria bilakatu zuten. 1975ean, tropa gehienak Vietnametik hanka egindakoan, soldaduek utzitako azpiegitura «turista gizonetako»entzat erabili zuten. Hori da gaurko egoera. Ameriketatik, Europatik, arabiar herrietatik, jendea prometitutako plazerraren bila bertaratzen da.

Soldaduak ez dira noski pribatzen. Orain dela hiru urte, prentsan irakurri genuenez, 5.000 *marine*-ri bost egunetako «atsedenaldi» bat eman zieten Tailandiako kostetan.

Filipinetan txarrena

Amerikarren ibilerak filipinatarrek pairatu dituzte oso modu berezian. Han badituzte, 1904. urtetik gainera (beraz amerikarrek alde haiez jabetzen hasi zirenetik), bi base tamainaz behinik-behin izugarri direnak: Subic Naval Base, Olongapo-tik gertu (noski itsasaldean; bertan esate baterako 30.000 zibilek lan egiten dute) eta Clark Air Base, Angeles-en.

Leopoldo Moselina soziologo filipinoaren arabera, Olongapo-n bakarrik (hiri bat da, erdi tamainakoa) 500 «klub», «hotel», «masaje-leku», «sauna»... dago. Antzeko lekuetan ofizialki erregistratuta 9.000 emakume lan egiten du, eta kalean beste 8.000k.

Sueziako aldizkari batek Olgaren kasua erakutsi zuen. Olgak oihala lan-tegi batetan lan egiten zuen. Egun batez, mozkortu egin zuten, eta bortxatu. Herritarrek ondorioz, morala zela eta, baztertu zuten, orduan bera gehiago sartu zen negozioan, eta gaurregun putetxe bat antolatzen du —ez zaio oso onuragarri.

Striptease egiteagatik 10 peso ordaintzen dute (300 bat pezeta, 15 libera). Gizon batek gau guztirako erabili nahi badu, 25 peso ordaindu behar du.

Noski fruitua izaten da askotan. Aita gabeko haur guzti horiek izen bat daramate ezagugarritzat: *americans*.

Solidaritate galde bat

«Populazio planifikazioaren kontrako materialeak» izena daraman alemandar aldizkariak datu lagungarri batzuk ematen ditu.

Filipinetan 23 base edo kokagune militar dute amerikarrek. Haiek irladiari sekulako garrantzi estratejikoak ematen bait diote. Hasteko, SESBen inguruan luzatutako murailaren pieza gako bat bait da.

Amerikarrek zubitzat erabiltzen dute. Vietnamekiko gerran, 1967an, egunero 300 bonbardero abiatzen zeh Filipinetatik hara. Irango rehenak askatzeko muntatu zuten operazioan ere, handik irten ziren abioiak. Korea eta Sumatra-ren aurkako atakeetan ere Filipinak izan dira zubi-burua.



“Rest and Recreation” industriari ezezko biribila esaten diote Filipinetako erakunde aurrerakoiek, eta bereziki emakumezkoenak.

Orain, biziki indartsu dagoen Desplazamendu Azkarreko Indarrerako ere (konkretuki 200.000 soldaduren-tzat), pasaleku, hornileku dira Filipinak. Aparte bertako eta inguruko ekonomiak kontrolatzeko noski, Clark Air Base-tik adibidez Estatu kapitalistentzako petrolioaren daramaten kanalak kontrolatzen dira.

«Emakumeen esplotazioaren aurkako hirugarren munduko mugimendua»k dei bat egin du arestian, bakearen aldeko mugimenduak base haien aurka mobiliza daitezten, zeren eta, salatzen dute, «ikusia dago armagintzaren eta militarizatzearen ondorioz gogorrenetakoa prostituzioa dela».

A.B.

Artikuluska hau idazten ari nintzela, zinera joan naiz, eta kasualitatez (ez da erraza beti ebitatzen) «Borrokan desagertuak» filme amerikarra ikusi dut. Noski «Rambo»n eta sail horretako besteetan bezala, komunistak ustelak, diktadoreak, torturazailak ditugu. Halaber, prostitutak erabiltzen dituzte. Ikaragarria da —erabat— zera ikustea, nola, berek burututako krimen guztiak besteri leporatzeko inolako lotsik ez duten, halaber jendeak —ez dut dudarik egiten— historiaren faltsifikatze hori nola isilik eta are plazerrez ere asimilatzen duen.

Colombian hautsi ziren akordioak...

Gerrilak indar berriz ekiten

«Betancur-ek ejertzitoari buruz ez zuen deus esaten. Eskatu zigun, hori bai, haien (militarren) mentalidadea konpreni genezan, haien tradizioa kontutan izan genezan...» *Ivan Marino eta Alvaro Fayad M-19ko gerrilariak mintzo ziren horrela, lehengo urteko urtarrilean Madrid-en Betancur presidentearekin elkarrizketatu eta gero. Urte bi gertu pasatu dira, eta orduko hitzak deusez gertatu dira, zeren eta bitarte honetan armadak bake giroan bizitzen ahalegindutako gerrilariak nombre handian akabatu dituen. «Amnistiatutako 50 lagun hil dizkigute jadanik esaten zuten, orduan; horregatik, gure jende gehiena gerrilara itzuli egin da».*

Itzuli... indarrean itzuli ziren; eta azaroaren 6ko justizia palazioaren hartzea ekintza sail luze baten azken katebegia izan da. Garrantziko ekintza, dudarik gabe, baina segur gerrilariak uste zuten bidetik bururatu ez dena.

Haatik ez zuten magistratuen askatzearen truke neurrigabeko baldintzarik ipini. Hiru ziren baldintza horiek: bat, egunkari guztiek bake prozesua aztertzen zuen komunikatu bat argitara zezaten; bi, bakebatzordearen bileren aktak ere argitara zitezen; eta hiru, irratitelebistetan M-19ri ordubeteko saioa utzi ziezaioten. Eskatutakoa betez gero berebiziko propaganda izango zuten. Moztu egin zuen, armadak.

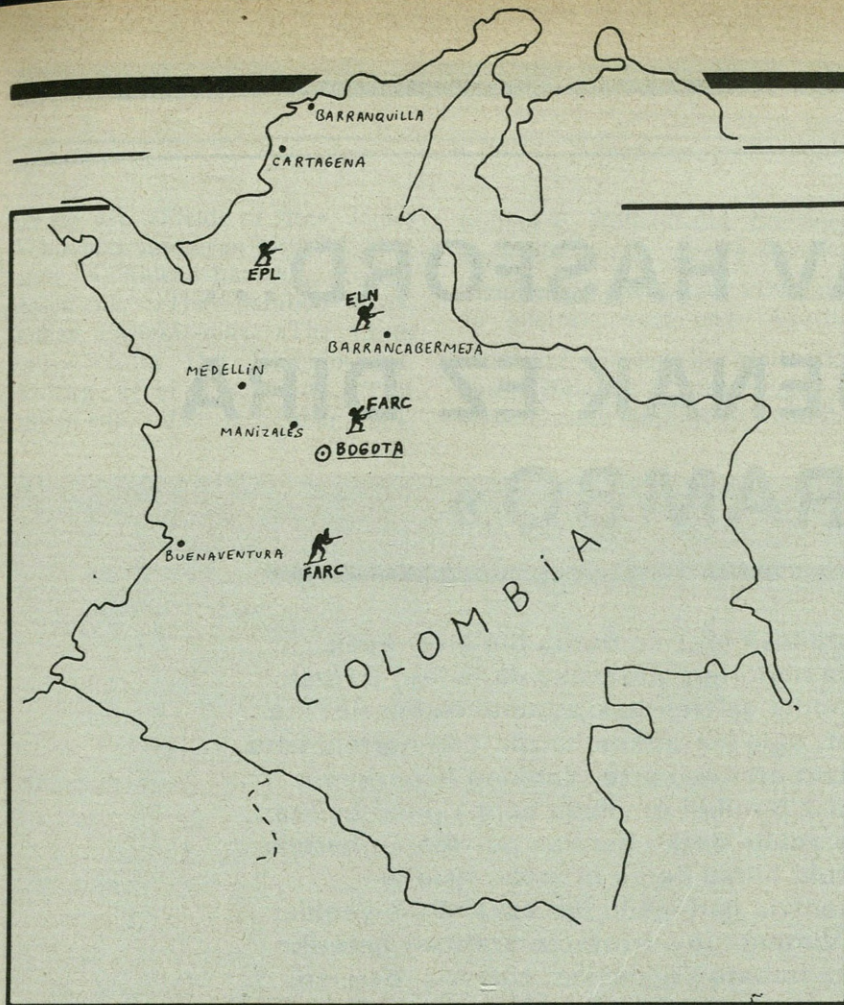
Colombiako defentsa ministrari dagoen Landazabal jenerala behin eta berriro azaldu da edozein tre-guaren kontrako. «Ejertzitoak ez ditu armak eskuratu errenditze, garaitzeko baizik». Harentzat «nazioarteko komunismo»aren aurkako edozein ekintza (lurjabe handien talde paramilitarrek bururatutako edozein ekintza ere) justifikaturik dago.

Tradizio luzea duen gerrila

Kuban 1971ko abenduan argitara emandako aldizkariño batek gerrilarien aktibidadea isilaldi luze baten ondoren berpizten ari deneko



Duela hiru urte Betancur-ek borondate hobeagokoa zirudien.



M-19 sortu zelarik beste hiru erakunde aritzen zen Colombiako mendi-basotan, mapak erakutsi lekuetan.

xehetasunak ematen dizkigu. «Uste-gabeen, joan den irailean Huila eta Tolima departamentuen mugaldean gerrilak armak erakutsi zituen». (Es-kualde hori Andetan dago, orain leher egindako Nevado del Ruiz su-menditik hegoaldera 300 bat kilo-metro tara). Aldizkariak orduko ge-rrilla mogimenduek erabakitako koordinatzeaz informatzen du (Frente Unido de Acción Guerrillera-ren sortzeaz), hala nola fronte ba-koitzaren nondik-norako geografi-koaz: «ELN (Camilo Torres historikoa izan zenekoa) Barranca-bermeja inguruan ari da; EPL, bati-pat, Córdoba hegoaldean eta Antio-quia iparraldean; FARC-ek, azkenik (mugimendurik zaharrena berau) lau fronte ditu: Caquetá ipar-mende-baldean, Huila hego-mendebaldean, Tolima hego-ekialdean eta Cundina-marca ipar-mendebaldean. Distan-tzia handiak batetik bestera, mapa bat hartuta frogatzen daitekeenez (mila kilometro eta gehiago FARC eta EPLren artean, esate batera).

1971 hartan —Kubako aldizka-riak ez du oraindik horren berririk ematen— M-19 sortzen ari zen. 1970eko apirilko hauteskundeeta-

tik sortu zen erakundea. Armak hartu zituztenen ustez, hauteskunde haietan tranpa egon zen. Aurreko taldeek ez bezala, batez ere hirietan aritu ziren gerrilari berriak. Laro-geigarrenetan hedatu ziren mendie-tara. Geroz eta indartsuago. Eta 1984ko negoziaketa eta tregua iritsi ziren.

Orduan —84ko abuztuan geun-den— legalidadean saiatu ziren M-19koak. Hirietan kanpamentuak eraiki zituzten, mitinak eman zituz-ten... Baina errepresioak etengabe segitzeaz erakundeak —aurtengo ekainarekin— armak atzera hartu zituen (guk dakigula une horretan FARC-en Fronte batek ere hartu zituen; bestalde ELN-k behin ere ez du armarik lagatu).

Justizia palazioaren ekintzarekin kolpe bat jaso du M-19k, aldi bate-rako ahuldu dezakeena. Uste baina gogorrago jokatu du bait du Betan-cur-ek. Gerrilariak apenas pentsa-tuko zuten seguruaski gobernuak horrenbesteko biolentziak eran-tzungo zuenik. Aurrerantzean gau-zak, beharbada, argiago ikusiko dira.

P. SASTRE



Reagan-Gorbatxov

Bakoitzak berea segituko du, hala ere pausu bat da

Arma gutxitzearen alde agertu dira hala sobietarrak nola iparamerikarrak. Gerra nuklearra irabazi ezina erreko-nozitu dute, eta beraz gerra horrek ez duela inongo kasutan lehertu behar. Horietan eta gainontzeko gai gehiene-tan, hizketan segituko dutela, esan dute. Ez da gehiegi esatea, pentsa dai-teke.

Bien arteko hartu-emanak formaz bakarrik aldatu direla, irakurri dugu, sakoneko arazoek lehehagokoan di-rautela. Nire ustez, baina, nahiko da, oraingoz, lortu dutena. Desarmearena gerra luze bat delako, eta sakoneko arazo horiek, noski iraungo dute, arik-eta bi sistemen nor-gehiagoka amai-tuko den arte.

Azpmarratu da, beste alde batera, bilera ondorenean zein bere herrira triunfalismoz estalirik itzuli dela. Eta ez da, bakarrik, hala erakutsi behar dutelako, baizik eta, baita ere, eraba-kietan ez baten ez bestearen polikare-kin funtsezko kontraesanik antzeman ez dutelako. Sobietarrentzat, beren «koesistentzia pazifiko»aren estrategia-ren barruan, pausu bat da aurrera, se-guruaski aski garrantzitsua. Amerika-rrentzat, batez ere, konferentziak ez du «izarretako gerra»ri buruz aldake-tarik erakarri, hau da, piskabat urdu-ritzen hasi zen beren makina milita-rrak ez du zoritxarrez gelditu beharrik izango.

Sobietarrek —gogoratzekoa da— ba-taila hori galdu dute. Berek izango dute beti kontu hauetan zer-galtzeko-rik gehiago. Amerikarrek ez dute-ta berek hainbateko interesik, arma-las-terra gelditu dadin. Halaz guztiz, esan-bezala, aitzinako urratsa suertatu dai-tekeen neurrian, Mosku-k ere garai-pentzat jo dezake Ginebrakoa.

P.S.

GUSTAV HASFORD...

EDO DENAK EZ DIRA

«RAMBO»

«Historia, garaileek idazten dute» dio errefrauak. Vietnamgo gerra historiara pasatuko da Estatu Batuek munduko hegemonia galtzen hasi zutenekoa bezala. Eta hau ez da mito bat, egia historikoa baizik. Edo horrela uste genuen behintzat oraintsu arte. Yankien hegazkinek Vietnamen jaurtiki 7,5 milioi tonelada bonba gutxi bailiran, «Rocky/Rambo» zeluloidezko heroiak porrotaren bertsio deskaratuak faltsu baten bitartez, halako mendeku/kontzientzia garbigailu bat eskaini die yankiei, baselina gisan, Vietnamgo porrotaren arantzez beteriko supositorio latza hobeto sar dakien. Historia, beraien, galtzaileen erara kontatuz. Eta ez da kasualitate isolatu bat: Estatu Batuetako idazle eta zinegile gehienentzat Vietnam oraindik ameskaitez bat baino ez da. Batzu, alabaina, bertsio zintzoagoak ematen ari dira.

Sylvester Stallonek, «Rambo 2»aren aktore-egileak horrela definitzen du bere azken filmean arrakastaren gakoa: «Inolako intelektualkeria barik; paper bat antzeztzen dudanean, ba dakit filmea ez dudala neuretzako egiten».

Rambo, «green beret» edo «txapel berde» ohia dugu filmean. Vietnamen gerra amaitu ondoren gelditu omen diren preso yankiak askatzera doa; hamaika astakeria eta balentria inposible burutu ondoren, arrakastaz amaitzen du misioa. Reagan-ek hauxe esan omen zuen, irrifarrez, filmea ikusi ondoren: «Hurrengoan, jakingo dut zer egin». Balentria inposibleak esan dugu; hona hemen apur batzu: bertakoak baino hobeto ezagutzen du eta mugitzen da oiha-nean; darabilen metrailadoreak 17 kilotako pisua du, munizio barik, eta berak esku batez erabiltzen du: tumatxa!; une batetan helikoptero batetik bazooka batekin tiratzen du,

eta oso lasai gainera: errealtatean, bazookak atzetik botatzen duen sugarraldiak helikopteroa instant batez erabat suntsituko zukeen, eta abar.

Rambo-ren aintzindariak

Alde guztietan arrakasta izaten diharduen filme honek —Espainian, Frantzia, Noruegan, Txinan (bai, «Txina Gorrian» ere bai)— ba ditu tankera berbereko aintzindariak; nahiz eta, egia esan, denak diren gidoi berberaren barianteak.

Gene Hackman «Infernurako itzulia»n, bere seme presoen bila zihoan; Chuck Norris bere aldetik, Saigon/Ho-chi-Minh-era itzultzen zen «Desagertuak I» eta «Desagertuak II» filmeetan, mezua besteena izanik.

Ideologikoki alde beretik baina diferentea, John Wayne-ren «Txapel Berdeak» dugu. Diferentea, zeren yankiak gerran bete-betean sarturik

zeudela egin bait zen eta momentuko propaganda harmaren fruntzioa bete izan zuelako. Hortaz, horietako funtzio bat marineen morala altxatzea zen, baina ez dakigu ez ote zuen besterik lortu, gero ikusiko dugun Gustav Hasford-en liburua-ren zati baten arabera.

Beste zentzu batetan, «Apocalypse now», «Ehiztaria» eta «Infernu sakonerako bidaia» ditugu, beste batzuren artean aipagarri: Filme hauek, mendeku espiritua gainditzeko saiatu ziren. Egun Coppolaren «Apocalypse now», generoko maisu lana kontsideratzen da ia ahobatez.

Infernua, paperean inprimaturik

Estatu Batuetan, gerra honetaz dauden liburu ezagunenak ez dira nobelak ez eta fikziozkoak, eta horietarik oso gutxi daude itzulita gatzelaniara zein frantsesera (euskaraz

bat ere ez). «Fields of fire», James Webb-enak marineen historiak kontatuz; «Chicken-hawak», Robert Masen-ena, «The Bamboo Bed», William Eastakle-rena, «The 13th Valley», John Del Vecchio-rena, «Going after Cacciato», Tim O'Brien-ena, «Let a Soldier die»,

William E. Holland-ena. Eta onena, Michael Hem-en «Gerra Gutunak» (Itzulpenak: gaztelaniaz «Despachos de guerra» Anagrama. Agortuta; frantsesez «Putain de mort» deitu dute). Halaber, irakurri dugun azkena: Gustav Hasford-en «The short

timers» (Itzulpenak: gaztelaniaz «Un chaleco de acero» Seix Barral; frantsesez «Le Merdier»), oso ona iruditu zaigu.

Idazle guzti hauek gauza bat dute amankomunean: bertan egondakoak direla. Zinegileak ez ordea. Idazleek ameskaitzak dituzte, Stallonek ordea, fantasma hutsak eta John Wayne zenak cow-boyak, «american way of life» mundu osotik, asiar hegoekialdea barne, zabaltzeko gogo izugarria.

Vietnamera 3.700.000 soldadu amerikar joan zen. Horiatarik, 300.000 zauriturik eta 50.000 hilik gertatu ziren. Baina, eta hau da grabeena: gerra ostean, 60.000 suizidatu egin dira eta 1.750.000 arazo psikiatrikoekin dabilta. Argi dago, iparamerikarrentzat Vietnam ez zela broma bat izan. Bakarrik amerikarren filmeetaz fidatzen bagara, Vietnametik bi soldadu moeta bihurtu zen: «hiltzaile-aluzinatua» ala «pasota-drogatua». Bistan dago hau sinplifikazio baldarra baino ez dela.

Lehen agindu bezala, ikus nola kontatzen duen Gustav Hasford-ek nola hartu zuten egiazko marineek John Wayne-ren aipatu filmea, baitailen arteko atsedendaldietan. «John Wayne soldadu prezioso da, bizarra ondo moztuta, Kristal beltzak legez disdiratzen duten bota garbiak (...) agindu bat oihukatzen dio «Star trek»-en Mister Sulu-ren papera egiten zuen aktore orientalarik: «Lehenik hil itzazu... cong txarri guztiak... gero, joan zaitez etxera». Marineak barrez itobeharrean daude. Gero, filmea amaitzean, John Wayne iluntzean neskato umezurtz batekin agertzen da. Marine veteranoek barrezka, txistua joka, pantailan txis egiteaz mehatxatzen dute».

Filme berriak amaitzean

John Carpenter zinegilea, lehen aipatu «Chicken-hawk» (helikoptero-gidari baten esperientzia) liburuaz ari da lanean. «Paramount» produktorak bere aldetik «The 13th Valley»-en eskubideak erosi ditu. Eta azkenik, Stanley Kubrick ospetsua «Full metal Jacket» ari da errodartzan, Michael Herr eta Gustav Hasford-en laguntzarekin. (Ikus ondoko elkarrizketa).

Gustav Hasford-ekin berbetan

«Vietnam, inork ez du deusik ulertzen»

Oso gutxi dira frantsesera itzulitako Vietnametaz idatzi diren liburu amerikanoak. «Le Merdier»ek («Un chaleco de acero»), Gustav Hasford-enak, marinekin ibilitako gerra-erreportari baten esperientzia modu zakarrez kontatzen du, Hue-n alegia. Egileak —Ray ban, barre garratza, Hego-sakoneko azentua eta 37 urte— duela gutxi amaitu du, Michael Herr-ekin batera, Stanley Kubrick-ek bere liburutik atera duen eszenatokiaren idazketa. Coca-garagardoa (Cocacola gehi garagardoa) baten aurrean jazarrita, zera diosku:

— Zergatik agertu da liburu eta filme mordo hau gerra geroztiko hamar urte bete ondoren?

— Hasieran, gertaera oso dramatikoak izan zen, ezin zitzaion besterik gabe aurre egin. Vietnametaz mintzatzea minbiziaz mintzatzea bezala zen. Liburuak ez ziren saltzen. Vietnam izenak elkarrizketak moztu egiten zituen. Oraingo erreakzioa ordea, porrotaren, desastrearen forma aldatzean datza. Onar daitekeen forma bakarra garai-pena da.

— Gerrak zure ikuspuntua aldatu du?

— Ni bizi naizen tokian, Alabaman, oso kontserbakorrak dira. Nire aita kontramaisua zen. Ni gerrara joan nintzen, soilik, ez joatea burutik pasatu ere ez zitzaidalako inoiz. Deitu ninduten, eta ez nuen ezer esateko. 18 urte nuen. Orain, Vietcong-ek erresistitzeko eskubide morala zutela uste dut. Baina, hau Alabaman esaten dudanean, pailazo beldurgarritzat hartzen naute... Ez dut izango gehiago konfiantzarik gobernu federalarengan.

— Ba zenuen eritzi politikorik?

— Bat ere ez. Paso egiten nuen, herrialdea bisitatzeraz joan nintzen.

Hamar hilabete egon nintzen marinekin frontean. Domina bat izan dut, eta ez dakit zergatik.

— Eta zure liburua?

— Inork ez zuen gura. Hiru urte eman ditut editatzeko ahaleginetan. Foto-laboretegi batetan egon nintzen lanean, aldzikari erotikoetan idazlari, buzealari... denetik egin dut.

— Vietnam-go gerrak ez du bere Norman Mailer edo James Jones-ik eman.

— Gerra hau zoroegia zen.

— Eta Kubrick?

— Behin batean, Australian nengoela, telefonoz deitu zidan. Geroztik, urte betean zehar, beti telefonoz mintzatu izan gara. batzutan hiru edo lau ordu segidan. Bera da ordaintzen duena. Behin bakarrik aurkitu dut pertsonalki. Ez da oso elkarkoia. Uste dut, nire liburutik, heroiarik ez dagoela dela interesatzen zaion gauza bakarra.

— «Anti-Rambo»a, hortaz?

— Rambo ikustea, modu ero batez razonatzen eroa ikustea da, gauza gutiz ilogikoa. Triste da. Egia esan, Vietnam-en gertatutakoa ez du inork ulertu. Eta oraindik, denbora luzean ez du inork ulertuko.

(«L'Express» aldizkaritik itzulitako elkarrizketa)

«Hurrin deritzan aberrian»

EUSKAL PRESOEKIN HIZKETAN

«Etengabe ari dira berriak sartzen, beste batzuk irteten...»



Madriren, Legazpi izeneko auzotik hurbil, eraikuntza zaharra eta gaizki zaindua; Yeserias izeneko gartzela da gaur, eta hamazazpi neska euskaldun daude bertan preso. Agian hiri barruan kokaturik dagoelako, edo edificzioak berak duen itxuragatik —eskola zahar eta ospital baten tarteko zerbaiten antza—, baina lehen inpresioan ez diozu presondegi baten susmorik hartzen. Komunikabideetan ere sarriago entzuten da besteen berri (Herrera, Alcalá, Nanclares).

Esan behar anonimato horrek ez diela bertako emakume presoek mesederik egiten; paradoja garratza: «Atzo atera zen Yeseriasko bulegoetatik Urlia» titulatu zuen «Egin»ek berak behin emakume baten askatasunaren albistea. Gogo eta asmo indartsuaz aurkitu genituen bertako neska gartzelaratuak, elkarrizketa hau beraiekin gartzela barruan egiterakoan.

«Gogo eta asmo hori mantendu ahal izateko, guretzat inportanteena kaleko ekintzak dira, gure herriaren burruka. Gu eta kanpokoak bat gara, eta gure nahiaren aurka hemen bagaituzte ere, kanpoko ekintzen berri izatea da guretzat bitaminarik garrantzitsuena» erantzun ziguten batera horretaz galdetzean.

Gartzelako maestraz ez du gugandik begirada aldentzen, euskaraz esaten dugunaz piperrik ulertzen ez badu ere. Edifizio berean ugari diren emakume preso sozialekin harremanik izaten ere ez diete uzten politikoei, eta funtzionariz eta hormaz osaturiko hesi bat jarri zaie inguruan.

Kondena gogorrek dituzte bere gain batzuk: ehun urtetakoa Itzar Galardi oiartzundarrak; hirurogeitabederatzitakoa Gloria Rekarte iruñenarrak; berrogeitamahirutakoa Koro Egibar donostiarrak... «Nolanahi ere —esaten digute—, hemengo atxilotuen taldea ez da oso egonkorra, asko aldatzen da presoen kopurua; etengabe ari dira berriak sartzen, eta beste batzuk irteten... Guk, hemen denbora gehien daramagunok, berrehun inguru ezagutu ditugu hemendik pasatzen...». Gartzela barruko bizimoduaz egin diegu galdera: «Goi-zero, hamarretatik ordu biak arte, lana egiten dugu, tailerrean; kermika-tailer bat dugu berton, gu heldu

aurretik ere hemen zegoena, baina inork erabiltzen ez zuena. Behartu egin genituen zabalizera, eta han ari gara orain. Lan ugari egiten da, eta lorpenak ere baditugu, erakusketak ere egin izan ditugu.

»Bazkalorduan, guretik prestatzen dugu jatekoa, ze gartzelan ematen dutena hain da txarra... Arazoa da jakiak sartzeko ere oztopoak jartzen dizkigutela, eta ez da beti erraza izaten; azkenaldian gosea ere ezagutu izan dugu batzutan.

»Bazkalondan derrigortu egiten gaituzte Departamentuan bi ordu inguru egiten, eta gero, seiak arte patioa joaten gara, batez ere ibilizera eta mugitzera, gorputzak horren beharra duelako gartzela barruan.

»Ondoren, ikasten ematen dugu denbora, gauerarte. Euskarazko eskolak ditugu, baita beste ikasgai batzuk ere (asko gara berton zerbait ikasten ari garenak).

Liburuak ere preso direneko gartzela

— Zer ari zarete ikasten, eta zeintzu dira zuen motiboak?

— Denetarik dago; adibidez, bi Historia egiten ari dira, bat Kazetari-tzan, beste bat Filosofian, beste zenbait graduatzeko ikasketak... Motibazioak, bada, pertsona bezala horren beharra dugulako, eta hemen denbora bete behar delako ere.

— Baina baduzue ikasteko baldintza egokirik?

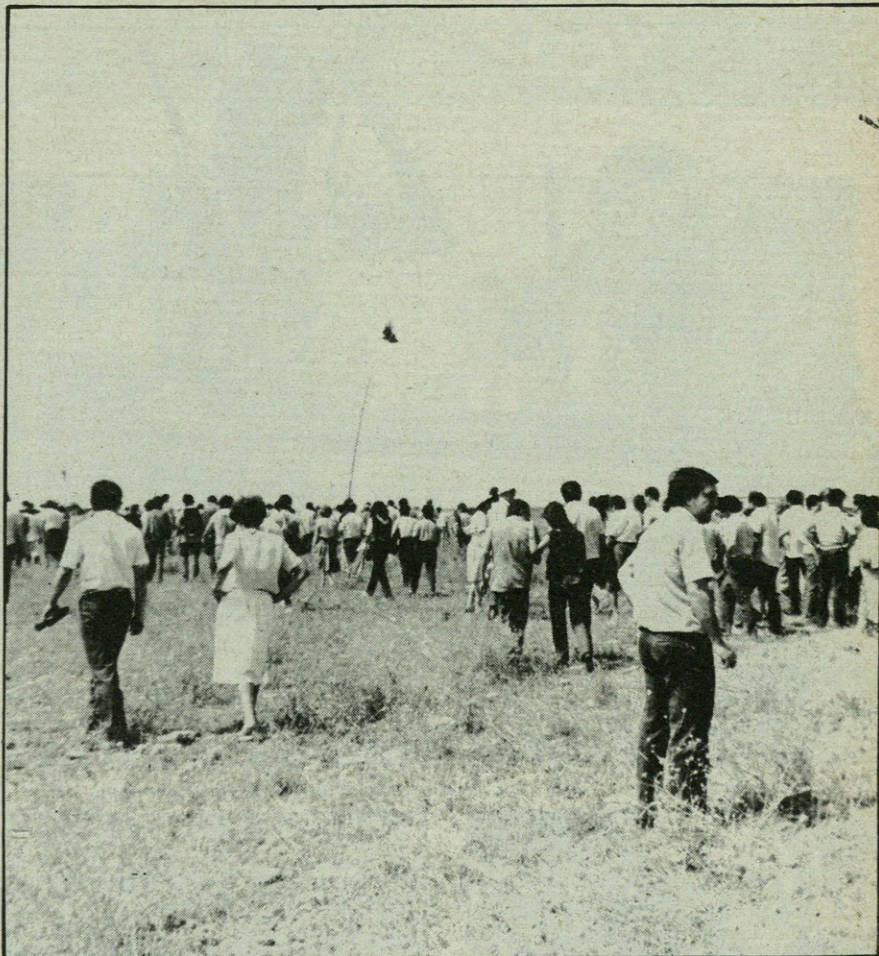
— Ez dugu baldintza onik. Pentsa ezazu "txabola" bakoitzean (zeldari deitzen diogu horrela) hiru eta lau gaudela, hain toki eskasean... Batzutan gure artean ados jarri behar dugu gauez argia mantendu eta ikasten gelditzeak.

— Zeintzu dira liburuak erabiltzeko dituzuen posibilitateak?

— Gartzelan badago libururik, batez ere UNEDetik bidaltzen dituztenak: testu-eta kontsulta-liburuak. Horretaz aparte, bada biblioteca bat, gela itxi batean, eta bertan liburuak burdinezko haltzarietan gorderik eta giltzaz itxirik daude, eta bertoko maestrak ez digu benetan erraztasunik ematen; guk ez dugu gela horretara sartzerik ere. Ikasten ari garen gaiak prestatzeko, kanpotik lortu behar dugu bibliografia.

— Kalekoekin komunikazioa nola egiten duzue?

— Gutunak idazteko, gartzela bate-tik bestera ezin dugu euskaraz idatzi, eta gartzelaniazkoak zentsuratu egiten



«Mantxa izeneko eskualdearen erdian, zimenduzko eta burdinezko gordeleku berrian...»

dituzte. Kalera, hilabeteen behin telefono-dei bat egin dezakegu, justifikatzen baldin badugu horren beharra, eta deia egin bitartean, funtzionari bat dugu aldamenean, eta euskaraz hitzegiten badugu, moztu egiten digute komunikazioa.

Egunkariak hartzen ditugu, lau egunetako atzerapenaz. Lagunen bisitak hilabeteen behin ditugu, lokutorioan eta lau orduz. Aurrez-aurre egoteko, hilean behin, familiarekin zein lagunekin batera».

Gartzela batetik bestera joateko askatasuna

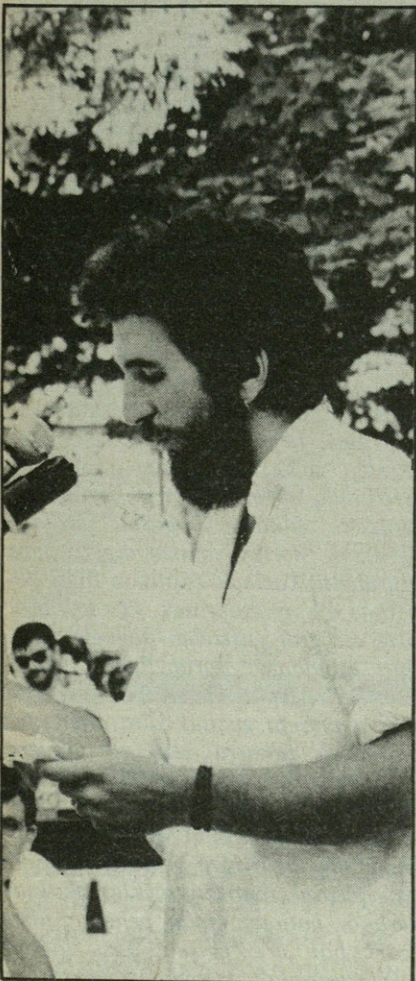
Dirudenez, Yeseriasko gartzela zahar honetatik Carabancheleko berri batera aldatuko dituzte laster emakume presoak. Eraikuntza berriagoa, gartzela izateko aproposagoa, eta horregatik ere agian kontrol-neurri gogorragoak izango dituen. Horren zain daude, eta al-daketa gertatzen denean, agian azaro honetan bertan, egoera berria aztertu eta agiri bat kaleratuko dutela egin digute promesa, herria horren jakitun egon dadin.

Neska hauek bezala, hainbat mutil ere bada preso gartzeletan, eta guk Herrera de la Mancha deritzon presondegira jo dugu, han gordetzen bait dituzte gehienak. Mancha izeneko eskualdearen erdian, lautada leun zabalean, zimenduzko eta burdinezko gordeleku berria oraingoan. Barruan, hemen ere, preso euskaldunak: neke, gogo eta esperantza berdinak. «Moralak eta indarra mantentzeko faktore nagusia? Kaleko ekintzak, horiek ematen digute poza eta identifikazioa» erantzun digu berehala elkarrizketatuak. «Badira bost urte eta erdi gartzelan nagoela; ezagutu ditudanak: Soria, Puerto, Carabanchel, Alcala eta orain Herrerako hau. Gartzela guztiak dira diferente; Soriakoa zaharra zen, eta gauero txakurrak sartzen zitzaizkigun zeldetan, etengabeko katxeak...»

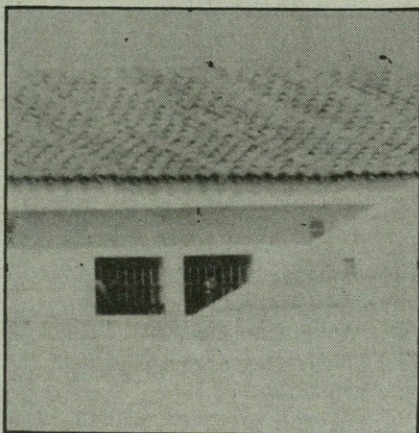
»Puerto de Santa Marian ere oso bizimodu latza izan genuen; posibilitate guztiak murriztuta; klaseak, esaterako, patioan eman behar. Aldizkari bat ere egiten hasi ginen, «Intxaurraga» izenekoa; beno, ba oso-osorik eskuz egin behar, kopiak



«Moralá oso fuerte; eta gero, batez ere ikusten genuela kanpoko jendea gurekin...»



...hona astero zetorren jendea autobusetan...



...Horrek eman zigun indarra».

eta guzti. Itzulpenak, poemak, informazioak, marrazkiak... denetarik zeukan. Hiru ale edo atera genuen. Euskara hutsez, noski, eta den-dena eskuz.

«Herrerara heltzean, gogorrena bertan izan genuen borroka izan zen. Pentsa ezazu hamar hilabete egin genuela, egunez egun eta egunaren 24 orduak bakoitza bere zelda barruan txapatuta. Gure arteko inkomunikazioa zen gogorrena. Baina moralá oso fuerte; eta gero, batez ere ikusten genuela kanpoko jendea gurekin, hona astero zetorren jendea autobusetan... Horrek eman zigun indarra».

Eguneroko bizimodua, honetan ere, Yeseriaskoaren antzekoa da: goizean goiz esnatu, euskarazko es-

kolak, bestelako ikasketak, patioa...

«Gartzelara sartu nintzenean lehen aldiz —diosku—, gehien harritu ninduená izan zen jendea patioan bueltak ikustea, gora eta behera...

“Zer ote dabil dabil jende hori esan nion neure buruari, hainbeste buelta eta buelta, ez dira nekatuko ba?” Ez nuen ulertzen. Orain, neuk ere horixe egiten dut patio-orduetan, denak bezala. Hainbeste denbora geldi egon ondoren, gorputzak horren premia du gartzelan. Kanpoan zaude-nean, esaten duzu: “Eh, joango gara Zornotzara buelta bat ematen?”. Ba hemen berdin: “Zer, joango gara patiora?”».

Bisitak, gutunak, notiziak, deiak... kanpokoekin komunikazioa da inportanteena gartzela barruan, etengabeko harreman hori mantendu ahal izatea: «Horren bildurrik ez daukagu. Badakigu hori ez dela etengo, ze kanpokoak eta gu, guztiok gara bat».

Gartzelariak ere badakite zein preziatua den komunikazio hori, eta murrizten, kontrolatzen, zailtzen ahalegin guztiak ematen dituzte. Pasadizu zelebreak kontatzen dira Herrean: gutunetan, noizbehinka, idazki orijinala barik fotokopia aurkitzearena, eta halakoak. Ohitu dira bisitariak datozenean, hauek hitzegiten hasi eta batera aldameneko kabinan funtzionaria elkarrizketa grabatzeko klabija jartzen ikusten.

Badituzte zenbait defentsa ere, heuren artean euskaraz hitzegitea, kasu; gartzelan %100 ari da alfabetatzen edo ikasten.

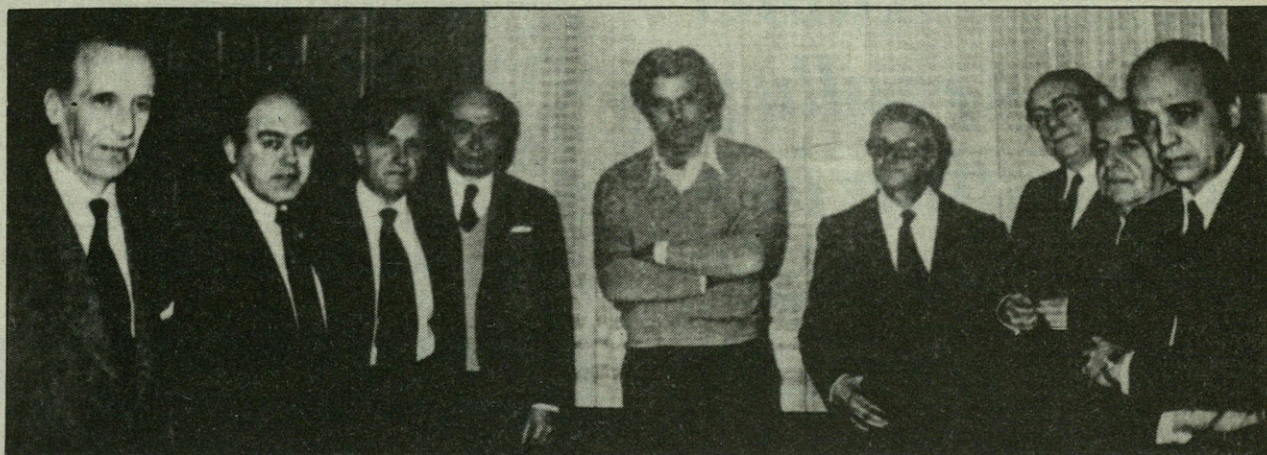
Baina kanpoko komunikazioetarako ezin dute euskara erabili: «kalekoekin komunikatzeko, euskaraz egitea ia ezinezko bihurtzen da. Gutun bat euskaraz bidaltzen baduzu, Madrilera daramate itzultzera, eta hilabete osoak pasatzen dira bere to-kira heldu arte, kasurik hoberenean.

«Neri gertatu zait, 1984.eko abuztuan euskaraz bidali zidaten postal bat, 1985.eko irailean eskuratu nuela.

«Unibertsitaterako lanak ere, euskaraz joanez gero, ikaragarri atzeratzen dira. Erabateko zentsura dago».

Horixe da gartzelatik kanpokoek egiten dieten deia: komunikazio-kanaleak mantentzeko, eta ahalik eta gehiena euskaraz burutzeko komunikazio hori, dauden oztopoak gainditzén ahaleginduz. Ea erantzunik jasotzen duten.

Anton ABANDO



Hamar urte «generalisimoa» hil zenetik

Post-Frankismoa: aldaketaren ala iraupenaren garaia

Hamar urte bete dira Azaroaren 20 (20-N) famatu hartan Franco hil zenetik eta estatu espainola aldatzen, edota berdin irauteko berritzen hasi zenetik. Ez dira gutxi izan hamar urteotan gertatutakoak, hala nola gertatutakoei buruz emandako interpretazioak.

Egunotan komunikabide guztiak aritu dira Franco gora eta Franco behera.

ARGIAk ere dossier bat eskaini nahi izan dio gai honi, baina beste ikuspuntu batetatik begiratuta. Ez zaigu guri Franco bera interesatzen, Francok sortutakoa eta eraikitakoa baizik. Haren obra, haren estatua, aldatu den, nola aldatu den, ze lorpen izan diren, zeintzuk ez... begiratu bat eman nahi izan diogu azken urte hauetako bilakaera historikoari.

Horretarako transizioari buruz hitzegin dugu Iñaki Anasagastirekin, eta prozesu guzi honetan hainbesteko garrantzia izan duen Xabier Arzalluzekin.

Bestalde langile mugimenduak izan duen bilakaera izan da Periko Ibarrarekin aztertutako gaia.

Horrezaz gain interesgarria iruditu zaigu errepaso bat ematea hamar urte hauetan publizitate politikoak izandako bilakaerari. Alvaro Gurrea izan da horretan aritu dena.

Azkenik, hamar urte hauetan izandako «lorpen» sozialak baloratu ditu Laura Mintegik artikulo batetan.

Egia esan nahi adina orri bete zitezkeen hamar urteko epe hau hartuta eta gai, eta ikuspegi, ezberdinetatik begiratuta.

Argi dago ezinezkoa dela.

Dena dela, hamar urte hauetan hainbeste egin duten, eta oraindik ere ekintzetan dihardutelako hain zuzen ere, horrelako batetan hitzegin ezin dutenen boza ere aberasgarria litzatekeelakoan gaude.

Xabier Arzalluz: «Konstituzioa- ren bidez oraindik hamaika gauza etor daitezke»

Egun batzu eta hamaika dei izan dira beharrezko Xabier Arzalluzekin mintzatu ahal izateko, baina azkenik, eta gogo onez, bere abokatu bulegoan hitz egiteko hartu gaitu. Azken urte hauetako balantze politikoaz, orduko espektatiba eta geroko errealitateaz mintzatu nahi genukeela esan diogunean, irribarrez zera esan digu «guztia horretaz? bakarrik?», baina gero zuzenki heldu dio gaiari.

ARGIA.— Franco hil zenean zelan ikusten zenuten egoera eta zelan ikusten zenuten aurrera jotzeko bidea?

XABIER ARZALLUZ.— Lehenengo eta behin gu hasi ginenean ez zegoen batere argi zer etorriko zen. Erradikalagoek dena berdin mantenduko zela, aurpegia zertxobait garbituz, pentsatzen zuten; egiazko aldaketarik ez zela etorriko. Guk horren bildurra ba genuen, baina kanpotik ikusita, Europa eta Hegoemarikatik ikusten genuen hemengo egoera iskanbila gabe eta iraultza gabe ba zela posible aurrera ateratzeari. Estrategiagatik, eta ekonomiaren aldetik, estrukturak aldatu behar ziren, atseden behar zen.

Guk prozesu horretan sartzeko zalantzak eduki genituen, frankismoaren estrukturak bizi-bizirik zeudela ikusten genuelako. Baina pentsatzen genuen ez baginen sartzen, beste batzuk emango zutela pasua, baina rebajatuagoa.

Gure bigarren kezka zera izan zen, gure nahiak, behintzat minimoki, har zitzakeen Konstituzioa egin zitekeen ala ez, eta ez genuen pentsatzen egin zitekeenik. Baina gure zaharrek, eta horien arteko Irujak, esaten zuten 1932an sartu izan bagina diktaduraren aurka biltzen ziren talde politikoekin (sozialistak, katalanak...) orduan katalanekin batera lortuko genukeela estatutua, eta ez 1936an, beranduegi zenean. Irujak zioen, beste aldeko bileretan, estatutua eduki izan bagenuen, ez genukeela izango ez Molarik ez requeterik.

Guk ordea, uste genuen posible zela autonomia lortzea, Konstituzioarekin lotu gabe, eta ez genuen hemen Konstituzioa onartuko zuten lehenengoak izan nahi. Eta hori lortu genuen. Luzea izango litzateke nola eta zeren bidez egin zen kontatzea.

Eta hirugarrena. Gurea bezalako herri txikien historian beti ematen da sierra fenomeno, gora eta beheranzko aldiekin, eta gero eta bajuagoak. Gure planteamendua izan zen, gutxienez, autonomia bat ontzat hartzeko guk, gure aurrekoek lortu zuten autonomiaren mailakoa izatea, eta ez gutxiagokoa.

Eta honela sartu ginen prozesu horretan. Beste batzu kanpoan gelditu ziren, gero HB izango zirenak, EHAS, etab.



KONTZERTUA ETA ERTZANTZA, LEHENTASUN HORRETAN

A.— Zer suposatu zuen zure ustez Konstituzioaren onespenuak, batik bat Euskadiri begira?

X.A.— Esan behar da, gainera, Konstituzioan gauza handia lortu zela, bai eta Estatutuan ere. Borroka handia izan zen. Konstituzioan ez zen sartu guk eskatzen genuen formula, baina bai gelditu zen formula bat.

Eta formula hori baliotsua da, nahiz eta batzuk ontzat ez hartu. Gainera gero niri aurpegiratu didate komisioren formula horri baietz esan niola, eta partiduak debekatua zidala baietz esatea. Gauzak ez dira hola, baina ba dago oso arazo interesantea horren inguruan. Esaten duena da gure eskubideak ez datozela Konstituziotik. Konstituzioak ezagutzen du aurreko eskubideak direla: berak ez digu ematen eskubide maila, ba zeuden aurretik. Gero Estatutuan gauza bera agertzen da: Estatutua onartzeak ez duela esan nahi guk historian zehar dauzkagun beste eskubideak ahaztu egiten ditugunik. Orduan, gure formulak ez zeukan teilaturik. Suarezi esan zioten hori oso arrisksua zela eta Estatua saldu egin zuela.

A.— Estatutuaren onspena baino garrantzizkoagoa bere desarrolloa dela aipatu izan da behin eta birritan. Nola ikusten duzu Estatutua ikuspegi horretatik?

X.A.— Gero etorri zen, jakina, nola bete genuen papera. Paperean gauza batzu daude, eta gero bizitza beste borroka bat izaten da. Eta nik uste dut Estatutua baino gauza hobea go Kontzertua izan zela.

Gipuzkoa eta Nafarroari bai, baina Bizkaiari inork ez zuen uste emango ziotenik. Delako 23-F baino bi hilabete lehenago lortu zen. Atera izan ez bagenuen orduan, ez genuke edukiko Kontzerturik. Eta inportantea zen, Trias Fargas-ek esaten zidan moduan «vosotros tenéis el status de un estado social», eta nahiko arrazoiak dauka.



Formula hori, bai eta Ertzantza ere, oso garrantzizkoak dira. Avendañok, Hazienda ministraria zenean esaten zidan, Estatuaren muina dagoela beti, zergak biltzen dituen funtzioan, eta polizian, polizia honek behartzen duelako jendea zergak pagatzen; eta hortik datorrela Estatu modernoak.

Horrexegatik guk lehentasunak ipini genituenean, lehenago ipini genuen Kontzertua, gero Ertzaintza; hirugarrena komunikabideak eta laugarrena hezkuntza. Dena oraindik ez dago, ez dago ez. Nik behin mitin batetan esan nuen autonomia baten oinarria sendo jartzeko hamar urte behar zirela, eta jendeak frontoian uf egin zidan, baina klaro, gauzak hola dira. Lege fiskala arin egin daiteke, eta jendeari sartu, baina oraindik ez dago osatuta; Kupo Legea hor dugu, oraindik egin gabe dagoela. Izugarrizko bildurra neukan IVA kontu hau atera den moduan aterako zela. Nik ez dut uste Boyer kontu horretan zegoenik. Ez nuen espero sozialistengandik hori konponduko zenik. Eta azken batean IVAk ematen dizun zerga diru piloa da, Kontzertuaren erdia, eta hori lortu ez bagenuen, Kontzertua nahiko ahulduta geldituko zen.

EUSKADIKOA, EUROPAKO AUTONOMI ESTATUTURIK ONENA

A.— Baina ez al da gehiegi geratzen egiteko? Zer lortu da hamar urteotan?

X.A.— Bueno, hamar urtetan zer gertatu da, esaten didazu, ba nik egia esaten dizut, oraindik asko dago egiteko, baina nere ustez, orduan pentsatu genuena baino gehiago egin da.

Orain daukagun Estatutua Europa Komunitate horretan dagoen autonomiatik sakonena dela esaten dizut, eta hori probatuko dut edozeinen aurrean. Txillardegia hau eta beste ari zen esaten, baina guk ezin dugu gure burua konparatu Isla de Mann edo Groenlandiarekin. Guk daukagun Autonomia Estatutua ez dauka inork, batez ere Kontzertuagatik eta hori egia da.

Hori «sobre el papel», baina beste gauza bat da erreallitate pasatzea. Gauza guztiak ez daude erreallitatean, baina posible dira. Konstituzioa eztabaidatu genuenean, hori esaten ziguten, askatasunera gindoazela, eta ez genuela teilaturik nahi. Guk oso eztabaida polita eduki genuen, Kongresuko politena, eta gainera irabazi egin genuen. Luzea izango litzateke esplikatzea. Esan nahi dizudana da Konstituzioan bertan, 151. artikuluan agertzen denez, gaur egun, Estatuak dituen kompetentzia denak, legalki autonomietara pasatu daitezkeela. Estatutuaren kompetentziak, 149. artikulua finkatzen baditu, horrezaz gain beste artikulua horrek eskeintzen du posibilitatea Estatuaren kompetentziak gureganatzeko, Konstituzioa ukatu gabe.

Horregatik KAS alternatibaz hitz egiten denean, argi daukat Estatuak nahi badu oraindik hamaika gauza etor daitezkeela gure autonomiarako Konstituzioaren beraren bidez, batez ere segun nola interpretatzen den artikulua hori. Orduan, nik ez nuke esan nahi publikoki orduan pentsatzen genuena baino gehiago lortu dugula, hori esatea ez delako taktika ona, berehala botako dizute aurpegira. Baina gauzak zeuden bezala, gertatu zena gertatuta (zeren kolpea zuzen-zuzen gure kontra joan zen, ETArekin kontra, eta gure autonomiaren kontra, dudarik ez dago) hala eta guztiz, nik uste dut hamar urtetako balantzea oso ona dela.

Gainera ba dakizu baserriartatzat jo gaituztela askotan, Madrilen eta Kataluinan, eta orain konparatzen baduzu zer gertatzen den Kataluinan eta zer gertatzen den hemen, gu askoz ere aurrerago joan gara heurak baino, eta heurak ziren listoak. Gauza hauetaz kanpoan hitz egitea oso delikatua da, baina hola da, nere ustez.

MONARKIA, EUSKAL ASPIRAZIOAK BIDERATZEKO SISTEMARIK EGOKIENA

A.— Zuk defendatzen zenuen «zirkunstantzialismoa»ren teoriak, oker ez banago, monarkia baten pean aritzea baliagarria izan zitekeela esaten zenuen, ezta?

X.A.— Bai, hemen ia monarkikorik ez zegoen, edo oso gutxi zeuden, eta hamaika estruktura bezala, nere ustez trenak dira, momentu batean beharrezkoak sortzen dira, nahiz teorikoki beste hobeagoak egon.

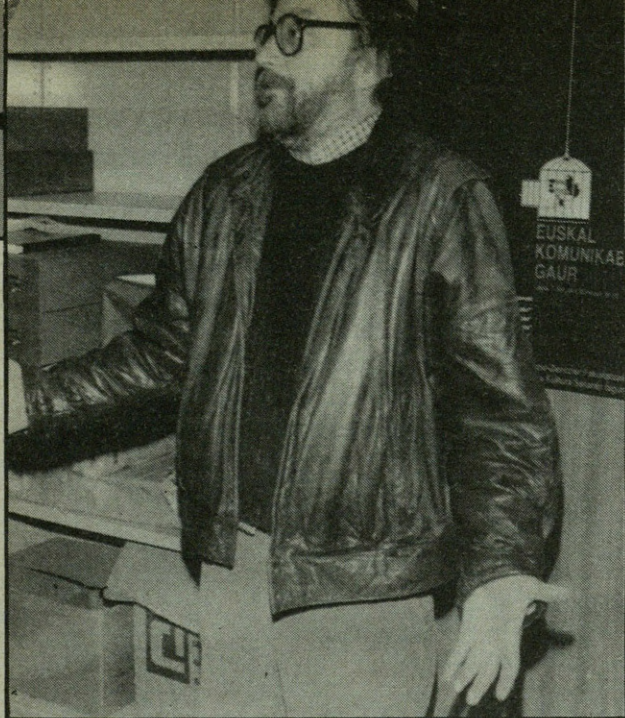
Gu ere ez gara monarkikoak izan, eta sozialistak gutxiago. Baina sortu zen sistema honetan, errepublika bat izango bazen, gure enkajea zailagoa izango zen monarkian baino, eta fikzioan gabiltza, jakina. Esan nahi dut euskal arazoak oraindik enkajeren bat badaukala, eta Espainia den bezala izanda (estruktura erreala eta faktikoak), monarkiaren bidez gure aspirazioak aurrerago joan daitezkeela beste sisteman baino.

Laura MINTEGI

Pedro Ibarra: «Langile- mugimenduaren sakabanaketa azken hamar urteetan gertatu da»

Euskal Herriko Unibertsitateko irakaslea da gaur egun Pedro Ibarra; duela hilabete batzu aurkeztu zuen Informazio-Zientzien

Fakultatean bere doktorego-tesia: «Langile-Mugimendua Bizkaian 1967-77 hamarkadan»; lehenagotik ere ezagutzen dugunok badakigu, hala ere, irakaslea baino lehen abokatua izan dela Periko, langileen abokatua, Bilboko Agirre kalean zeukaten bulego hartan;



1970eko abenduan, Burgosko prozesu ezagunean ere izan zen, beste batzuren artean, bete abokatu bilbotar bat lagun zuela: Etxebarrieta, Txabiren anaia.

Franco hil zenetik hamar urte igaro direla gogoraraziz, orain zenbait kontzeptutan urruna den 1975 hura burura ekarri, eta berehala kontatu digu orduko bi historia: «Bai, urte horretan etorri zitzaizkigun etxera, goizaldeko bostetan edo, bost tipo paisanoz, ohizko biboteekin eta, badakizu, eta meitailak eta pistolak eskuan, eta tiroka, ni harrapatu eta arrastaka eskilaretatik behera jeitsi eta kotxe batean sartu nahan; nire etxekoak itzartu ziren, eta haien kontra hasi, eta ez zuten lortu ni eramaterik. Gau berean tiroz josi zuten Agirre kaleko gure bulegoa». Francoren heriotzaren eguna oroitzeko ere motibo berezia du Perikok: «Urte hartan prozesaturik nengoen TOP delakoan, eta juizio eguna jarri zidaten, noizko eta azaroaren 20rako, pentsa! Orduan gertatu zenaz, noski, ez zen juiziorik izan... eta gaur arte!»

Perikok ofizioz lortu du seguruen hitzegiteko duen erraztasun hori, eta gauza da orduak eta orduak modu alai eta entretengarritasun pasarteak eta anekdotan kontatzen irauteko. Baina elkarrizketaren gaiak, langile-mugimenduak, lehen galderak egin dizkiogunean, bere hitz-jarioa moztu eta erantzunak azkoz neurtuagoak dira. Bizkaiko langile-mugimenduak hitzegin digu, haxe baita hoberean ezagutzen duena.

Elkarrizketa honetan batez ere «transizio politikoa» deitu izan den azken 10 urteen bitartea interesatzen zaigu, baina has gaitzen lehenagotik.

ARGIA.— Gerraondoa Bizkaian sortu zen langile-mugimendua, ze ezaugarri zuen?

PEDRO IBARRA.— Langile mugimenduak beti izan du organizazio mailan batasuna bilatzeko joera. Horren adierazgarri da adibidez Langile Batzordeen sorrera, «Comisión Obrera Provincial» deitua, 1963 urtean; Batzorde hura publikoa zen, oraindik Gobernuak nolabait onartu egiten zituen halako ekintza erreibindikatuak. Organizazioa irekia zen, lantegietako asanbladetan hautatutako ordezkariak osatua. Gero CCOO deituko ziren haietan, hasieran nagusi ziren HOAC taldeko partaideak, eta UGT zen aurka agertzen zen talde bakarra.

Erakunde honek iraun egin zuen Bandas lantegiko greba famatua gertatu arte (1966ko azaroa-1967ko maiatza); orduan, PC joan zen organizazioaz jabetuz, eta beste zenbaitetik aldegina zuen: ELA, USO, HOACEkoak.. utzi egin zuten Batzordea.

Zergatik gertatzen da, beraz, lehen esperientzia baterakoi horren porrota? Bi faktore ematen dira: lehena, errepresioa, 1967ko maiatzean «estado de excepción» delakoa ezartzen da Bizkaian, greba mozteko; Gobernua konturatu da erakunde hori oso arriskutsua dela, eta ez du gehiago onartuko; bigarren faktorea, PCren hegemonia eta, ondorioz, beste erakunde kanporaketa.

A.— Badirudi beraz, hor dagoela gero gertatuko den sakanaketa erakundearen hazia...

P.I.— Ez oraindik. Bizkaiko langilegoa ahalegindu zen geroan ere, bi aldiz, erakunde baterakoiak bultzatzen. Lehena, Enpresa-Komiteak, 1968an; hor bildu ziren ESBa (FLP), ETaren Langile-frontea, ETA Berri, ELAko zenbaitzuz UGT eta USO; denbora laburreko esperientzia, 1969ko «estado de excepción» berriak moztu zuena. Ahalegin berria egin zen 1970-71 urteetan, CCOOren inguruan bildu baitzen MC, ORT, ETA-VI, eta independenteak. 1974ean haxe da langile-mugimenduko erakunderik indartsuena. Hortik kanpo gelditzen ziren UGT, USO eta ELA. Azken honen kasua oso adierazgarria da, 1970-75 urteetan erabat desagertu baitzen, seguruen Francoren heriotz hurbila susmatuz, eta zetorrena prestatzearen.

BANAKETAREN ARRAZOIETAN ARAKATUZ

A.— Heltzen gara, langile mugimenduaren kronika honetan, Francoren desagertzearen urtera, eta hortik aurrera gertatzen da «transizioa» deitu izan den prozesua; azken urte hauetako ezaugarri bat langileen banaketa, eta erakunde sindikal desberdinen finkapena izango dira.

P.I.— Bi apurketa garrantzitsu gertatu ziren Franco hil aurretik, 1974 urtean: batetik, CCOO bi sektoretan bereizten da, CONE deitua, PCkoena, eta CECO izenekoa, batez ere EMKkoak biltzen dituenak.

Bestalde, LAB sortzen da sindikatu berri bezala. Eta nik egiten dudana galdera haxe da: nahitaezkoa zen sakabanaketa hura? Egia esan, garai hartako programak aztertzen bdituz, LAB, CECO, USO eta beste independente aberzale batzurenak, asmoak oso antzekoak dira... Eta jende hori erakunde batean bilduz, orduko talderik indartsuena izan zatekeen. Egia da, bai, LAB-en asmoa langileak Euskal Herri mailan antolatzea zela, eta CECO barruan, adibidez, nagusi zen EMKren helburua CCOOrekin batasuna lortzea zela... Baina CECO nahiko autonomia ere bazuen...

A.— Behin eta berriro itzultzen zara batasunaren gai horretara, baina badirudi banaketa hori ezin dela hutsean langile-mugimenduko barneazekin azaldu, hor politikaren eragina, edo hobe esanda, ikuspegi politiko desberdinen eragina ere bada...

P.I.— Bai, horrela izango da, baina gauza da langile mugimendutik behin eta berriro somatzen direla banaketa gaiditzeko eta batasuna lortzeko ahaleginak. Begira, 1976 urtean, banaketa hori jada erabatekoa da: hor ziren CCOO, ELA bera bitan banatuta, LAB, UGT, USO... Eta hala ere, urte berean, Bizkaian bada erakunde baterakoi bat, Bizkaiko Lantegien Koordinadora, garai hartan 150 lantegi koordinatzen zituena, eta lantegi-asanbladetan hautaturiko ordezkariak osatua.

Eta Koordinadora horren garaian ematen dira burruka inportanteak, oso zabalak... Baina hala ere pikutara doa. Zergatik? Bi faktore: lehena, sindikatuen jokabidea dela medio, eta bigarren, nire ustez 1976 hartan langilegoaren artean ere nolabaiteko nekadura nabaritu zelako; eta hau esplikatzeko: Franco bizi zen garaian, asanbladak eta koordinadorak bultzatzen ziren, beste antolaketa-modurik ez zegoelako; baina orain, sindikatuak agertu dira, eta langileak hasi dira horie-

ARGIA

K O M I K I A

o. zenbakia



Komikí orrialde batzuk ekarriko ditugu astero ARGIAra datorren urtarriletik aurrera, gurekin batera abentura mordo baten bidez, ametsaren eta irudimenaren munduan sar zaitezten. «Ttarttalo» argitaletxearen laguntzarekin hain ezaguna den «Corto Maltese» marinelaaren zoria, «Cousteau» zientzilariaren abenturak eta «Nemo Txikia»ren ametsak jarraitu ahal izango dituzu zuri-beltzez eta koloretan.



Cousteau, urte hasieratik ARGIAKO
TXT komikian



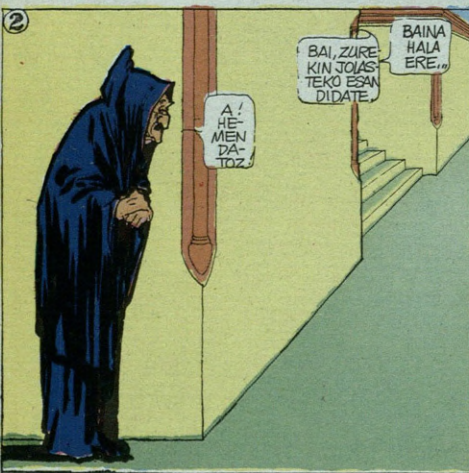
Serafini eta Paccalet-ek telebistan hain ezaguna bihurtu zaigun Cousteau kapitainaren ikerketak ekarriko dizkigute astero. Erabat kolorez eta abenturaz betetako orrialdeak izango dituzu. Itsas gainetik bere «Calipso» itsasontzian eta itsaspean pulunpatzen dabiltzanean. Batetik bestera zeharkatuko duzu berarekin batera mundua, alde batetik eta bestetik arriskuak gaindituz gauza interesgarri pila bat ikasiko duzularik.



Corto Maltese, urte hasieratik
ARGIAko TXT komikian

Hugo Pratt-en Corto Maltese,
«*Itsas gaziko balada*»n

1 LITTLE NEMO IN SLUMBERLAND





tan afiliatzen, eta neurri batean ardurak delegatzen...

A.— Beraz, uste duzu sindikatuen jokaeraz gain, langilegoan ere nolabaiteko moldaketa gertatzen dela...

P.I.— Arrazoi bat edo bestea dela, baina 1976ean sindikatuen afiliazioak ugaltu egiten dira, eta 1977ko apirilaren 27an sindikatuak legeztatzen direnean, Bizkaian 9 sindikatu agertzen dira: CCOO, UGT, ELA bi, USO, CSUT, SU, CNT eta LAB. Hor adierazten da langile-mugimenduaren barne-sakabana.

LANGILE-MUGIMENDUA ETA ABERTZALETASUNA

A.— Langile-Mugimenduan mugimendu abertzaleak lortzen duen eragina da, franquismoaren garaitik hona, fenomeno garantzitsua. Nola aztertzen duzu hori?

P.I.— Gai horretaz, 3 fase bereiz daitezke: lehena, 1967-70 urteetan, ETArekin ekintzak eta ondorengo errepresioak solidaritatea pizten dute langile-mugimenduan; bestalde, ETAK badu presentzia bat langile-mugimenduan, lantegietan... Langile-fronteko jendea hor dago, lantegietako burrukan; langile-mugimendua ohartzen da gauza batetaz: ETA ez dela beraiengandik kanpoko fenomenoa.

Bigarren fasea, 1970ko gabonetan, Burgosko prozesuan: hor gertatzen da langile mugimenduaren eta mugimendu abertzalearen elkartasun puntu gorena. Horrek eragin bat izan zuen sindikatuaren ere: CCOOren programan, adibidez, autodeterminazio-eskubidea txertatzen da.

Hirugarren fase bat, 1970-74 urteetan: hazkunde hori nolabait gelditu egin da; ETAK barruan krisi gogor bat dago, ETA-Viko jendea aparte gelditu da, eta hori da batez ere langile-mugimenduan ari zena. Eraberean, UGT eta beste sindikatuak indartuz joan dira... Gauza da 1974ean LAB sindikatu abertzalea sortzen denean, ... gutxiengo bezala finkatzen dela. Hori 1977ko afiliazio-tasetan eta gero hauteskunde sindikaletan ere nabaritutako da.

Galdera hor zera da: norainoko eragina izan zuen ETAK 1970-74 urteetan nozitutako krisiak prozesu hori geldiaraztean?

Bestalde, ELAren arrakasta ezagutuko dugu gero, 1977-79 urteetan, baina arrakasta horren arrazoiak nire ustez, bere sindikalismoan aurkitu behar dira: zerbitzu-sindikalismoa praktikatzeko du, Europako erara...

A.— Eta nola uler daiteke, adibidez, lehenago apenas eza gutzen zen UGTren finkapena urte horietan?

P.I.— Kasu horretan kontutan hartu behar da, lehenengo, UGT sindikatuak beti mantendu izan duela agerpen bat, Bizkaian bederen. Beti izan ditu nukleoak Bizkaiko lantegi haundietan: Naval, Labe Garaiak (AHV), Etxebarria,



GEE... Pentsa ezazu, 1969-74 urteetan seguruen bigarren indar sindikala izango zela. HOACeko batzu ere UGTn sartu ziren orduan.

UGTri gertatzen zitzaion, hala ere, PSOEn oso lotuta agertu dela beti, eta PSOEk atzerrian zuen zuzendaritza, zahar fosil haiena, ez zen ezertaz enteratzen. Baina 1973ean, Suresnes-eko Kongresuan, zuzendaritza berria sartzen denean, hor hasten dute UGT indartzeko operazioa.

Eta oso kontutan hartu transizioak abantailak eman dizkiola: beste sindikatu guztiak ilegalak eta erreprimituak zirenean, 1976 urtean, UGTk Madrilan egin zuen bere Kongresua, eta Gobernuak onartu eta erraztu egin zuen hori. Hurrengo urtean oraindik, 1977ko martxoan, polizia deusatzatu zuen CCOOen Kongresua Leioan.

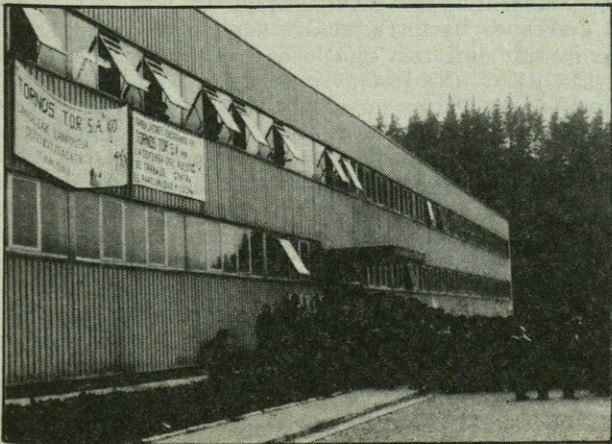
LANGILE-MUGIMENDUAREN NORABIDEAZ

A.— Azken hamar urteotako balantzea egiterakoan, krisi ekonomikoaren agerpenak mugatzen du batez ere langile-mugimendua. Ze ezaugarri ditu gaur egun?

P.I.— Alde batetik, sindikatu haundiak finkatu egin dira, eta horrekin batera jokabide sindikal «europarra», nolabait esateko: erreibindikazio ekonomikoak, burokrazia sindikalen agintea... Bestalde, argi dago sindikatu haundi horiek ez zutela aurreko Estatu frankistarekiko apurketa bilatu: Errespetatu egin zuten Estatu hura, eta paktoen bidez askatasun demokratikoak lortzera bideratu ziren (Moncloa-ko Paktuak, etab.).

Laburtuz, 1962tik 1977ra, Bizkaian bederen, langile-mugimendua izan zen burrukan eta mobilizazioen protagonista; bitarte horretako dokumentazioa aztertzen baduzu, ikus dezakezu bai Euskal Gobernuak berak atzerrian argitaratzen zuen «Euzko Deia»n ere %50 edo gehiago, langileei buruzko berriak zirela. Baina 1977tik plazaratzen dira galdera kezkarriak: «europar» bihurtzen ari da gure langile-mugimendua? Kontutan hartu behar, alde batetik, Europar 1945etik gaur arte langileriak duen jokabidea; eta bestetik langabeziaren hedadura, eta horrek zabaldu duen insolidaritatea...

Bistan da ez direla momentu onak langile mugimenduaren-tzat; eta Periko Ibarren gogoan ere nabaritzen da kezka hori. Nolanahi ere, nabaritzen dira tartean hainbat lantegietako burrukak: egunotan Magefesako langileenak. Lehenago Olarra, Nervacero, Euskalduna, eta beste asko izan ziren, erresistentzia-kate oso bat luzatuz. Fabrikaz-fabrika, edonola ere, sakabanaketak irauten duelarik.



Publizitate politikoaren hamar urte Euskadin

Iruditzen zait jendeak uste duela publizitate politikoa, indar politikoek egiten dituzten kartel, kuña eta anuntzioetara mugatzen dela; hauteskunde garaitan bereziki. Hau gezurra da. Publizitate politikoa komunikabideek egiten dute, eta bestea partidoek publikoarekin daukaten kortesia bat baino ez da, egunero, abisatu gabe, medioetan propagandaz blaitzeko.

Eta hala ere herri honek izugarritzko esfortzu militante bat ezagutu du, eta ezagutzen du oraindik. Beste bitartekoen faltan, beren hitzak paretetan ipini dituzte gizon eta emakumezko horiek, pintaden bidez (gero eta gutxiago) edota karreteletan. Denok dakigu kartelak ezkerren lekuko bakarrik direla, apenas besterenik. Erreformaren ondoren Estatuaren aurkako borrokari orduan bezainbateko indarrez eutsi diotenei, nahiz eta esfortzu militante handi baten truke, komunikabide hau efikaza bilakatu zaie, eta hau izan da komunikabide handien ia kontrapunto bakarra. Etorkizunak ekarriko duena ez da erraza iragartzen. Denen ustez medioen gailentasuna erabatekoa izango da, baina egia da halaber, ezker ez dela ezker izango ordezkatu nahi dituen haien medio berberak badarabiltza. McLuhanek zioenean medioa dela mensajea, ez zuen pentsatu trasto hau basurara bota nahi dugunoi sortzen zaizkigun komunikazio arazoetan, baina balio dezake bere hitzak.

Euskadiko Ezkerren kasua daukagu erakusgarri. EEko mutikoak, egiten dituzten gauza on guztiaz damutzeaz gain, McLuhan irakurri dute, moderno onek bezala, baina eskubi aldetik irakurri dute. QUE SE VAYAN kanpainarekin Euskadi katxondo xamar jartzea lortu zuten, teknologia berrietara pasa ziren bapatean. Jendeak aluzinatu egiten zuen video pantaila tzarra eta pantaila elektronikoko indartsu hartatik hitzegiten zien Bandres ikusterakoan. Egia esan amets bat baino ez zen guztia, zeren eta TV Madrilen zegoen, eta beraiek, beren sloganen gogortasuna eta kaleko hizkera moderno radikala utzirik, egun batetako errekin izendatu zuten Bandres. Beren kontestazio gaitasuna hutsaren truke joan ziren aldatzen, eta jendea galtzen hasi ziren. Berandu iritsi ziren egunkari bat erostera, baina, HBk, lehenago ailegatzearaz gain, kartelak ipintzen jarraitzen zuen, eta egunkariaren kontseilariak ere barrikadatan zeuden. Beraien diskurtso politikoa videoaren seinaleetara mugatu zenean terminal beharko lukete etxe bakoitzean. Hori ordea PSOErrentzat gorderik zegoen, eta beraiek txarriboda bat asmatu beharra izan zuten aparailu horiek ikusi ahal izateko. Seguruena zaharrena eta berriaren arteko sintesi geniala lorturik zutela pentsatu zuten egun horretan: zerria eta videoa.

EUSKADIKO
EZKERRA:
LA PUERTA
AL
SOCIALISMO



Ordurako, gailurrera ailegatuta zegoen PNV. Zenbait medio kontrolatzen zituen, eta bere publizitatea merkaturaren presentzia handia daukaten enpresa horien antzekoa izaten hasi zen: betidaniko markak bat, eta salto mortal publizitario-rik ematen hasi beharrik ez daukana bere produktuak eskutari itsasirik gelditzen zaizkizulako supermerkatuan hartzerakoan. PNV Euskal Herria zen jada, eta publizitatea egiten zioten San Juan de Gaztelugatxek eta Athletic de Bilbaok.

PSOE multinazional baten modukoa izan da beti Euskadin. Kanpoan planeatu eta egindako publizitatearekin inbaditu nahi izan gaitu beti. Bera da publizitatearen sentituri handiena daukan partidoa, bitartekorik handienak dauzkana eta komunikazio politikokoaren sentituri modernoena daukana. Arazoa da produktoa ez zaigula batere gustatzen. Ezin jakin egunen batetan gustatuko ote den.

HBkoengatik esan izandu da ez duela publizitate onik egin bere kartelak politik ez zirelako. Ortiz Madrilgo Parlamentuan gizen zegoelako ez zuela funtzionatu esatea bezalakoxea litzateke. Egia da HBk ez dituela forma aldetik zaindu bere kartela, ez eta bere hizkera ere, baina oso egoki kokatu du bere diskurtsoa bere publikoarekiko. Pertsonalki gehiago interesatzen zait bere txuri beltzeko aurrengo aldia, oraingo fase teknikolor hori baino. Forma eta edukia- ren arteko egokitasun bat zegoen orduan. Lortzen erraza ez den egokitasun bat.

Herri honetan desagertu egin dira gazteak 68.eko maiatzaren ondoko belaunaldiak zahartu eta orduan liluratu gintuzten hainbat txorakeria baztertu ditugunean. Ezkerrek diskurtso zaharkitu eta nekatutako bat dauka gaur egun, nahiz eta grafismo berriak jarri lema zaharrei...

Gakoa ez datza ehundaka talde rokeroko kontratatzean, kanpaina, hirugarren mundukoa balitz bezala EUSKADI ALEGRE Y COMBATIVA izendatzen denean. Zorionez amaitu ziren Quilapayun-ak, eta galduta egongo gara ordezkorik aurkitzen ez badugu. Arazoa zera da agian, ordezkoa ez dugula bilatu behar behin miretsi egin genituenok, baizik eta haiek entzuteko zoritxarra inoiz izan ez zutenek. Batek badaki, batzokietatik ugaltzen diren gazte oste zintzo eta PNVren kontsignarik ausartenak sinatzen dituzten horietaz gain (A tomar por el cupo, e.a.), herri honetan JARRAIko gazteak baino ez direla mugitzen politikan. Gertatzen da bere izenean bertan daramatela akaso beraien seilua. Nola esango luke itzultzaileak TOMAR EL RELEVO EN LUGAR DE SIMPLEMENTE CONTINUAR?

Alvaro GURREA
(J.M.k itzulia)



Iñaki Anasagasti: «Europarentzat Franco garantia bat izan zen»

Iñaki Anasagastik Bilboko PNV-eko egoitzan hartu gaitu, bere alderdiaren ikuspegitik azken urte politiko hauei errepasua emateko asmoz. Luze egin genuen berarekin berba eta minutu askotako berbaldiaren ondotik hauexek izan ziren gure grabagailuan jaso ahal izan genituen eritzi eta datu interesgarrienak. Hementxe uzten dizkizuegu, beraz.

ARGIA.— Zein izan zen diktadorearen heriotzaren ondoren geratu zen panorama politikoa?

IÑAKI ANASAGASTI.— 1975eko udaldian mundu guztiak ba zekien zerbait gertatu behar zela, baina lehenagotik ere bageunden Europako Demokrazia Kristauarekin harremanetan. Heurrekin batera, Ruiz Gimenez-en Izquierda Democrática, Gil Robles-en Partido Demócrata Popular, Partido Nacionalista Valenciano (geroago deseuztatua) eta Unió Democrática de Catalunya ari ziren.

Europa mailan planteatzen zuten galdera zera zen, Francoren ondoren hemen ea zer gertatu behar zen, eta guk gure kexa azaldu genien, Franco hiltzorian ikusi arte ez bait zuten gure arazo politikoetaz inolako interesik adierazi. Uzturrek berak azaldu zion ardura hau politikari aleman bati, eta honen erantzuna zera izan zen, Europarentzat Franco garantia bat izan zela.

Azaroaren 20an bertan, multikopistari ordu estrak sartu araziz, «Euzkadi» izeneko orritxo atera genuen, klandestinioki, Xabier Arzalluzek egina, eta ordutik aurrera astero aterako zen. Franco hilda bazegoen ere, aparailu errepresioak zutik zirauen, eta Donibaneko Axular inprentan egiten segitu behar izan genuen, aurrerago.

ALEMANIAKO IKASKETAK ETA PROZESU ESTATUTUGILEA

A.— Franco hil eta berehala hausturaren gaia planteiatu zen, eta horrekin batera alderdi politikoaren sortzea edota sendotzea. Zuek nola bizi zenuten hori guztia?

I.A.— Garai hartan, Plataforma Democrática zein Junta Democrática apurketaz, rupturaz, mintzatzen ziren, eta gu

ere bai, baina belatuki. Alemanian alderdiak antolatzeke eta hauteskundeetarako teknikak ikasi genituen. 1976an Ruiz Olabuenaga, Mikel Estabillu, Xabier Agirre, Iñigo Caverio eta beste batzu han egon ginen. Baina egia esan handik ez zen ezer etorriko, ez bazen komunismoaren kontrako prebenzioa. Guri interesatzen zitzaiguna prozesu estatutugile batetan beharko genukeen laguntza aurkitzea zen, 1931-36eko esperientzia bait geneukan, eta orduan ikusi genuen inork ez gintuela estatu mailan horretan lagundu, nahiz eta hasieran eskuma alde eduki genuen.

A.— 1976an bertan, eta oraindik ilegalak izanik, PNVk ETArekin kontrako lehen komunikatu gogorra atera zuen, apirilean hain zuzen. Aurreko martxoan ETak Berazadi bahitu zuen, eta errepresioari beldur, PNVk apirileko Aberri Eguna deskonbokatuz zuen, Iruñean ospatu behar zena. Zer esango zenuke garai haietaz?

I.A.— Anekdotak modura, zera esango nuke, komunikatu hori ateratzen geundela, poliziak harrapatu gintuen. Orduan Gobernazio Ministraria Fraga zen, Basaurira sartu nahi izan gintuzten, baina orduko egoera oso ezegonkorra zenez, azkenean bakarrik hiru egunetan eduki gintuzten barruan.

PNV garai hartan jasan zuen arazoetariko bat, beste indar politikoaren kritika izan zen. Alderdi historiko eta kadukotzat hartzen zuten, eta ez zioten etorkizunik ikusten. Beste sigla batzuren artean planteatu behar omen zen borroka politikoa: ESB, ESEI, ORT, PTE... Orduko PSOE ez zen orain dagoena. Ordukoa errepublikanoa zen, rupturazalea eta askoz ere baskoagoa: Euskal Gobernuak bere kontseilaria exiliaturik mantentzen zuen. Bera da aldatu egin dena, berak aldatu ditu bere presupuestoak.

ALDERDI BERRI BAT GARAI BERRIETARAKO

A.— PNVk ere gutxienez imajina aldaketa bat egin du. Aldaketa hori nola etorri den jakin nahi genuke.

I.A.— PNVk imajina aldatzea eta egunean jartzea lortu bazuen, Xabier Arzalluz-i esker izan zen. Bi lan paralelo burutu ziren orduan, informazioa alde batetik, eta antolakuntza bestetik, eta honen fruitu, pertsonalitate politikoak sortzea izan zen.

Xabier Arzalluz ahalmen eta karisma handiko pertsona zen, eta euskal gizartearen arlo desberdinetako jende askorekin kontaktatu zuen, maila politiko, profesional, ekonomiko eta eklesiastikoan ere... Berak, PNV iraganeko errelikia zelako imajina desmuntatzea lortu zuen. Honekin batera, beste prozesu bat eman zen orduan; 1977eko otsailean eskualde batzordeetarako hauteskundeak konbokatuz ziren, eta honela partiduko karguak berrituz ziren, 1935tik aldatu gabe zeudenak.

Hauteskunde hauetan Ajuriagerra, Arzalluz, Anton Ormaza, Sabin Zubiri, Pujana, Iñigo Agirre eta Anasagasti bera irten ziren Bizkaian. Hautatutako talde berri honek partiduaren ponentzia politikoak atera zituen. Iruñeako batzarrean PNV legalizatu behar zenentz eztabaidatu egin zen, eta azkenik, eta oso programa ambiguoaz legalizazioa lortu zen, 1977eko hasieran.

1977eko martxotik ekainera, borroka handiena Gestorek zeramaten, kalean, amnistia eskatuz. Orduan sortu zen eztabaida hauteskundeetara aurkezteko ala ez izan zen; batzuk presoak kalean egon arte ez ginela aurkeztu behar esaten zuten, eta besteek presoak kalera ateratzeko bertan parte hartu behar zela zioten. Baina egia esan inork ez zekien zein zen bidea. Beste gai garrantzitsua Nafarroako arazoa zen. 1932an Nafarroa Estatututik aldendu zen, eta 1977an PSOE-rekin akordio bat egin genuen honetaz, oso kritikatu izan zena. Akordioaren bidez hurrengo prozesu estatutugilean

Nafarroa barnean sartu behar zela paktatu genuen. Orduko hauteskunde haietan ez genuen erresultatu txarrik lortu, nahiz eta gero hobeak lortu ditugun.

Argi ikusi zen gauza zera izan zen, ESB eta ESEI, paper abertzalea edo hartu zutenak, ez zirela horrenbestearainokoak, eta heuren erresultatuak espero zitekeena baino askoz ere eskasagoak izan zirela.

PANORAMA POLITIKOAREN ARGITZEA

A.— Eta azken hamar urte hauetako balantzea eginez...?

I.A.— Hamar urte hauetako ezaugarri nabariena politika mailan, panorama politikoa argitu dela izan da. Sigla maremagnum hartatik partidu perfilatuak atera ziren, eta aukera nazionalista sendotuz joan da.

ESB eta ESEI hemengoak ziren, bertakoak, eta PSOE sukurtsalista. Horixe zen garaiko hizkuntza. Denboraz desagertu eta heurteriko gehienak PNVra sartu ziren. Beste batzu HBra, baina orain jadanik ez da ESB eta ESEI ere existitzen.

Nabaria denez, oraingo balore eskala eta ordukoa ez dira berberak. Gaur egun gaudituta dauden hainbat gai, orain zortzi edo hamar urte politikaren «life motiva» ziren, eta horretan erabiltzen ziren hainbat indar.

Orain puntual edo garrantzia gutxiko gaia iruditzen zaiguna, orduan lehen planuan egoten zen; ikurriñaren legalizazioaz ari naiz. Ez zen hori ordea gai bakarra. Beste ardura bat, kalean egunero agertzen zena, presoen egoerari zegokiona zen. Gu alde geunden arren, horren zama handiena Gestorek eraman zuten.

L.M.

Hamar urtetako lorpen sozialak: erdixka jaiotako askatasunak

Egunkariak eta telebistak orain hamar urteko garaietara begirada bueltatzeko aukera ematen diguten egun hauetan, zerbait diferente, baina ez nahi bezain diferente dagoela nabari dezakegu. Gauzak aldatu dira, bai, baina ez aldatu behar izan zuten neurrian. Orduko espektatibei bolandera bustiei gertatzen ohi

zaien gauza bera gertatzen zitzaaien: indarra galdu eta ezertan gelditu ziren. Asko egiteko aukera, eta ezer gutxi egin zen. Espainia aldean desencanto berba sortu zuten; hemen susmo baten baieztapena izan zen. Gauza handirik ezin zitekeen espero oraindik diktadorea laudatzen zuen sistema hartatik.

Lehen kolpea «indultoa» izan zen, kale hizkuntzan «insultoa» deitua izan zena. Hortik hasita, arestian onartu den abortuaren legea egin arte, beste hamaika lege desindartuak jaio dira. Horietariko batzuk itxura ematekoak baino balio ez zutenak, eta hainbat kasutan total absurdoak direnak. Esaterako, eta honen lekuko, suizidioa «delito»tzat hartua ez izateko legea. Gelditzen zen zalantza da, lege hori aprobatu baino lehenago zer pena ezartzen zitzaien burua garbitzea lortzen zutenei. Auskalo.

HOTS HAUNDIKO ASKATASUNAK ETA ONDOKOAK

Lorpen sozial deigarrienak, historikoki batera joan diren hiru askatasunak izan ziren: batzeko, huelga egiteko eta asoziazio-eskubidea, eta hiru hauekin batera informazio askatasuna (prentsarena barne). Jakin badakigu, esperientziatzat gelditu diren askatasun hauek. Batzea eta asoziatzea posible den arren, lege honek kapitalismoa partido politiko bidez indartzea posibilitatu du, eta berdin-berdin murriztu ditu huelga eskubideak edo eta errebindikapen sozialak. Partiduak, askotan, aurreko patronoen batuketara suertatzen bait dira, eta beraz, lehen bezain zapaltzaileak.

Prentsa askatasunak, eskutik lotuta, telebista autonomikoaren sorrera ekarri zuen, eta honekin batera, harreman estuan, hizkuntza periferikoen indartzea eta hedatzea.

POST-FRANKISMOAREN ANTZUTASUNA LORPEN SOZIALEI DAGOKIENEZ

Diktadorearen heriotzak eta ondorengo sasi-demokraziak, beste lorpen batzu, beste eskubide batzu ekarri zituen, eskutik: nahitaezko eskolarizazioa adina luzatu egin zen, eta lege baten bidez, umeei 16 urte bete arte eskolaratu behar zirela erabaki zen. Beste eskubidea, eta guztiz erlatibizatu behar dena, droga bigunen despenalizazioa izan zen. Erlatibizatu behar dela diogu, sakoneko arazoa konpontzen ez zelako, eta praktikan, de facto ematen ari zen egoerari argi berdea ematen zitzaiolako.

Gauza bera esan daiteke homosexualitateari dagokionez. «Ley de Peligrosidad Social» delakoa desagertu egin zenean, ez zen eskubide bat eskaini, baizik eta boterearen erantzun berantiarra izan zen, kalean aspaldidanik gaudituta zegoen arazoari erantzuna.

Azken hiru eskubide legalizatuak, dibortzioa, abortoa eta kontzientzia Askatasunaz dihardutenak dira, hirurak berriki eztabaidatuak eta herriaren aldetik oso kritikatuak izan direnak.

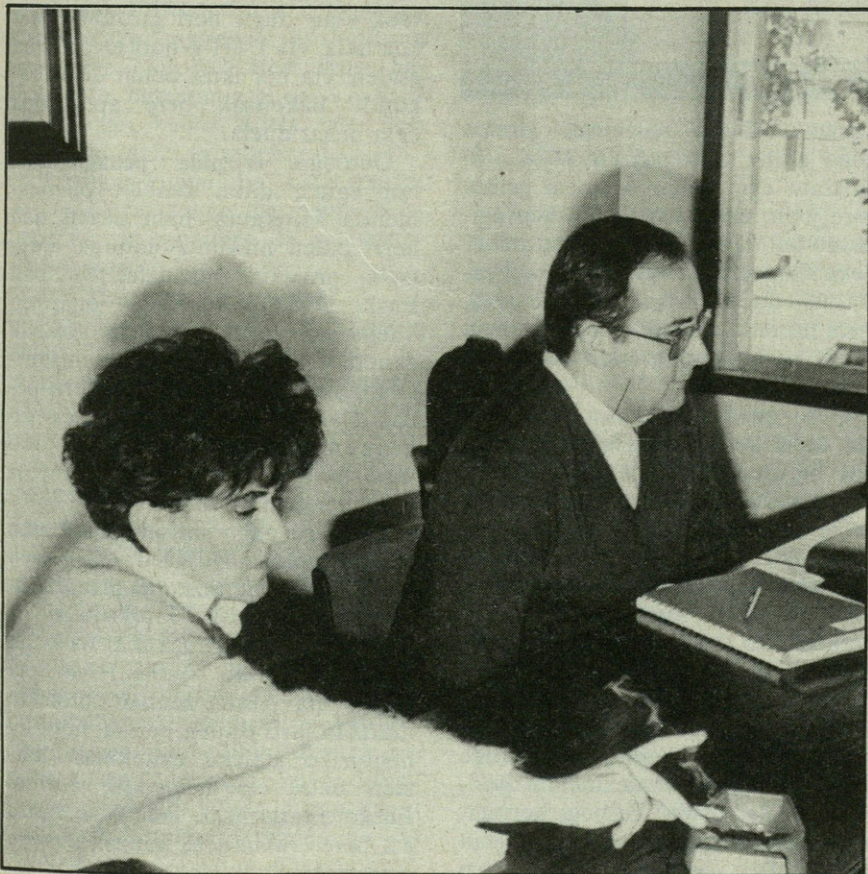
Amaitzeko Herriaren Defendatzailearen figura aipatu behar dugu. Bere efikaziaz mintzatu beharrean, anekdota kontatuko dugu: azken urteko balantzean, berak Espainian arazo gutxiago dagoela zioen. Kexa gutxiago aurkeztu direlako. Ez al da izango, Ruiz Jiménez jauna, gero eta gutxiago fidatzen dela jendea kexa horien efektibitateaz?

L.M.

PNVren batzordeak prestatua du «Euskararen Txostena»

JAURLARITZARI EUSKARAREN PLANGINTZA EGITEA ESKATZEN ZAIO

Duela egun batzuk amaitu du PNVren batzorde batek alderdi horretan eztabaidatu beharko den «Euskararen txostena». Euskadi Buru Batzarretik pasa eta batzokietara joango da gero. Txostenaren azken irakurketara joan ginen batzordera eta Jose Juan G. Txabarri eta Mikel Etxebarria batzordekideekin aritu ginen txostenari buruz.



«Txostenean euskararen inguruan gaurregun egon daitezkeen problemarik nagusienak biltzen dira».

PNV izatetik Eusko Alderdi Jeltzalea izatera pasatzea eta Eusko Alderdi Jeltzaleak euskararen ikurriña eramaten aitzindari izatea, da txostengileek helburu bezala daukatena. «Jendea eta bideak jartzen ari dira alderdi barruan, hori betetzeko. Gainera erakunde gehienak gure eskuetan daude momentu honetan, eta hemendik 15 edo 25 urtetara euskararen egoera gorantza doan ala beherantza, ba gu izango gara errudun edo bultzagile neurri handi batetan. Ardura hori daukagu».

ARGIA.— Zer egon da txosten honen oinarrian?

J.J.Tx.— Alde batetik, alderdiari begira, barrura begira gogoeta bat egitea, alderdiak euskararen inguruan zer bide eraman duen eta aurrerantzean zer bide eraman behar duen; eta bigarrenik, erakundetatik, gure eskuetan dauden erakundeetatik (Eusko Jaurlaritza, Diputazioak, udalak e.a.), zer bultzatuko den, zer erizpide finkatuko den eta abar. Bi sail nagusi horietako bakoitzak dauka alde bat erizpideei begira, eta bestea ekinbideei begira.

A.— Zer jaso duzue txostenean?

J.J.Tx.— Txostenak 115 puntu dauzka eta hor biltzen dira gaur egun egon daitezkeen prolemarik nagusienak. Erizpideak gainetik komentatuz, hizkuntzari begira, onartu egiten da ortografia batua, Euskaltzaindiaren bidea, euskara hizkuntza bakarra dela, euskalki bakoitzaren aberastasunak jaso eta biztu egin behar direla, ezin daitekeela euskara

batua gipuzkera huts hutsa izan, badutela bizkaierak, nafarrerak, lapurterak, zubererak e.a. euskara amankomun horri zer ekarria, eta batez ere bide bat proposatzen da aurrera begira, «Euskara bizi» izenarekin, nolabait gaur egun zenbait jenderen euskara erdaretatik oso gertu dagoelako, eta esaten da bai ETB-ri begira, irratiei nahiz aldizkariei begira euskara bizi horren eredu jaso egin behar dela benetako euskaldunengandik.

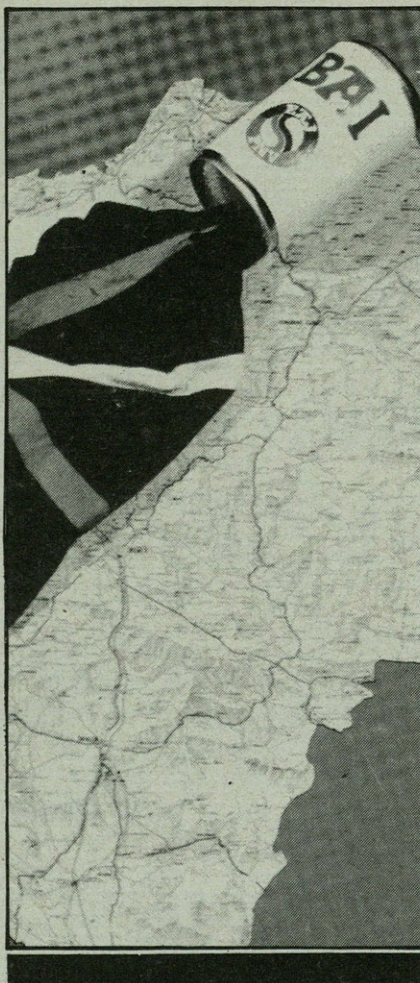
A.— Hori jasotzeko erizpideez gain pentsatuko zenuten neurriren bat hartu beharko dela, ETB-n kasu baterako, euskararen arduradun bat jarri beharko litzatekeela e.a.

J.J.Tx.— Ez, ez, hainbeste ez. Hau alderdiaren ponentzia da. Hemen erizpideak markatzen dira, gero erakundetan daudenek, bakoitzak jakingo du hori bere erakundeak nola gauzatzen duen. Hau erizpidea jartzeta da. ETB edo irratietako euskara, euskaldun zaharregandik gertuago egotea hobesten da ponentzian, gero bakoitzak jakingo du. Bereiztu egin behar da zer den alderdia eta zer diren erakundeak. Hori beraiek jakingo dute nola aurrera eraman.

A.— Bueno, hor beste kontua izango da «euskara bizi» horretara ailegatzeko zer proposatzen den. Hori konsensus bat bezala ulertu beharko da, ez? Bizkaieraren aldekoak eta onartu beharko dute...

J.J.Tx.— Alderdiaren ikuspegitik, hau hemen landu denean, adostasun osoz aterata da. Hemen lau herki-batzarrak ordezkatuta daude ponentzia honetan, orduan aterako da lau herki-batzarretako adostasun osoz, horretan ez dira izango bizkaitarrak besteak baino gogorrago gauzak aurrera ateratzeko mementuan. Garbi dago Euskaltzaindiak hartutako oinarri ortografikoak eta bideak onartu egin direla eta hori inportantea da, hori bide zehatz bat delako.

Gero beste alor bat badago, soziopolitika mailakoa. Definitzen da **euskara aberri-hizkuntza** bezala. Euskara aurrera ateratzeko aukera historikoa dugu erakundeak abertzaleen eskuetan daudelako. Horrek kostu batzu dauzkala eta alderdiak asumitu egiten ditu kostu horiek. Kostu horiek presupuestotan isladatu egin behar dira. Guk uste dugu beste naziotan nahiz hemengo autonomietan, inork ez duela hemen



Eusko Alderdi Jeltzaleak jartzen duen adina diru jartzen, bide hori bultzatu egin behar dela eta gehiagorako, euskararen inguruan egitasmo bateragile bat egin egin behar dela. Gogoeta da zenbait euskaltzalek uste duela Euskal Herria euskaltzale horiek bakarrik direla, eta ezin direla getho horiek bide horretatik jarraitu.

Gero egiten da, **giza eskubideak eta bereizkeria** edo diskriminazioaren inguruko gogoeta bat. Batzuk giza eskubideak esaten duten tokian beste batzuek bereizkeria esaten badute, hor ez dagoela irtenbiderik, eta eztabaida hori antzua dela. Hor planteatzen da euskara giza-harremetarako balio positibo bat bezala, eta erdaldungoak gure hizkuntza bere egiten duen neurrian gure bizitza soziala eta gure harremanak sendoagoak eta aberatsagoak izango dira. Orduan planteamendu positibo bat egiten da ikuspegi horretatik. Markatzen da mementu honetan herri honek **etendura** politikoa bizi duela **euskaltzaleen artean** eta hori

baretzeak on asko ekarriko liokela euskaltzaleen lanari.

Beste puntu bat da militantismoa, eta uste dugu gaur egun euskararen inguruan **militantismoa mantendu** egin behar dela, bestela honek jai daukala.

Azken puntua da, euskararen normalizazio soziala. Planteatzen da hizkuntz-gatazka; **ezin** gaitezkeela **hizkuntz-gatazka batean sartu**, konfliktu linguistikoa euskararen kaltetan izango litzatekeelako. Eta hor bilatu behar dela beste alderdi politiko guztiekin halako **konsensus bat euskara aurrera ateratzeko**. Hauek maila politikoan egiten diren gogoeak.

A.— Eta gogoeta politikoetaz gain?

J.J.Tx.— Erizpide legalak ere badaude. Estatuko Konstituzioak, Gernikako Estatutoak nahiz euskararen normalizazio legeak zer marko ematen duten, eta hor legeak lege, bakoitzak bere aukerak egitea baduela.

Gero beste bat **erizpide instituzionala**. Hemen, ba, LTH-aren inguruan eta egon diren zenbait gogoeta, ba zenbait jende nahi izan du euskara Jaurlaritzaren arazoa izatea. Guk esan dugu hori guztion egitekoa dela, eta LTH-k hori ez du inon esaten, eta hor ikusi behar dela erakunde bakoitzak bere aportazioa egin behar duela.

Geroago **erizpide pedagogikoa**, hor egiten diren zenbait planteamendu kritikatu, hain zuzen hau herri baten hizkuntz-ohiturak aldatzeko proiektu bat dela. Nolabait Eusko Alderdi Jeltzaleak onartzen duena eta hori ezin dela goizetik gauera egin, horrek prozesu historikoa behar duela eta horrek herri-pedagogiaren oinarriak sakontzea eskatzen duela, eta hori oso inportantea da zenbait planteamendu egiten direnean.

Eta gero dago **soziolinguistikazko beste erizpide nagusi bat**, eta hemen batez ere da ba **hizkuntz-plangintza-ren beharra**. Eusko Jaurlaritzari eskatzen zaio hori gauzatzea. Ba orain arte ETB, Eusko Irratia, HABE eta EIKE eta beste zenbait proiektu martxan jarri dituen bezala, hori, lehenbiziko ataleko ekitalditzat hartzen dela, eta hemendik aurrera Eusko Jaurlaritzak jada lege batzu eta bere erakundeak gauzak aurrera ateratzeko badituenean, nolabait eskatzen zaio hori plangintza baten

barruan sartzeko erakunde horiez baliatuz eta.

A.— Bigarren zatia ekinbide maila-koa eta etxe barrura begira eginda-koa...

M.E.— Etxe barrura begira ba bueno, alderdi barruan zer nolako neurriak eta ekintzak proposatzen ditugun euskararen presentzia alderdi barruan handiagoa izan dadin. Eta gainera alderdiak euskararen alde lan gogorra egin dezan, alderdikideek zer nolako jokabidea eduki behar duten euskararen alde.

Burukideei dagokionez, uste dugu oso garrantzitsua dela euskaldunak izan daitezen. Eredua oso inportantea da herri honetan. Hori betetzeko bakoitzaren tokiaren egoera kontutan hartu beharko da, ez baita gauza bera Nafarroa, Araba, Bizkaia edo Gipuzkoan sortua izatea.

A.— Hor kontua izango da toki euskaldunetan, erdaldunetan...

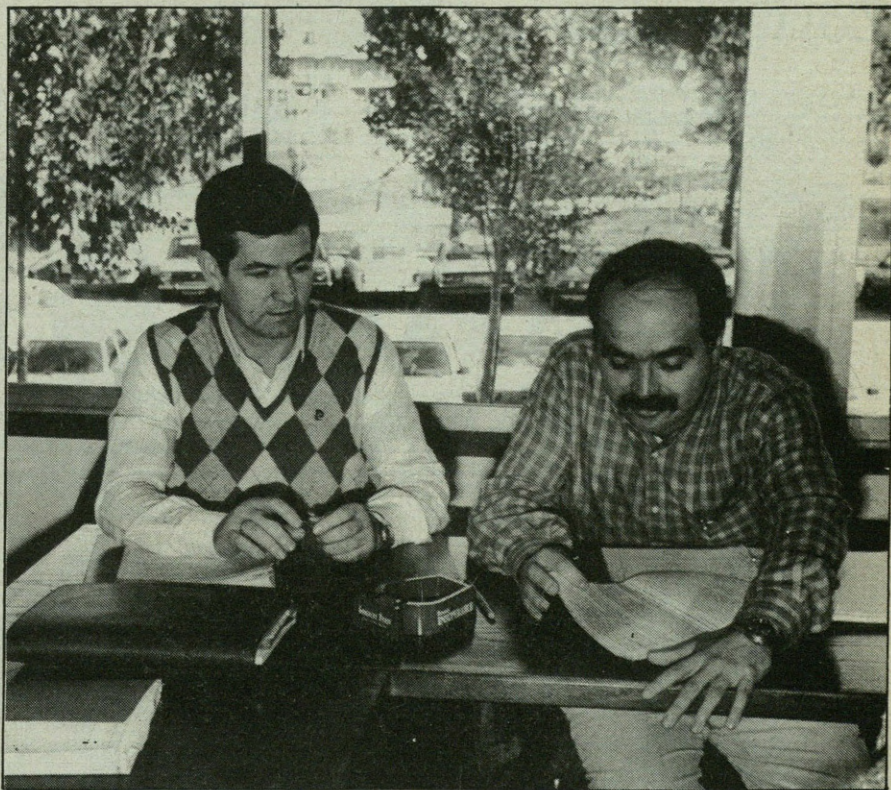
M.E.— Bai, hor parametro batzu egiten ari gara, eta gero herrialde bakoitzeko euskara batzordeak ba lortu egin beharko du, eta esan beharko du: Zorrotzan, esate baterako, alkateak euskalduna izan beharko du, juntako lehendakariak euskalduna behar du e.a. Sestaoko zerrendako aurrenak euskalduna izan behar duen?...Hori ikusi beharko da, batzutan argi dago euskalduna izan behar duela, eta hori ipini, eta idatzi egin behar da.

Txostena igual ba batzurentzat lan gogorra izango da, baina txostena 85.ean amaitzen da eta aurreantza begira egin dago.

A.— Gainontzeko ataletan?

M.E.— Bestalde agerpen publikoa dago. Batzutan gure mitinetan erdara nagusi da, euskarari sarrera ematen zaio, baina gutti, eta hori ez da ona. Alderdiak agerpen publikoan euskararen aldeko apustua egin duenez, hori aurrera atera behar du. Alderdiaren inguruko lantegietan ere euskara indartu egin behar du, «Euzkadi» eta «Deia»-n adibidez.

J.J.Tx.— Erakundetatik bideratu beharreko ekinbidea dator ondoren. Gero sailez sail, bigarren partean, erakunde bitartez, hezkuntza, komunikabideak, helduen euskalduntze-alfabetatzea, administratza publikoa eta literatura jarri ditugu nagusi. Bestalde, bada puntu nagusia, euskaldunon atxikimendua eta leialtasuna, euskaldun garenon alde-rik, egitekoa erdaldunon bizkar gai-



Txomin Aurrekoetxea eta Mikel Etxebarria, txostenarekin lanean aritu direnetako bi.

nera bota gabe.

Gero hezkuntzaren arloan, euskal haurrentzat ikastolaren bidea, D eredua esaten zaionari lehentasuna ematen zaio, hizkuntz-eredu hori defenditzen da, eta erdaldunentzat B eredua eta A eredua proposatzen da.

Goizetan, Euskal Telebistaren infrastrukturaz baliatuz, hezkuntz-telebista martxan jartzea, eskoletan lagungarri izan dadin. Laugarren katea euskara hutsez izatea proposatzen da, eta hirugarrena eskatzen da, bertan informatiboak erdaraz, baina pelikulak euskaraz eskatuz, eta Espainiako Telebistari eskatzen zaio saioak euskaraz sartzea. Erdal irratiekin ere hitzarmenak egitea proposatzen da aurrera egiteko. Ez da ikusten mementuz euskal prentsaren aurrerabiderik egunkari mailan. Albiste agentzia eta euskal aldizkariak bai. HABEren bidea bultzatzea, batez ere udal euskaltegiak sortuaz, hor egindako plangintzari jarraiki. Administrazio publikoan bi puntu markatzen dira, alde batetik, sartu behar duten funtzionario berriei bi hizkuntzak ezagutzea eskatuz, eta bestetik, alderdia nagusi den herrietan, administratza publikoetako presupuesto guztietatik, denetan,

hizkuntza normalizaziorako ematea. Azkenik literaturaren garrantzia nabarmentzen da.

A.— Funtzionarioena puntu konfliktiboa izango da ezta?

M.E.— Bai, hori betiko prolema da, idazkariena eta irtenbentoreena alderdiak negoziatu zuen disposizio horretan, Régimen Local, hori bai, hortaz baliatu daiteke, gobernadoreak egiten dituen errekurso guztiak ez dute irtenbiderik; gainera han ipintzen da udaletxe bakoitzak erabiltzen duela %25 berak nahi duenerako, eta hor euskara sartzan da, eta guk bide horretatik jarraituko dugu, ez gara atzera bueltatuko.

A.— Kanpotik ikusita badirudi txosten hau oso aurrerazalea dela. Zer erreakzio espero duzue?

J.J.Tx.— Nik uste dut aurretik neurtu ditugula ponentziak, kontutan hartu gainera adostasun osoz hartu direla erabakiak. Beti egongo da inor kontra, baina hori normala da. Guk bilatu dugu, nolarebait alderdi osoak berea egin dezakeen dokumentu bat, eta itxaropen guztia daukagu aurrera aterako dela, oso erabaki garrantzitsuak daudela txosten honetan.

I.URIA

Zoritxarreko euskararen lege-aurreproiekttoa kalean

NAFARROAN ERE, EUSKARA GUZTIONA DA

Presentatu berri zaie Nafarroako Parlamentuko Alderdiei PSOEek egindako euskarari buruzko lege-aurreproiekttoa. Publiko egin zenetik mota guztietako kritikak azaltzen ari dira, Nafarroako gizartearen sektore ezberdinetatik azaltzen ari direnak. Egia esan eta proiekttoa lotsagarria bada ere, ezin genuen besterik espero, PSOEren zekenkeriak sentiberaren bat asalatu duen arren.

Noiztik dator gaitza?

bilatu beharko bagenu, Konstituzioan aurkituko genuke baino honek diskisizio luze xamarrek egitera behartuko gintuzke. Freskoagoa dugu «Amejoramiento» delakoa eta horko hitza garatuz eta desarroilatuz heldu gara honera. PSOEek arreta handiz eman ditu pausuak arlo honetan; izan ere, alderdi honek ez du feria gehiegi ezagutzen, eta ez du honetan arituko litzatekeen garrantia oneko koadrorik, prestaturiko jendea. Hori dela eta, legea izan baino lehen Administrazioak euskararekin izan duen jokabidea frena besterik ez da izan. Gutxika gutxika PSOEek eratu du Euskara zerbitzua antzeko zerbitu («Negociado de Euskara») non bere gustoko jendea aurkitu omen du. Hala ere, zerbitzu honek gutxien-gutxienezko zenbait beharrari erantzuna emateko balio du, besterik gabe, jende kopurua eta, batez ere, presupuestoak ez bait daude euskararen berpizteak beharko zuen neurrian jarriarik (hori ez da helburu politikoa, nonbait) baijiz eta aurrepegi garbitzeko, itxura egiteko. Panorama mixerable honetan boterean dugun alderdiak aldarrikatu zuen duela ez asko euskararen legea egingo zuela eta hartarako lehenbiziko neurria hartu zuen: Jesus Azkona buru zuen talde tekniko bat kontratatu, euskararen ikerketa soziologikoa egin zezan Nafarroa mailan.

Ikerketa eta ondorioak

Ikerketa, bai, egin zen. Baina erresultatuetan, beste hainbat eta hainbat gauzen artean, bereziki PSOEko jendearen gustokoa izango ez zen emaitza eman zuen ekipoak; guztiok susmatzen genuena, hau da,

hiri eta eskualde industrializatueta ematen dela euskararekiko jarrerarik positiboena Nafarroan. Beraz, eta hau horrela izanik, ekipoak eskatzen zuen datu hau kontutan hartzea.

Baina boterean dugun partiduak ez bide zuen datu hau haintzakotzat hartu eta orain mutur aurrean dugun kakazaharra dugu guzti honen erresultatua.

Legeak hiru zonalde bereizten ditu:

«Zona de predominio» deitzen dena, Nafarroako alderdi euskaldunak osatzen duena, nahiz eta osorik



Hiri eta eskualde industrializatueta ematen da Nafarroan euskararekiko jarrerarik positiboena.

ez egon; esan nahi baita Basaburua edo Ultzama bezalako bailarak ez daudela zonalde honen barruan, inork orain arte ulertu ezin izan dituen erizpideak direla medio. Aldiz, beste zenbait zonalde, hain euskaldun ez delarik sartu da honetan (Irurtzun, adibidez) Zer dela eta? Dirudienez oihu, protesta eta eskaerarik egin gabe gelditu diren eskualdeak baztertu dituzte. Garbi dago berriz ez dela aski euskalduna izatea. Borroka egin behar da eskubide hori errekonozitua izan dadin.

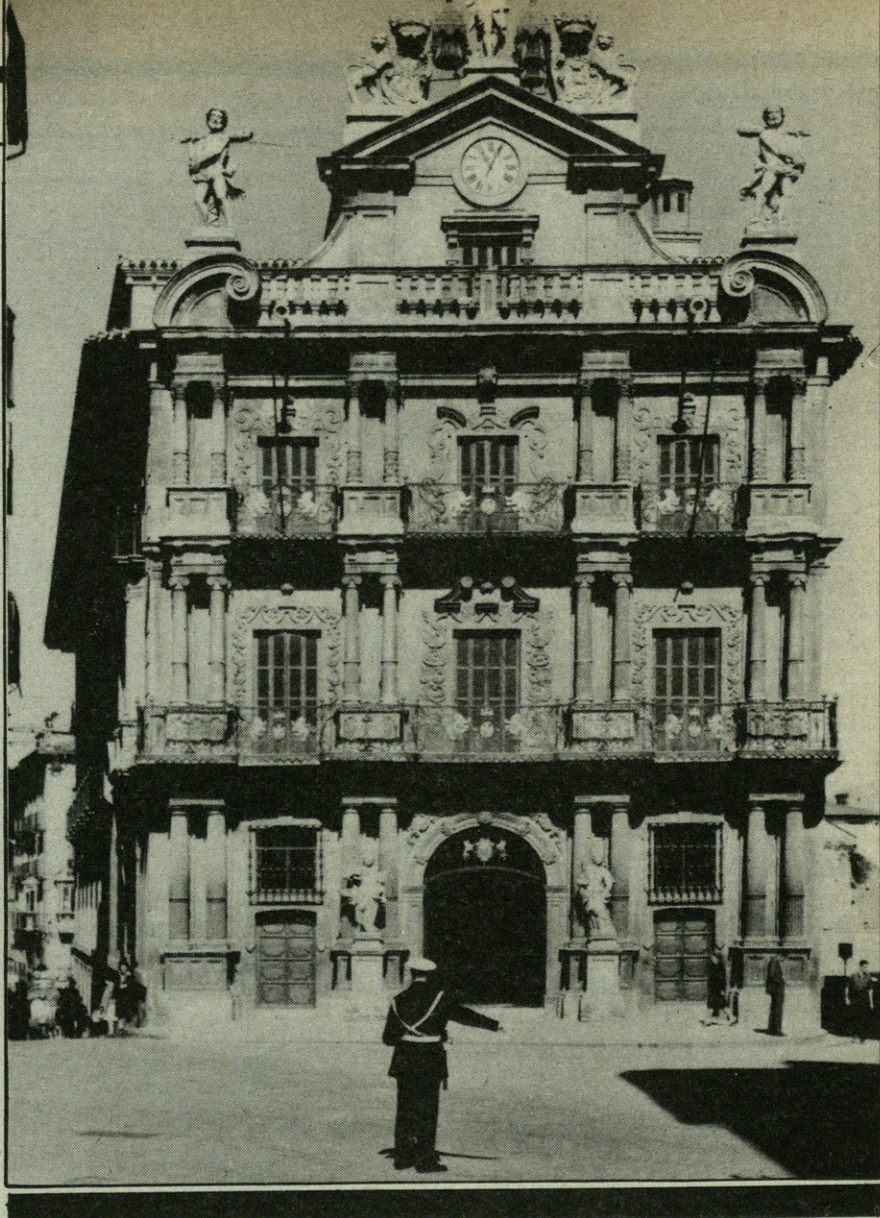
Dena dela «zona de predominio» honetan ematen diren neurriak ere ez dira beste munduko gauza: OHO-n ezinbestekoa da euskara erakustea (Ez euskaraz, inola ere) eta punto. Beste gainerako guztia (BUP, eskola barruan ez dauden ikasketak, harreman administratiiboak) interesatutako sektoreen artean eztabaidatzekoa da; esan nahi baita, udal batek euskaldunduko dituela bere harremanak udalak berak nahi izan ezker, edo ez. BUP-en esate baterako, edo OHO-n euskaraz ematearena askoz ere zailagoa da, hor tartean plazaren jabe diren funtzionarioak (maisu-maistrak sartzen direlarik). Eta funtzionarioak apur bat ezagutzen dituen edonork badaki zertaz ari naizen.

Beste bi zonaldetan gordetzen da, teorikoki behintzat (praktikan ikusiko dugu) norberaren eskubidea, besterik gabe. Hau da, auzitegira joan eta euskaraz egin nahi izanez gero auskalo zer gerta daitekeen itzultzailea bilatu arte. Eskola mailan beharrezkoa izango da guraso kopurua, eskolako klaustroa ados egotea euskarazko klase bat jartzeko lehenbiziko jestedioak egin ahal izateko. Ez da gutxi. Eta beti «con arreglo a criterios de voluntariedad, gradualidad y posibilidad de los centros» edo antzeko zerbait.

Komunikabideak ere sartzen dira aurreproiektu honetan. Eta orain arteko praktikak erakutsi digunez, aski da euskararen izenean, milio saldo ederra lortzeko delako komunikabidearen tesiak boterean dagoen partiduaren aldekoak izatea. Eta, maila horretan, Nafarroan orain dela ez asko gertatutakoa burutan hartu, bestela.

Ondorioak

Batzuk esaten dute hiru probintzietan egindako legea eta hementi goa berdin samarrak direla, boro-



date politikoa dela aldaketa bakarra. Hori eta hiru probintzietan funtzionario mailan eman omen zen berriketa. Baliteke hau egia izatea.

Garbi dagoena da, hemen, beti bezala, zarata ateratzea eta istilu egitea dela gelditzen zaigun bide bakarra.

Jendeak hala ulertu omen du eta bilerak egin dira azken egunotan euskararen aldeko eta lege honen kontrako kanpaina egitearren, zeina Abenduaren 15ean bukatuko bait da, manifestaldi batekin. Hori lehenbiziko fasean. Geroak zer ekar dezakeen ez dakigu.

Bilera hauetara jende asko azaldu da; alderdi politikoak (HB, Auzolan, EMK, LKI), sindikatoak (STEE-ILAS, ESK-CUIS, LAB...) Auzo Elkarteak, guraso elkarteak (Herrikoa), independentieak eta ziur aski ahaztu zaizkidan beste batzuk. PNV-ri gauza bitxia gertatzen zaio: «Ofizialak» (parlamentariorik gabe) kontra daude. «Botatakoek» aldiz,

beraien botoen bidez eman diezaio-kete baietza aurreproiektuari: zer gertatuko da?

Harira itzuliz, bilera hauetatik sortu zen EAB (Euskararen Aldeko Batzordea) arestian aipatutako guztiak bilduz. Bilerak nahiko mantso joan dira, baina hasierako susmoak gaintutuz eta baztertuz joan diren heinean, gauza gorpuzten ari da. Ez dezagun momentutik kanpoko eztabaidetan denbora gal. Kanpaina handia izan daiteke eta Nafarroa osora zabalduko da. Orain behar dena lana eta efikazia da.

Beste egunean bati entzun nion bezala, ba omen da bi lege klase, zorionekoak eta zoritxarrekoak. Zorionekoak jendeak onartu eta arazorik gabe aplikatzen direnak, eta zoritxarrekoak jendeak onartzen ez dituenak. Egin dezagun bada aurreproiektu hau zoritxarrekoa, lege izatera heltzen bada.

J. ALONSO

Morfi Grei, kaleko poeta gartsua

«KUTRE KUTSU ETA GIZATASUN ZAPOREKO LEKUAK MAITE DITUT»

Ez zen zaila izan harramanetan jartzea berarekin. El Gara-jeko ekitaldian ez zen bildu jende askorik, eta halaber fanzi-neetako, prentsako eta irratietako jendea falta zenez, ez genuen izan inolako arazorik. Eman genion hamarren bat minutu lasai zedin, atsedena har zezan. Corneilla-ko gazte mogikor honek hitz egiteko gogoia zuen. Izar sentitu nahi zen. Begirada guzien bilgune. Harrotasuna agian zenbait jarreratan, baina faltsua, nahigabekoa, maltzurkeriarik gabekoa, jatorra.

Barcelonan furgoneta bizkor bat alokatu eta aitarendasemearen egin orduko bertan ziren. Kotxerik gabe etorri eta doi-doi joan etorria eta garagardoak hartzeko lain, sarreraren diruaz. Gaua bukatzeaz zegoenean etxera ekarri genituen lo egin zezaten. Eguerdian Algortako Portu Zaharrera abiatu ginen eta baita gustatu ere. Zarra, Gainza, Piru, Lezama, Bertol, Bilbao, Canito, Arrieta, Pannizo, Iriondo, Barrenetxea, Zelaia, Benancio. Irakurri duzuen ez da kirol kronika, Morfi Greiren ekitaldiaren hasiera baizik.

Hau eta beste zenbait bitxikeria kontatuko digu. Adibidez, kontzertura Jabi Klemente konbidatu zuela... Athletic-en sozio dela ez dakit zenbat urtetatik... Euskal Herria gustatzen zaiola... Beno, wakmana martxan geldirik ipini genuen eta lehen bost minutuak paussen grabatu genituen, beraz, ixiltasun orokorra eta horrela segitu zuen esaten...

MORFI GREI.— Inmigrazioaz gain, hemengo, Euskal Herriko, abertzaletasuna desberdina dela esango dut. Desberdina eta huma-

noagoa, bai, abertzaletasun humanagoa jasan daiteke hemen. Agian oker nabil ez naizelako bertan bizi, ezta? Catalunyan beste premisa batzu sartzen dira jokuan. Catalunyak abertzaletasuna arrazista da. Hemen datza Catalunya eta Euskal Herriaren arteko desberdintasuna. Beno, baina, ea ulertzen naizun. Neure hiria Barcelona da eta saskonki maite dut. Ez dut txarto hitz egiten neure herriari buruz, Andaluzian jaio naizen arren Barcelonartzat dut neure burua.

ARGIA.— Kulturaliki edo musikalki zer nolako desberdintasun nabarmentzen dituzu Catalunya eta Euskal Herriaren artean?

M.G.— Ezta bat bera ere. Munduko edozein bazterrean bat edo batek kitarraren bat badu eta zer edo zer adierazi nahi badu, ez dago desberdintasun gehiegirik. Norberak berea adierazten du. Kitarra markak, anpliak, hizkuntzak, poesia eta

EL GARAGE

SABADO ~ 19 ~ 8 TARDE

400 pts.

DIA 26 DIOS (DE BARRA)

MOREFI GREI

[EX BANDA TRAPER DEL RIO]

musika hizkuntza, lengoai berbera da. Ez da zertan desberdintasunik aurkitu behar. Hau da, Asturiasko mugida, Madrilgo mugida... ez dut uste, dena antzekoa da.

A.— Hamaika urte daramazu musika eta bere munduaren sustraletan, urte pilo, ezta?

M.G.— Bai, urte dexente. Eta Azaroaren 12an hamar urte beteko dut Rocka profesionaltasunez hartu nuela.

A.— Urte hauen balantzetxo eginen didazu. Arlo desberdinen balantzea; hots, musikala, sentimentala, psikologikoa, ekonomikoa...

M.G.— Psikologikoa oso ongi, beronek senti arazten bait nau oso

ongi. Beno, (bere ahotsa modulatzan du ekonomia ministroa bailitzan) ekonomikoa ez doa horren ongi. Irabazten dudana gau berean urtzen dudalako, bai zerbezatan, neskatan (ez putetan), neure lagunekin. Baina ongi da. Urak dakarrena urak daroa. Guzti honen menpe beste arlo nagusia dut. Satisfazio bikaina, neuk nahi dudana egitearena. Gustora sentitzea dagidanaz, inolako loturarik gabe diska etxeekin, bi hitzetan aske bizi. Neu hori naiz.

A.— Aintzina «La Banda Traper del Rio» zenuen laguntzaile, orain zertan zabiltza?

M.G.— «Traper» desegin zenetik, gaixorik erori nintzela eta abar

bada, osatu nintzenean hauekin bildu nintzen eta berauekin segitzen dut ez direlako burusoil lodi bihurtzen. Ongi nago.

A.— Iggy Pop-en irudiak zer dakarkizu burura? Zer ikusirik ba dute zure «palomitak» eta bereak eskenan, mugitzeko erak,...?

M.G.— Oroimen andana dakarkidala aitortu behar. Hasteko han 77an Barcelona eta Madrilera etorri zenekoak. Ia, ia neure bizitzako kontzerturik txundigarriena. Zur eta lur utzi ninduen. Rockanrolaren kaleko animalia. Gauza bera esan dezaket, horrela delako noski, Lou Reed-i buruz. Kaleko poetak. Aitzitik bazegoen lehen ideia nagusi bat rokcanrolari buruz zera zena: erritmo frenetikoa gehi maitasuna, loreak eta abar. Baina gero ere bazegoen beste mugimendu bat, kaleko mugimendua, kaleko poeten mugimendua.

A.— Zer ikusirik ba dute zure «palomitak» eskenan eta Iggy Pop-enak?

M.G.— Neure psikiatrarekin mintzatu beharko nuke. Ez dakit. Oso atsegin ditut, Iggy Pop, Lou Reed, Bruce Springsteen, Chuck Berry eta klasikoak. Ikasi hauengandik ikasi dut harrokeriarik gabe.

A.— Mikroaren asuntoak ahozabalik utzi nau...

M.G.— Hau, bai, hau guztiz neurea dut. Hau askok eta askok kopiatu nahi izan didate.

A.— Mikroaz darabilkizun bortxa gerrilari-iraultzaileaz, zer lortu nahi duzu? Mikroa apurtzea edo mikroaren boterea zapuztea?

M.G.— Hori maitasuna bezala da. Egon zaitezke zeharo maitemindurik neska batez eta era berean gorrota dezakezu ere. Hauxe gertatzen zait mikroarekin. Gorrotatzen dut, baina, horren maite dut... Izan ahal da bere formagaitik ere, baina ez ezazue ezer txarrik pentsa.

A.— Piskanaka piskanaka gerritik gora biluztu egiten zara eta bis-etan batina jasten duzu. Zer dela eta batin hori?

M.G.— Izerditan blai egoten naitzelako ete bere puntua ematen duelako ere bai. Intimoagoa da, gehiago tapatzen zaitu eta desberdina da, klasea ere ematen du. Neure aitona-ren oroimenez, berak opari egin bait zidan. Ez dago besterik.

A.— Izar sentitzen zara?

M.G.— Bai, estrella estrellada.

A.— Etorkizunik baduzu? Agian 40 ospetsuenetan, Corte Inglesean...

M.G.— Buff, Pluff, Bluff... Ezezko borobila. Ez dakit non bukatuko dudan. Bizi naizen bitartean egongo naiz. Umeak izatea ere laket dut.

A.— Lehen esan diguzun legez, ongi zaude oraingo taldearekin. Nor-tzuk osatzen dute?

M.G.— Josep Maria Marchand baxuan, Juan Linares kutxetan, eta Xabier Julia kitarran eta neu, baina gutxienezkoa da.

A.— Nola sentitu zara El Garaje-ko ekitaldian? Horrelako salak atsegin dituzu, edo luxu gehiagoko salak?

M.G.— Neuk atseginako ditut El Garaje bezalako tokiak, erdi beltzak, kutre kutsua eta era berean gizatutasun zaporea dutelako. Neu Barcelonan, nahi badut, joan naiteke toki ederretara baina «gutxi zainduta» lokalak beren ikutu dekorosoa dute.

A.— Neskak ere atsegin dituzu, ezta?

M.G.— Bai, baina akats ederra dut ere; maitemindu egiten naizela, oso Latinoa naizenez errezagoa da.

A.— Zelatia zara?

M.G.— Egia esateko neure emazte-ohiarekin, neska lagunarekin ez dut horrelako arazorik izan.

A.— Ezkondurik egon zara, ez?

M.G.— Bai, baina semerik gabe.

A.— Arazo sexualak direla medio...

M.G.— Ez motel, arazo sexualik ez genuen izan. Nola adieraziko dizut bada, osasun arazoak.

A.— Beraz askatasun arazoa?

M.G.— Ez, osasun arazoak, benetan.

A.— Hemengo taldeak ezagutzen dituzu?

M.G.— Barcelonara etorri direnak bai eta esan behar oso maite direla Iran. Baina ez dakit Jolibuden amaituko dugun denok, hau da akatsik nabarmena. Hemen oso ongi nago. Oroimen makina bat ematen dit honesteste maite dudak Euskal Herri honek. Adiskide piloa dut, eta adiskide esan dizut eta ez ezagunak. Eskuminak denei.

Kaleko poetak maiz sarritan erortzen dira eta hau ere jauzi zen heroinaren munduan. Dena den, indarra izan du guzti hori uzteko, gu utzi gaituen legez. Ongi bizi pitxin!

RITXI

Ta ez geunden konforme

Koldo IZAGIRRE

GIPUZKOAKO egunkari zahar batek (gerrak ekarri zituenetik Francoz geroztik bizi den bakarrak) berritu bat eman dio bere aurpegiari. Besteak beste, euskarazko sail edo zutabe bat sortu du. Zenbait idazle ezagunek izenpetzen dute, txandaka.

Gaztelanian oinarritutako egunkari batek euskarazko zutabe bat jasotzea osasungarria zaio noski gure hizkuntzari. Errezeloa daukat ordea, egunkariaren jokabideari banagokio, euskarazko sail hori ez ote den, aurpegia berritzeko ez ezik, burua garbitzeko ere. Baluke antzik.

Gaztelanian oinarritua eta euskarari ez dugu esango mutur baina... nola adieraziko nuke? Adibidez: Euskal Idazleen Elkartera hotsegin behar dute egunkariko arduradunek, ea ba ote dagoen inor halako sail bati ekiteko! (*Marchando, una de vascos!*).

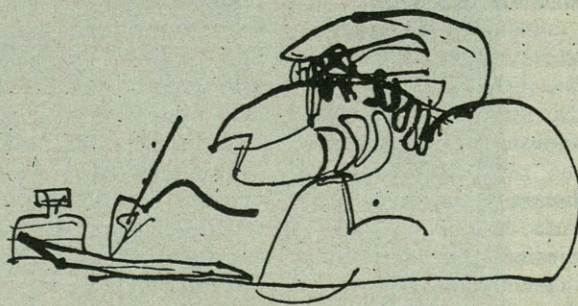
BAINA ez gaitzen sobera ardura egunkariaren ezjakintasunaz edo hartutako bideez, eta hain gutxi haren intentzioez, sail horrek beteko lukeen funtzioaz estrategia oso batean, esango didazue. Zer ajola guri horrek? Euskarazko sail bat hartu dugu gaztelaniaren eremuan, eta gaudenean gaudela, gutxi al da? Ez.

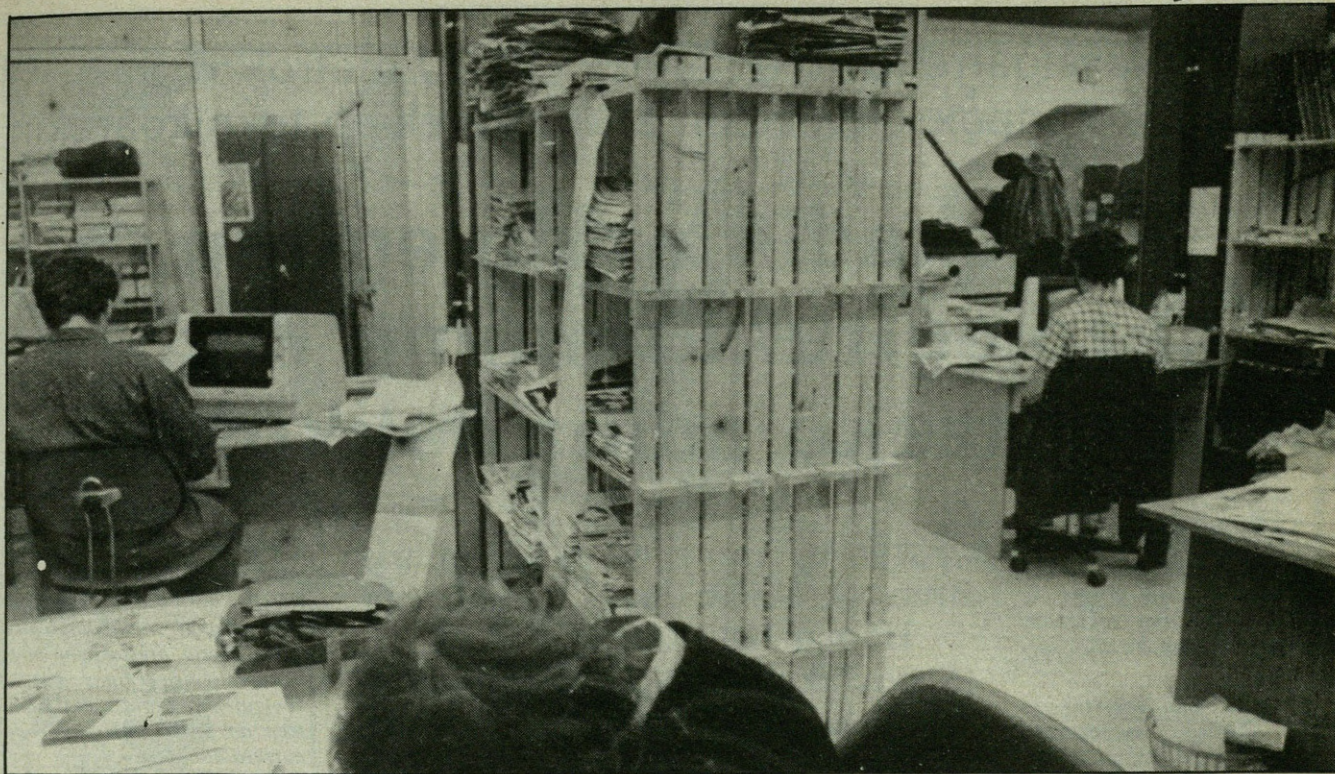
Nazionalak ez diren egunkarietan euskara sartzea garaitza polita, eta bidenabar, dei bat ere izan liteke, erdarazko egunkari euskaltzaleek kontzientziaren lasaiaren lasaiez lo har ez dezaten. Baina.

BAINA lagunok, ez al genuen zin egin ahalegina joko genuela «Euskaraz bai baina» leloa betetzen? Idazleok ere bizi egin behar dugu, esango didazue. Bai noski.

Baina nik nahiago nuke zenbait izenpe ikusiko ez banitu egunkari horretan. Eta bai beste nonbaiten.

Lanbide zaila, idazletza.





Aurten ere, laugarren aldiz zezenari adarretatik eutsiz, **Argia Eguna** ospatzekoak gara, eta hemen ikusten gaituzu erredakzio berrian, jo ta kean azken orduko ikutuak ematen, abenduak leko iganderako azken alea prestatzen, propaganda kartel eta eraskailuak, eta dagoeneko eskuragarri izango duzun 85. urteko Euskal Kulturaren Urtekaria. Hain zuzen, aurtengoak urteko kronologia eta balantzeez gain, Luis Mari Bandres eta Joxe Azurmendirekin eginiko elkarrizketak, euskarari buruzko lege guztien faksimila eta agendarik zainduena eskeintzen dizkizu 300 orrialde ongi pasatxotan; gure Argia egunaren lema berbera merezi duena, alegia: *Argia, inoiz baino beharrezkoago, sekula baino indartsuago*. Euskal Herriko lekuri gehienetan topatuko duzu urtero bezalako mahai oparoren bat, harpidedun gehiagoren eta baita, ziur, zure zai egongo dena: *Informazioa eta euskal kultura, independentziaz*, zuk hain fermuki bilatzen duzun eran.

Bizkaiko gobernadore zibila euskararen aurka.— Gernikako Udalak funtzionario lanpostuak betetzeko konbokatoria bat iragarri zuen, bertan euskararen ezagupenak bereziki balioztatuko bait ziren. Baina badirudi Bizkaiko gobernadore zibila den Ignacio Lopez ez dela oraindik ohartu euskara 1979. urtetik bascongadasetako hizkuntza ofiziala denik. Eta orain, sei urteren ondoren, trabak ipintzera etorri da gobernadore jauna, ehuneko 70a euskalduna den Gernikako herrian konbokatoria balio gabekotzat utziz. Ez dakigu, egia esan, zertara datorren bapateko euskararen kontrako jarrera hau, baina Gernikako Udalak, honela geratuko ez dela-eta, atropelloa salatzeari berehala ekin dio, konsekuentziak ondorio, behar den tokira joateko asmo zuzenak azalduz.

Nafarroako zenbat historia egingo den jakiteko oraindik.— Abenduaren aurrengo astean XVII, XIX eta XX. mendetako Nafarroako Historiaren Lehendabiziko Kongresua burutuko da Iruñean, Jeronimo de Ustariz Institutoak antolatutik. Bertara Bartzelona, Madril eta Euskal Herri osotik 74 ponentzia aurkeztu baldin bada ere, Opuseko Unibertsitatekorik ez omen dago bakar bat ere, ze datorren urteko irail inguruan beste halakoren bat ospatzekoak bait dira. Jeronimo de Ustariz Institutoaren asmoak, orain arteko Nafarroaz eginiko konzeptu sinplistaeko «historiak» behin betirako gainditzekoak direnez, hain goi mailako jakitunak zenbat motatako Nafarroako historia egitera helduko ote diren galdetzen diogu geure buruari. Hots, Historian ere kreatibitatea nagusi.

Baztango Ikastolak egoitza lortu omen du.— Azkenean, bi urte luzeren borroka latzen ondoren, eta udalean gehiengo diren eskuindarren euskararekiko kontrako jarrerak gainditurik, nola-baiteko akordio batetara iritsi dira Baztango Udala eta Ikastola. 56 milioiko erosketa egin da jadanik, Colegio del Pilar delakoa eskuratuz, zeinetatik 15 milioi gurasoek, 15 milioi Udalak eta beste 25ak Navarra-ko Gobierno-ak ordainduko dituzten. Dena den, gauza ez omen da hain sinplea, eta badirela zenbait konpromesu hartu beharrak, haiek ez betetzekotan Udalaren eskutan geratzen delarik Ikastolako guraso elkartearen kontra aurrera eramateko ekitzen eskubidea. Zartagiaren mangoa nork eskuratu duen garbi utzi da beraz.

«Ehun Metro» eta «Hamaseigarrenean aidanez» estreinatuko.— Gobernu Autonomoaren produzio egitarauari dagozkion «Ehun Metro» eta «Hamaseigarrenean aidanez» filmeak Bilboko Dokumental eta Laburmetraien 27. Nazioarteko Zinemaldian estreinatzeakoak dira abenduaren lehendabiziko astean. Irati Films eta EITBren laguntzaz rodatu eta Ramon Saizarbitoria eta Anjel Lertxundiren izenburu berbereko nobelatan oinarritzen diren bi filme hauen zuzendariak Alfonso Ungria eta Anjel Lertxundi dira. Azkenengo honen lana Donostiako Zinemaldian estreinatzeakoa bazen ere, gazteleraazko azpiztituluen goraberak zio atzeratuz, publikoari Bilbon eskeiniko zaio aurrengo aldiz, estrenea euskaraz ala gaztelera izango ote den oraindik ez dakigularik.

«Hamaseigarrenean, aidanez», «100 metro» eta «Zergatik Panpox» filmeetan aritutako ekipo teknikoarekin

«Euskadin ez da egiten azpiegitura minimo bat mantentzeko adina pelikularik»

«Ekipo teknikoa ez da ekipo estable iraunkor bat. Jendea ahal den neurrian sartzen da lanean bere burua eskainiaz, ahal den prezioan eta ahal duenari».

Pelikula bat egiterakoan ekipo artistikoa eta teknikoa bereiz daitezke. Ekipo artistikoan zuzendaritzari atxekitako lan guztiak sartzen dira aktoreak ere hor daudelarik. Sorretaz arduratzen direnak dira. Baina sorketa lanak funtziona dezan ekipo tekniko bat aritu behar da lanean. Norbait aritu behar da dekoratu bat egon dadin eta dekoratu horretarako materiala bila dezan.

«Honelako ekipo batetan zuzendaritza laguntzailea aipatuko genuke aurrean. Bera dago guziaren gain. Bera arduratzen da fisikoki dena listo egon dadin. Zuzendaritza auxiliarrak ere hor daude. Horretaz aparte produzio ekipoa ere hor dago, diru kontutaz arduratzen dena...».

Script-a dago gero. Horrek darama filmearen jarraipena. Plano bakoitzean guzia apuntatzen du hurrengo toma batean etenik, edo okerrik gerta ez dadin. Objektiboak eta distantziak zeintzuk diren, zenbat toma egin diren plano bakoitzeko, eta toma bakoitzean zer gertatu den. «Ekipoa osatuko litzateke jantzieta arduratzen direnekin, makillaiaren ardura daramatenekin, adrezoaren arduradunekin... aparte kamarak, sonido teknikoak, elektrizistak e.a.».

Hasieran aipatu hiru pelikula hauetan 27-32 lagun bitarteko ekipo tekniko bat aritu izan da. «Ekipo txikiak dira. Minimoa».

Aipatutako hiru filme horietan aritu diren teknikoak dauzkagu aurrean.

Hamar bat. Berriak batzuk, «Segoviako ihesa»tik dihardutenak besteak. Argazkilari, script, arotz, txispas, sonido teknikoa... Denetatik daude pelikula bat egiterakoan behar den ekipo tekniko horretan. Denbora oso labuerean, eta erritmo oso bizi batetan egiten dute lan. Gero denboraldi luzeak dauzkate lanik gabekoak. Ikusten zaie pelikula berri batetako kontratoak firmatzen ari direla egun hauetan. «Hartu naute» dio batek, «lanik gabe gelditu nauk» besteak. Zinemaren mundutxo honen atzekaldea ikusiko dugu hemen.

Horien artean lehendik lan honetan aritutakoak eta berriren batzuk ere bai. «Ahalik eta hemengo jende gehiena sartu dute ekipoan, baina pelikularen zama kanpoko jendeak zerman, hemengoak baino prestatuago bait daude teknikoki».

Gauza da kanpotik etorritako jende prestatu horrekin ea zer ikasten den eta nola ikasten den. Ikasi badirudi ikasten dutela, baina «zerorrek begiratu eta ikusten duzunagatik, ez bera horretan ahalegintzen delako. Berari ez zaio interesatzen erakustea. Hemengo norbaiti bere lana erakutsiz gero hurrengo batetan lanik

gabe geratuko da madrildar hori. Ondotxo daki hori berak».

Zeren eta subentzioak ematerakoan eta beti aipatzen da hemengo jendea prestatzeko asko balio dutela honelako esperientziak, baina «txiripaz bakarrik ikasi dezakezu, tipo jator bat tokatzen bazaizu bai. Okerrena da hau ez dagoela ez superbisatua, ez kontrolatua ez ezer ere».

Lan iraunkorrik ez

«Esan beharra dago Jaurlaritzaren jarrera irekia dela eta lan posibilitateak eskaintzen ari direla honetan ari garenon-

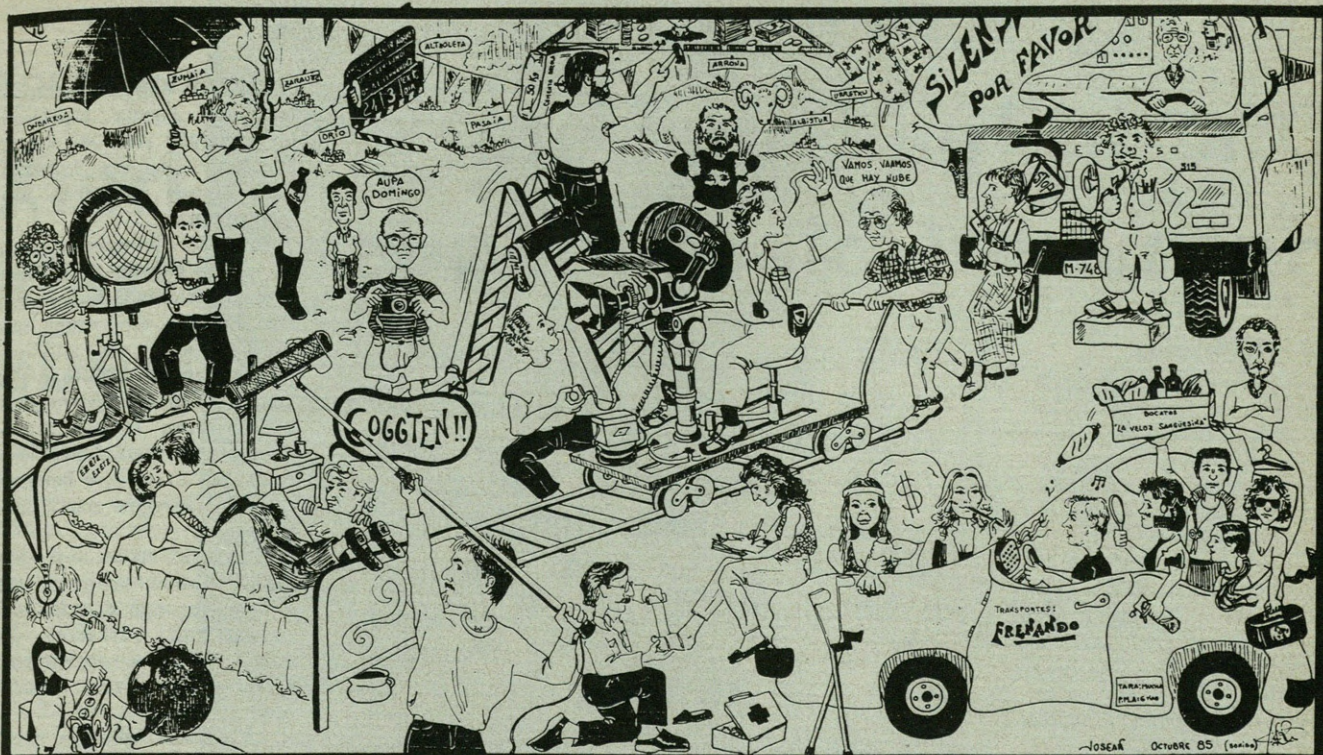
tzat. Zinean ordea, nola ez dagoen sekula esaterik tekniko on bat non hasten den eta non bukatu, erabat relatiboa delako, jende berria prestatzeko modu bakarra zinea eginaz da. Subentzio hauen bidez eta laguntzen da proiektuak eta jendea aurrera ateratzea».

Baina eskasa da dagoen demanda. Lan iraunkor bat izateko moduan behintzat ez daude tekniko hauek. Pelikula gehiago egin beharko lirateke horretarako, eta hau, gaur egun, ez da gertatzen. «Intseguritate oso batetan bizi zara. Ez dakizu sekula noiz izango duzun lana».

Behin Imanol Uribek proposamen bat egin zuen zine teknikoak geldirik zeuden bitartean, filmerik ez zegoen bitartean, telebistarako lanean lan egin zezaten. «Ez zitoten ordea kasorik egin. Geldirik jarraitzen dugu gaur egun».

Zine produktora bat enpresa bat da, ahalik eta denborarik txikienean kapital handi bat arriskutan jartzen duena. «Enpresa horrek erreferentzia batzuren arauera kontratatuko du jendea, eta konfidantza osoa izan behar du zu hartu zaitueneko lanerako egokiena zarena».

Lan sistema honetan beste lan batzuk ere egiten dituzte batzuk, eta beste batzuk aldiz paroan gelditzen dira pelikula eta pelikula artean. «Kontu hartu Fuga de Segovian hasi ginela historia honetan eta media bezala bi edo hiru pelikula ematen digula urteko. Estatutuan mailan dagoen produzio normalaren beheiti gabiltza erabat».



Inon baino baldintza hobegoak zinea egiteko

Halaz eta guztiz ere, gurekin dauden teknikoek eritziak, inon baino baldintza hobegoak daude probintzia hauetan zinema egiteko beste inon baino, «Jaurlaritzak a fondo perdido ematen dituen subentzioei esker».

Jaurlaritzak subentzioa emateko orduan jartzen duen baldintzetako bat pelikulan gastatzen denaren 75 hemengo jendearen artean gastatzea dago. «Gertatzen dena da depredadore pila bat dagoela. Madrilgo produktora bat dator eta gu bezalako tekniko bat hartu beharrean, gutxiago ordaintzearen, mutiko berri bat hartzen dizute. Ez diote apenas ordaintzen eta pelikula amaitutakoan hortxe daukagu beste bat paroaren zerrenda handiagotzeko».

Soldata mailan ere ez daukate inolako segurantzirik. Aldakorra izan daiteke pelikula batetik bestera. «Beti egongo da zure disponibildadearen eta beharren arauera. Normalean langile batek bere soldata izaten du».

Beste modu batetara antolatzetik ez ote dagoen galdetzen dio batek bere buruari. Ea zine industriaren azpiegitura

izan daitekeenaren zutabe iraunkor batzuk ezartzeko biderik ez ote dagoen. «Ona etortzen diren teknikoak Madril eta Bartzelonakoak dira. Hango industria txapuzero xamarra da, baina urteak daramatza eta funtzionatu egiten du. Normala da hauek etortzen direnean hemen ere hango moduan funtzionatzea».

Azpiegitura sortzea oso zaila omen da, bai beraientzat bai Jaurlaritzarentzat, «hemen ez dago adrezo etxerik Madril bezala, baina ezinezkoa da horrelakorik egotea, ez bait dago horrelako bat mantentzeko adina pelikularik».

Teknikoei dagokionez, eta maila horretan dagoen azpiegituratxo Donostian dago beraien ustez. Bilbotik egin diren pelikula gutxi horietatik apenas gelditzen da ezer han. «Zinea egiteko Donostiak pasa beharra dago gaur egun Euskal Herrian».

Zine teknikoek elkarte bat egiteko proposamena ere bota dute gurekin hizketan ari direnetako batzuk. Asmoa eta ideia baino ez da oraindik. «Hemen zinema egin nahi duenak jakingo du non dauden teknikoak. Ez dezatela esan ez dagoela teknikorik. Elkarturik egonda posible izango genuke negoziaketak planteatzea ekoizleen elkartarekin kome-

nio bat egiteko. Jaurlaritzarekin ere izango genuke hitzegitea, subentzioak emateko aurkeztzen diren proiektuetan teknikoak ere kontutan har ditzaten».

Beti korrika ibili beharra

Azken hiru pelikula hauek direla eta milaka anekdota dituzte kontatzeko: taberna batetan zer nolako abenturak izan zituzten euliak harrapatzen gero filmatu ahal izateko, nork norekin ligatu zuen, «ez da normalean esaten dena bezainbestekoa», etabar luze bat.

Bestalde, zuzendariak eta aktoreak izaten dira beti filmeen ekitei buruzko eritziak ematen dituztenak. Oraingoan aldiz badaukagu jakitea kameran atzekaldean daudenek haiek buruz pentsatzen dutena.

«Andu batek esaterako, hasieratik aitortu zuen sekula ez zuela pelikularik egin eta auskalo zer aterako zen horretatik. Bere konfidantza osoa eskaini zigun eta ea denon artean aurrera ateratzen genuen. Oso ondo portatu zen».

Beste batek Xabier Eloorriaga goratu du, pelikularik «zailena» berak zeukalako «Zergatik Panpox» horrekin. Alfonso Hungriagatik ere laudorioak baino ez dituzte era-

kutsi.

Pelikula egiteko orduan tekniko hauek dira maila handi batetan gero ikusleak ikusiko duen istorioaren oinarri. Kamaren atzetik dagoen historia guzti honen gainetik eraikitzen da gero pantallan ikusiko dugun istorioa. Baina ia inor ez da gelditzen pelikula baten ondoren kredituak ikusten. Apenas interesatzen zaio gutxi batzuri zeintzuk egin duten jakitea.

«Esaten da pelikula bat dena gezurra dela. Eta egia da. Nik egin nuen lehendabiziko pelikulan zinemak zeukan xarma eta magia guztia galdu egiten zela irudit zitzaidan».

«Nik gerora ikusi ditudan pelikula guztietan aritzen naiz pentsatzen sonido teknikoak non egongo den ezkutatu, edota agertzen den atearen atzean nor egongo den, edota zenbat toma beharko zituzten plano hori egiteko... Urrundu egiten nintzen istorioetatik. Ez nuen ezer sinisten berririo ere historia horietan sartzen hasi arte».

Jarraitu, jarraitu genuen beraien arteko harremanetaz, aktoreek jokatzen duten papez... eta beste gauza askotaz. Kazetaritzak ordea bere mugak dauka zinemak bezalaxe eta bukaera ailegatu egiten da.

Iñaki URÍA

Txapelketa Nagusiak aurea jarraitzen du

Oñatin Igarzabal eta Hernanin Goiburunagusi

Oñatiko saioa

Oñatin nahiz eta kanpoko giroa hotza izan, berogailuei esker leku beroa eta atsegina izan zen. Antolakuntzaren aldetik eskerrak eman beharrean gaude hain ondo prestatzeagatik dena.

Oñatin parte hartu zuten bertsolariak hauek izan ziren: Loidisaletxe, Koxme Lizaso, Patxi Etcheberria, Jose Intxausti, Eusebio Igarzabal, Eusebio Lasarte, Inazio Jauregi, eta Manuel Olaizola, hots, Uztapide II.a.

Zortziko nagusian lehen bikotean Loidisaletxe karrean esprinean zihoan ziklista zen, baina tamalez txakur bat bidera irten; Kosme Lizaso zen txakurraren papera egiten zuena.

Bigarren bikotean Patxi Etcheberriak ama ospitalean zeukana zen eta ama bisitatzea joan da, baina atezainak ez dio sartzen uzten; atezaina Intxausti zen.

Hirugarren bikotean Igarzabal ikatz saltzailea zen eta Lasarte butano saltzailea eta biak ate berean tinbrea jotzen dute.

Eta laugarren bikotean Jauregi mutila zen eta Uztapide II.a

Oñatin eta Hernanin izan ziren —gure asteroko kronikari segida emanek— Bertsolari Txapelketa Nagusiaren barruan izan ziren hurrengo saioak. Beraietan Igartzabal eta Goiburu izan ziren nabarmendu ziren bertsolariak, lehena Oñatin eta bigarrena Hernanin

pide II.a neska; neskak dantza eskatzen dio, kotxez etxera eraman, eta hurrengo iganderako plana egin behar zuten.

Zortziko txikiko saiotan lehengo bikotean Uztapide II.a pelukeroa zen eta Loidisaletxe permanentea egitera joan zena.

Bigarren bikotean Koxme Lizaso neska bat zen larrugorritan harkaitz artean eguzki hartzen ari zena, eta Jauregi erlea...

Hirugarren bikotea, Lasarte II.a bertako ekiptotara kanpoko entrenadorea ekartzearen aldekoa zen, eta P. Etcheberria bertakoaren aldekoa.

Intxausti lana egiten zuen emakumea zen, eta Igarzabal paroan zegoen senarra; emaztea lanetik itzultzen da eta egunkaria irakurtzen aurkitzen du.

Eta azkenik kartzelako gaia. Hiru bertso kantatzeko doinu eta neurri librean hau zen: Bost umeren aita lanik ez eta zakarrontzietan ogi bila, zer esaten diozu?

Hernaniko Saioa

Hernaniko saioan parte hartu zutenak hauek izan ziren: Ziarda, Lopetegi, Goiburu, Matxinandiarena, Bitort Agirre, Ibergun, Altxotxiki, Urretabizkaia, Etxaluze eta Etxezarreta.

Zortziko nagusian lehengo bikotean Ziarda espetxean urte batzuek pasa eta kalera zihoana zen, eta Lopetegi bere laguna espetxean sartzen dutena.

Bigarren bikotean Goiburu drogatzan hasi zen baten aita zen eta Matxinandiarena berriez kamellu edo droga saltzailea.

Hirugarren bikotean B. Agirre baserritik kalera jeitsi eta obretan lanean ziharduena zen, baina peoi bat behar eta injinadore bat hartzen du, Ibergun zen injinadore hau.

Altxotxiki, etxera neska batekin zihoan senarra zen, emaztea egongo ez zelakoan, baina han aurkitzen du emaztea beste gizon batekin; Urretabizkaia zen emazte hau.

Azkenengo bikotean Etxaluze eta Etxezarreta: biak aitak ziren, baina beren semeek burrukan egin dute.

Ondoren oinak eman eta bertsoa osatu, eta lehen puntua eman eta bertsoa bukatzeko lanak egin zituzten.

Zortziko txikian lehenengo bikotean Ibergun soinu jolea zen eta Ziarda dantzaria, baina biak ez dira batera aritzen.

Bigarrenengo bikotean asto laisterketa bateko partaideak ziren baina azkenak iritsi zirenak: Lopetegi astogainean joan zena eta Altxotxiki astoa.

Hirugarrenengo bikotean Urretabizkaia parakaidasen jeitsi zena zen, eta Goiburu ehiztaria.

Laugarren bikotean Etxaluze hondartzan eguzki hartzen ari zena zen eta Matxinandiarena sonbrila saltzera joan zitzaiona.

Azkenengo bikotean Etxezarreta zen hamar senidetatik zaharrena, goserik, eta bankura lapurreta egitera joan zena zen, eta B. Agirre bere ama bankuko atetan eskean ari zena.

Eta azkenik kartzelako gaia: hiru bertso nahi zuten doinu eta neurritan kantatzeko: haurdun zaude eta sei urtetako semeak galdetzen dizu, zer duzu hor barruan?

ZALDUBI

Uztapide II.aren kartzelako gaia

Kartzelako gaien Uztapide II.ak botatako bertsoak. Gaia hau zen: Bost umeren aita aurkitu duzu kalean lanik ez daukalako zakarrontzietako ogi pusketak jasotzen. Zer esan diozu?

Goseak ez du beste biderik zerbaitetan behar ekin, eta zu hola zenbiltzanikan lagun maitea ez nekin, zer janik gabe aurkitzen zera ta etxean bost umekin, zerbait egingo degu guk eta etorri zaitetz nerekin.

Ez dakit nik zein izango zendun leno zendun nagusia, baina kalean lanikan gabe hola zaituzte utzia, neurea hainbat estimatzen det laguna zure bizia, poz askorikan emango dizut ahal nezakean guzia.

Beraz potetik basura jaten goseak eta egarri, ikusten zaitut famelirako nahiko guraso elbarri, dotrinak hala agintzen duta lagun daiogun alkarri, eta zeurekin batera etxeko umeak ere ekarri.

Konzeptuak berezi eta argitu nahian, solas atsegin bat

Xipri Arbelbide: «Nork idazten du euskaraz abertzale izan gabe?»

ARGIA.— Galdera tipikoa: nor zara?

XIPRI ARBELBIDE.— 1934eko abenduaren 17an sortua naiz Heletan... Eskoletan toki askotan ibilia naiz, batxilergoa, teologia eta etnologia ikasten... Tiki ttikitik seminarioan sartu naiz, ez Uztartzen baina Beaudonnen, Tarnos inguruko misio-nesten seminarioan. Ez dut beraz Lafitte ezagutu, ez naiz batere hemengo modelo horretan formatua...

A.— Eta gero zer pasatu da?

X.A.— Urte bat Algerian iragan dut gerla egiten, eta hamabi urte Afrikan. Misio-nesta nintzen: Baudonnen erakasle egon ondoan Cote d'Ivoireira igorri hinduten. Gure kongregazioeak Cote d'Ivoire edo Dahomeyra bidaltzen ginduzten...

A.— Zergatik misio-nesta zinen?

X.A.— Ez dakit... Titi ttipitik apez egingo nuen, baina misio-nest ez dakit nondik jin zitzaidan ideia hori... Afrika-tik itzultzerakoan Pariseko Institut Pratique des Hautes Etudes delakoan urte batez etnologia ikasi nuen...

A.— Eta idazten noiz hasi zinen?

X.A.— Afrikan hasi nintzen. Lagun batekin hango erran zaharrak bildu nituen, bilduma bat egin, roneoturik atera genuen, eta segidan arrakesta gaitza ukan zuen. Hango editore batek, gero argitaratzea proposatu zidan...

A.— Euskaraz?

X.A.— Ez, frantsesez idatzi nuen... euskaraz lehena «Iri solas» izan zen. Lehen liburua izkiriatu dut, historio horiek errezak zirelakoan leitzeko, etzela intelektual

Baionako liburu festakari entzun hitz horiek harritu gaituzte. Nola pertsona batzuek ez duten onhartzen, edo behintzat berezten euskaldun izatea eta idazle izatea. Konzeptuak ezin berezi horretarik datorke euskal idazleen mito bastarta. Joan gara Xipri Arbelbide apezarekin solastatzera, gaiaz gehiago jakin nahian...

izaitearen beharrik, horrela egin nuen lehena... Huts bat betetzeko, apezan mezako liburuetat aparte, ez baitzen deus errezik irakurtzeko... Oraino ere ez da asko, salbu Daniel Landarten hori...

A.— Liburuek euskaraz errezak izan behar dute ala?

X.A.— Aintzek ez dute irakurtzen, liburuak zaillegi direlakoan, gisa horretako liburuak errezak emanez geroz eta irakurle xumeen gustukoak eginez geroz uste nuen irakurriko zituztela... Nere liburua asko saldu da: liburutegi gehienetan banatu dut, eta euskaraz ikasten ari direnek ere eskatzen didate...

A.— Literaturan errezatuna bakarrik bilatzen duzu?

X.A.— Ez ... baina behar hori bete behar zen. Bigarrena egin dut nere esperintzien berri, nere tripako minen berri emateko... Hirugarrena Garaziko herrien historiari buruzkoa ere iduritzen zait jende frangok leituko dutela... Egiten dut ez saltzeko, baina euskaraz irakurgaiak izan ditezten. Nahi ukan banu frantsesez idatziko nuen, turistik erosiko zuten Garazi inguruan edertasunak non

ziren jakiteko, baina...

A.— Euskaldun iparraldeko idazle tipikoa zara orduan, eta fikzioa?

X.A.— Eni ez zait iduritzen sekulan fikziorik eginen dudarik: biziak berak badu bere aberastasuna eta horren kondatzia balio zait, gaurko eta atzoko gauzak kondatzea inportanta zait...

A.— Lekuko pribilegiatu bat zara?

X.A.— Bai nahi baduzu... nik ez dut irakurriaren arabera idazten, baina entzunaren eta ikusiaren arabera...

A.— Halere zure idatziek apez kutsua dakarte...

X.A.— Uste duzu? Dena dela ez naiz entseatzene apeztasunaren pasa araztera, abertzaletasuna aldiz bai, abertzale naiz...

A.— Mintzaldi denboran erran duzu «nehork ez zuela idazten euskaraz abertzale izan gabe» ez da egia kasu orotan...

X.A.— Neretzat segurrik garbi dago. Mintzaldian nion euskarak problemarik ez balu ez nuela nehoiz libururik idatziko... Abertzale bilakatu naiz Baudonnen, ikasleetan hiruetarik bat euskaldunak

ginelarik, la bascourraile deitzen ginduzten... Gero Nantesen berdin gutaz trufatzen ziren, eta hango bibliotekan Espainiako gerla zibilari buruzko bi liburu leitu nituen. Orduan Espainiako abertzaleetaz ohartu nintzen... Orroitzen naiz Nantesen eskolako mahainean «Gora Euskadi» zizelkatuturik ganibetaz, prefet de disipline delakoak orduko ehun libera paga arazi zidala, punitzeko...

A.— «Enbata»koekin harremanik ba zinen?

X.A.— «Enbata» baino lehenago Txillardegi ezagutu nuen Baionako «Le Porche» liburutegian, harremanetan sartu ginen, soldado ginelarik elgarri idazten genuen, nik Algeriatik (1956ean). Etzen oraino abertzalerik, Charriton bai, ezagutzen nuen ere, «Enbata»koak geroxeago koak dira... Eta ez ginen orain bezala kurutzatzen, ez zen autorik, ez zen telefonorik...

A.— Euskaraz idaztea kontzientzi hartze horretarik datorkizu?

X.A.— Bai... Nantesen nintzelarik oroitzen naiz superiorari gutunak irekirik eman behar genituela. Orduan amari erran nakon ez nola arroposturik eginen ez bazautan euskaraz idazten... Ama berrogei ta zazpi urtetan euskaraz idazten hasi zen semearen bortxaz... Euskaraz irakurtzen hasi nintzen Belgikan nintzelarik: astebehin «Jesus krixtoaren imitazioa» leitu behar genuen, eta nik nola bat nuen euskaraz, orduan nere hizkuntzan irakurtzen nuen, eta frantsez bertsioarekin korrespondentziak eginez nere hiztegia aberasten saiatzen nintzen...

A.— Azken galdera bat: proiektuak?

X.A.— Lehen liburua egin nuelarik, ideia frango bannuen, baina ez nuen bihi bat bururaino eramane... Proiektuak badiut asko, zer nahi, baina idazteko denbora behar da: ez dut hainbeste denborarik orain!

Itxaro BORDA

Antzerki poetikoaren oihartzuna

Bekereke Eco-taz mintzo

1980. urtean sortutako talde honen lehen barneko obrak hunkitu eta harritu egin gaituela aitortu behar dugu, ez bait genuen uste halako gauzarik egiten zenik Euskadin: antzerki esperimental eta gainera bikaina. Bekereke aski ezaguna dugu bere kale antzeppenetan, sei egin bait ditu gaurdaino: «Lorraztean» (1981), «Gano-rabako» (1981), «La boda, el coleccionista de monstruos...» (1982), «Zaratoka», eta «Fábula de la sirena y los borrachos» (1983), «Al fondo a la derecha» (1984), eta azkena «Eco» (1985).

Urte hauetan antzeppenez gain ikastaroak ere eratu eta eman dituzte Gasteizen bertako jandarentzat. Eco-taz, bere lanaz, ikuspuntuetaz eta abar hitz egiteko beroien-gana jo dugu, eta Elena Armengod dugu erantzule ondorengo elkarrizketan.

ARGIA.— Elkarrizketa hau hasteko nik galdetuko nizuke Bekereke taldean eman den aldaketaz, zer dela eta otu zaizue Eco bezalako lana egitea, zuen lehen barnerako antzeppena, orain arte Bekerekeren lana beti kalekoa izan baita?

BEKEREKE.— Guk aldaketa sakon bat edukitzea planteiatu genuen bai antzeze mailan, zein taldekoan, oso erraza bait zitzaigun orduarte egiten genuena. Ongi zeritzagun zegoela egindakoa, atsegin zitzaigun ezezaguna den zerbait antolatzea, eta abentura itzela izan da, bai profesionalki eta, artistikoki zein ekonomikoki. Arrisku gorrian jarri gara ez bakarrik proposamen eszeniko desberdinategatik, eskatu duen inbertsio ekonomiko handiagaitik ere. Erakuskizun honekin antzokia eta kalea konpaginatu nahi izan ditugu, Eco oso urrats garrantzitsua gertatu da, baina honek ez du esan nahi kale antzerkia la-

gako dugunik, inolaz ere. Kalea oso interesgarria da baina mugatua era berean, bada zenbait gai ezin duzuna sakonki aztertu, edo behar lukeen zehaztasunaz agian. Kanean dena da zabalago, estrobertituago, eta gauza xehegoak eta zuzenagoak egin behar dituzu. Barnean ordea, kanean ikutu ezin dituzun gauzatxoetan oinarri zintezke. Guretzat aukera ez da gauza bat ala bestea egitea, biak egiteko gogoia daukagu, nahiz eta kalea beti izan den gure oinarria.

aukera pertsona baten begirada, irria edo komentarioa erabiltzeko. Eco-n ordea, ikusten dagoena jesarritu dago eta guk ez dakigu ezertxo berataz antzerkia hasten denetik bukatu arte.

A.— Antzezele eta ikuslearen arteko urruntasun hori oso nabaria da Eco-n. Nola bait beirazko horma imaginarioa dagoela dirudi, bazoaz eta blaust, hortxe amaitzen da eskenatokia eta hemen hasten dira besaulkiak eta lagunak. Zuen antzeppena oso hotza eta gogorra iruditzen

ladatu nahi duguna, baina ez da batere eroso ikuslearentzat hori baitatzea, ikuskizun honek asko eskatzen du antzezeleengandik, presentzia eszeniko indartsua eskatzen du, baina ikusleari ere asko eskatzen zaio: hori ikusi nahi duzula onartzea. Barre egitera zoazenean laster onartzen duzu, baina gainean denok daukagun kaka gogoratzen dizutenean ez zaigu horrenbeste laketa.

A.— Dena den ez nago ziur ikuslea horretaz jabetzen den, konturatzen den aurrean daukana izpilu bat dela eta ikusten ari dena denon ustelkeria dela. Ene ustez eta beste zenbaitentzat ere ikuslea guztiz txikitua geratzen da, ez daki oso ondo zertan den antzerkia, eta lehenengo dagien galdera da: arraioa! zer gertatzen ari da hemen?

B.— Hori gauza guztiz bixia da. Begira, japoniar talde bat, Lindsay Kemp edo antzeko talde bat datorrenean onartzen zaio imajinak besterik ez erakustea, eta historia ez ulertzea ere, hemengo taldea bazara ordea badirudi betiko gauza tradizionalak egin behar dituzula, eta hori arrisku bizia da. Gu kanpora goazenean antzeztara jendea liluraturik geratzen da, ea hori ote den Euskadin egiten ari den antzerkia galdezka... arraioa! zer moderno! Bilbon egiten baduzu, ba jendeak ez duenez sekula halarik ikusi ba eskandalizatzen da amini bat. Kanpokoa izanik jendeak errezago onartzen zaitu, zentzugabekoa da, baina hala da.

Antzerki lengoia askoz atzeratuagoa dago margolaritza, musika, eskulturgintza edo komikia baino. Margolaritzan zuk ikus dezakezu lauki abstrakto bat eta ez duzu behar lana osoki ulertu, eiteen edertasunaz edo gogortasunean gera zintezke.

Orain direla egun batzuk aukera bikaina izan dugu bilbotarrok arabar Bekereke taldea ikusteko Eco izeneko lan berriarekin. Hori dela eta, beraiekin elkarrizketa labor bat izan genuen.

A.— Kaleko lanak beti eramatzen du ikuslearekiko eragite lan zuzena, eta bertan dagoenaren parte hartzea eskatzen du nola edo hala. Barneko lanean hori nolabait bigarren maila batetara zokoratzen da, ezta?

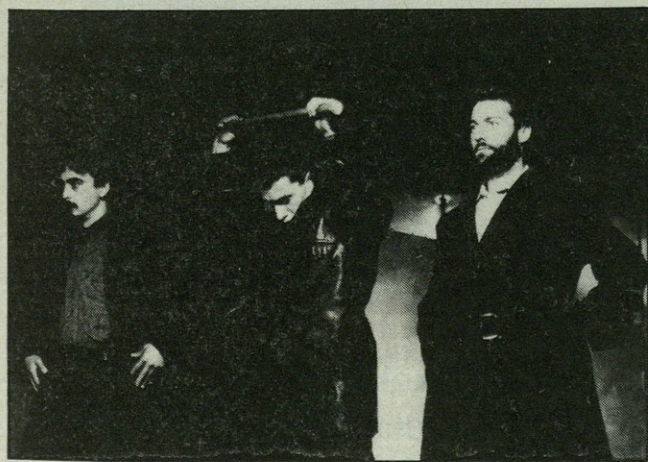
B.— Hori ez da beti horrela, zerorrek barne lanean zernolako bideak jartzen dituzunaren arauera doa. Guk kanean ikuslearekiko lan ugari eginga dugu, eta oraingoan zerbait desberdina nahi genuen, ikuslearekin askoz urrunagotik lan eginda. Ez dugu zuzenki harremana landu, guztiz alderantzizkoa. Guretzat proposamen berri hau oso interesgarri zen, zeren orain arte genegiena, ikusleari aurpegira begiratu eta bere erantzunekin jolas-atea eroso zen guretzat. Kanean ikuskizuna osoki prestatua egon arren, beti daukazu

zait, inolako atsegin gabea, kontzezio bakoa...

B.— Ez da kasualitatez horrela, halakoa nahi genuen, zirikatze modu bat da. Nire eritziz, guretzat askoz errazagoa da barre egin araztea eta estrobertituak izatea egiten ari garenari ekitea baino, non bortizkeri izkutua, eta eguneroko bizitzan topa dezakezun indarra agerian dakuskezun. Hori auzoekin aszentsore barne zaudenean ere nabari dezakezu, ulertzen duzu? Beste modu bat da kaleko errealtatea erakusteko, hiri bizitza eta egunerokoa era berean, behin eta berriz atzematen duzun lagun arteko inkomunikazioa. Egutero lanera joaterakoan aurkitzen duzu jendea, zure ordu berean ateratzen da behin eta berriz, baina hala ere ez duzu kide hori aurpegira begiratzeko. Sentsazio hori da is-

Antzerkian ordea dena ulertu beharrean gaude, denetaz definizioa lortu nahiean, eta hori nire ustez hezkuntza edo kultura arazoa da. Nire eritziz beharrezkoa da antzerki tradizionala egotea, baina gu adorez bete gara dramaturgia zehazki narratiboa ez den antzerkia aurkezteko. Ez dugu dena narratu egiten, irudi poetikoagoa ematen da, aditzera ematen dugu eta zuk asmatu behar duzu kondakizuna zeure gogo egoera ta zeure esperientzien arauera. Hori da olerkigintza, eta antzerkia ere poetikoa izan daiteke, bortizkeria barneratuz ala ez. Guk lengoia hori defendatzen dugu, eta honekin ez dut esan nahi hemendik aurrera antzeztuko dugun guztia honelakoa izango denik, beste gauza batzu antzeztzen libertitu nahi bait dugu.

A.— Antzeppen hau flashe-tan oinarritzen da, flash bat hemen eta beste bat hor, simbolismoz josita dago. Ardoz beteriko pitxer berak balio du eskuak garbitzeko, edateko, eskenatokitik jautika joateko eta abar. Garrantzi handia ematen zaio gizon-andre harremanari, eta izate sexual berari, baina ahalik eta zentzu erasokorrean...



B.— Ikuskizunaren funtsezko gaia hori da. Pertsona inguru urbano batetan ez da gauza den moduzkoa izateko, bere harremana erasoaren bitartez eramaten da. Komunikazioa eta frustrazioa, besteengana heldu beharra eta iristeko ezintasuna, gizon-andre harreman zapuztuak... Maiz kanpoan bilatzen dira

laguntzak, baina zerau ez bazauke ondo ez duzu piperrik ere lortuko. Hori da protagonista egiten duena. Historioan maitasun harreman bi du, bata emakume finko batekin, eta bestea noizbeinkakoarekin, eta ez dio batere funtzionatzen, bera ez bait dago ondo. Guzti hori da. Lagun askok ikusten du, baina harrigarriena da bakoitzak bere historia ikusten duela islaturik. Jendeak gauza desberdinak ikusi ohi ditu dena den, batzuk gauza hipererreligiosoak ere.. Behin batetan emakume daniar batek kritika bat egin zigun bertan antzeztu genuenean eta interesgarria iruditzen zait. Berak zinoenez ezin daiteke kritikarik egin ikusitakoa norberaren esperientzia bizia dela aitortu aurretik. Bere ustez ikuskizun honek zeure historia propioaren esperientzia bizitzera behartzen zaitu. Arazoa eroaten uztean eta bizitzean datza.

A.— Zuen antzerkia linea experimental batetatik abiatzen da, inolako ohizko kontzesio estetiko barik, nolabait Grotowskiren antzerki po-brearen basoan murgilduz...

B.— Bai, modu batetan bai, baina jende eta teknika poloniarrek ere erabili ditugu, ak-

momentuak, baina antzezle bakoitzaren intentsitateaz. Ez dugu nahi izan itxura hau edo beste ematea, egoera errealetan oinarriturik datza lana, nolabait esan genezake antzezleak ez duela erre-presentatzen, bere bizia erakusten baizik.

A.— Entzuna dut Bekereke taldekoak baserri batetan bizi zaretela elkarrekin, eta nolabaiteko harremana duzuela zuen artean eta abar. Uste dut hau ere nahiko isladatzen dela lehen esan duzun horretan, antzezlea ez dagoela eskenatokian gauza bat azaltzen bere bizia isladatzen baizik...

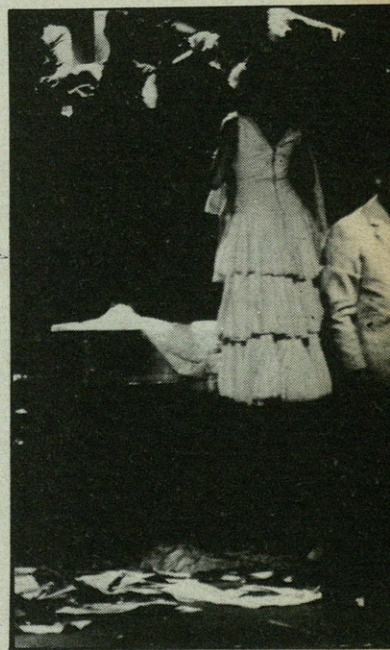
B.— Antzezleak daukan guztia ipintzen du. Musikagileak ere halako zerbait esan zigun, obra horrela zela geu ere horrelakoak ginelako. Lan-ean gizon eta emakumeen artean harremanak ulertzeko moduak azaltzen dira, eta bizitzaren gordintasun osoz botatzen da.

A.— Dena den bizitzari beti ipintzen zaizkio plastikozko loreak irenskorrago bilakatzeko, ez?

B.— Bai, ikuskizun hau nahiko zaila da irensteko, egia da. Ikuslegoaren erantzuna izugarria da, jendeak indar handiz erantzuten du, zaila da inor geratzea indiferente espektakulu honetan. Hainbat jende aipatu digu antzokitik irten zenean ez zitzaiola gustatu gure lana, baina hurrengo egunean gustatzen hasi zitzaiola. Ikusten zaudela defentsiban zara hor gertatzen denaren aurrean, biharamunean hasten zara horko irudien edertasuna atzematen. Irudiak biszeralak dira, eta erasotzen dute, eta horregaitik defendatzen zara. Kanpoan esan digute lanak maila europearra daukala, baina bertako indarraz.

A.— Zuek gehiago antzeztan duzue Euskal Herri-
tiko kanpo hemen baino...

B.— Ikuskizun hau bai. Aurtun Germania, Suedia, Norbegoia eta Dinamarkan, bertan izandako antzerki jaialdi garrantzitsuenetan hartu dugu parte. Proposamenak ditugu Polonia, Ingalaterra eta Holandara eramateko ikuskizuna. Hilabete barru Italiara joango gara.



Euskadin ez da behar beste bultzatzen antzerkia ez taldeak; azpiegitura arazo larria daukagu.

A.— Ze asmo daukazue etorkizunari begira?

B.— Urtarrilan kale ikuskizun berria prestatzen hasiko gara. Bestalde interesaturik gaude atzerriko lagunak ekartzen ikasteari ekiteko. Antzerkian garrantzitsua da ikerketa eta antzerki lengoia berriak sortzea. Kanpoko jende honek gero Gasteizen ikastaroak ematen ditu ikasi nahi dutenentzat.

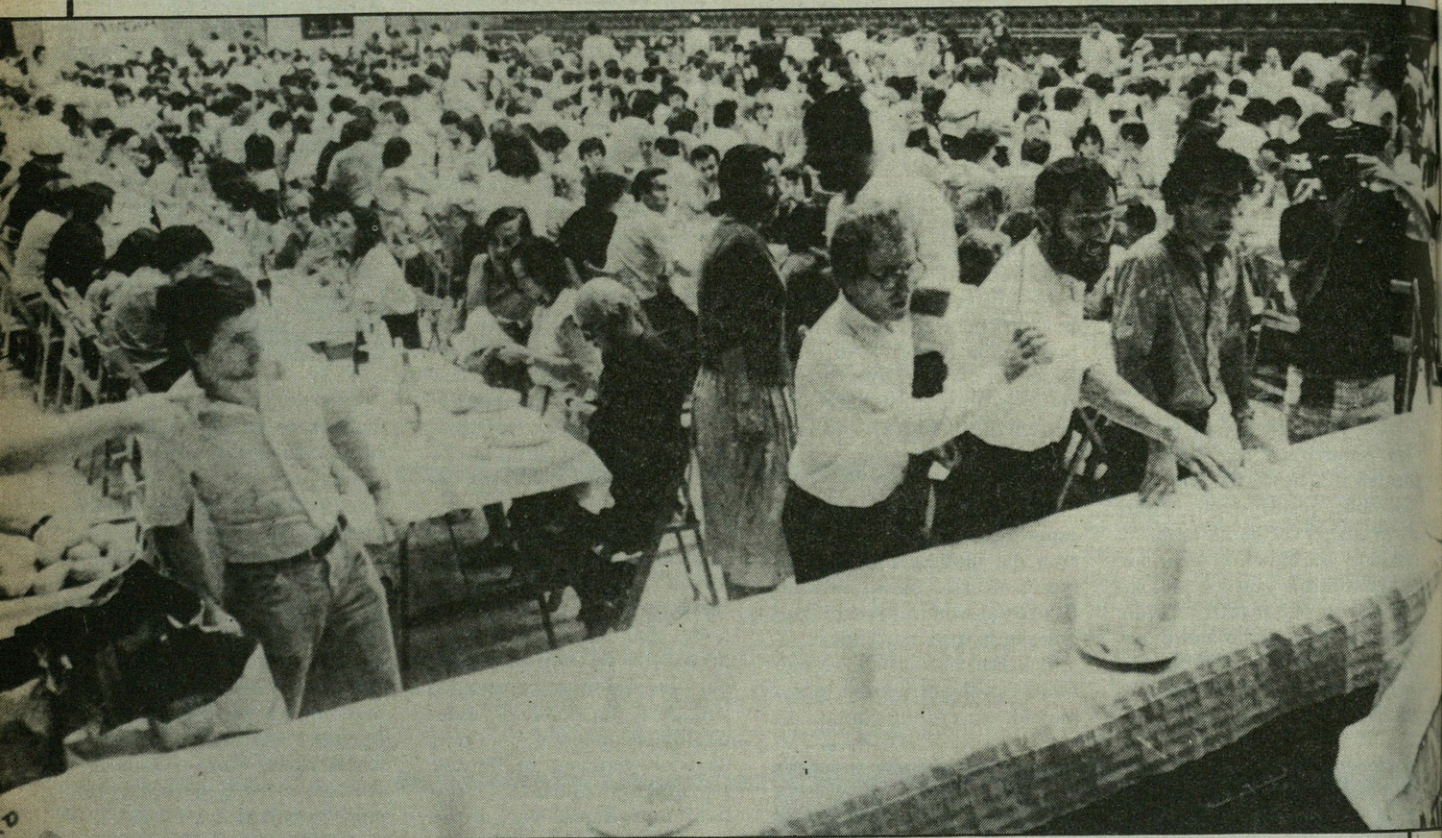
A.— Pentsatu duzue inoiz zuen antzerkia euskaraz egitea?

B.— Sarritan, eta bada jendea ikasten ari dena, baina kanpoan denbora luze pasata aurretik ikasitakoa galdu egiten da. Ni behintzat ez nago ados antzerkia euskaraz egitearekin euskara ez badakizu, soil soilik zirkuito komertzialean sartzeko. Lotsak hilko nintzateke antzerki lan bat egingo banu euskaraz eta gero euskaldun bat etorritakoan ez banio erantzuten jakingo. Niretzat antzerkia euskaraz egitea ametsa da, baina lortu behar dugu.

Iñaki GOITIOLTZA

ARGIAren lagunentzat

BAZKARIA



Bazkaltzeko ordua iritsi zaigu. Aurten Astigarragan ez, baina Durangoaldean egingo dugu, Durangoko auzoa den Goiurian, eta Durangoko Azoka ere tartean delarik, «Ikuspegi» jatetxean, abenduaren 8an, igandez, arratsaldeko ordubitan dena esateko.

Beti bezala, han izango ditugu urtean zehar ARGIA-n kolaboratzen laguntzen gaituzten guztiak. Han izango da euskal kultur munduko hainbat pertsonaia ezagun. Eta han guztien artean, gure irakurle, harpidedun eta lagunek ere izango dute tokirik.

Bazkaria 2.000 pezetatan aterako da. Izena emateko, deitu ARGIAra abenduaren 5a baino lehen, hau da, osteguna baino lehen.

URTEKARIA



Gure kulturaren ikuspegi egoki bat edukitzeko eskueran behar duzun liburua. Bere 320 orrialdeetan aurkituko dituzu:

- 12 hilabeteotako pertsonaiak.
- Luis Mari Bandrekin eta Joxe Azurmendirekin elkarrizketa luzeak.
- urtebetez euskal kulturak bizi izan dituen gertakizunen kronologia.
- sail bakoitzarentzako balantze bana.
- kultur munduan urteak eman dituen polemikarik mamitsuenak.
- euskarari buruzko legeen bilduma eta azterketa sakona.
- euskal kulturaren agenda.

Euskal Kulturaren URTEKARIA 85

HARPIDEDUNENTZAT MERKEAGO

Jadanik kalean 1.000 pezetatan salgai dagoen URTEKARIA 85 hau, merkeago eskaintzen die ARGIAk bere harpidedunei. 800 pezetatan hartu ahal izango duzu etxean, harpideduna bazara, «contra reembolso» modura ordainduz.

Urtekaria etxean jaso nahi baduzu, bete eta bidaliezaguzu ondoko txartela.

IZEN-DEITURAK _____
HELBIDEA _____
HERRIA _____
HERRIALDEA _____
Harpidedun zenbakia _____

TURISTA BATEK

Oporretan zegoen turista, eliza harrigarri baten aurrean zegoen begira, begira.

Inguruan zeuden beste batzuei galdetzen die orduan:

—Zer dira teilatuan dauden estatua horiek?

—Ez dakigu, ba —erantzun zioten—, baina zaude hemen arratseko bostak arte. Mugitzen badira, teilatua konpontzen ari diren langileak dira.

BIZI NAHI

Dominika xahartua dago, eta apaizari etxera etor dadila Eguberrietan, ahal baleza, eskatu diote.

Jaun Bikarioa etortzen zaio Egu-berri bezperan.

Etorri berria sobrare, eta zenbait galdera egiten dio: —Zenbat urte dituzu, Dominika?

—96, bikario jauna.

—96! Laster ehun urte! Behar bada, beste lau urtetan iraungo duzu festa eder bat egin dezagun zure ehun urteren ohoretan!

—4 urte! Ez al didazu 4 urte baino gehiago ematen? Zer nahi duzu, ni agudo hiltzea, ala?

BAT NAHIKOA EZ

Gizonak, negarrez dagoen ume baten ondok pasatzean:

—Zergatik egiten duzu negar?

—Duroa galdu zaidalako.

—Tori duroa, eta ez negarrik egin ume!

Hala ere umeak negarrez jarraitzen du:

—Eta orain zergatik egiten duzu negar?

—Duro bat galdu ez banu, orain bi duro edukiko nituzkeelako!

(Adiskide nekaezina dugun Legorretako Lourdes Esnaolak bidali dizkigu asteotako txisteak. Ea besteok ere bidaltzen dizkiguzuen!)



TXIRRITA KAPITALISTA

Diru gutxi zen garai hartan eta pezetak bazuen bere itzala. Astelehen goiz batez Txirrita zena aldazio ginean ari omen zen hargintzan.

Patrikan eskua sartu zuen batean, duro handia bilatu ez zuen ba?

—Ederra izango huke honenbeste diruren jabe izanik, hor behera erori eta lepoa hautsiko banu!

Ez, ez nauk horren tontoa!

Ta, dena bertan utzita, sagardotegira joan omen zen duroa gastatzera. Gaur ez luke asko luzituko duro batekin.

AITA ZUHURRA

—Aita, gaur gauean amets bat egin dut: zuk bost duro ematen zenez kidala, alegia.

—Ondo zegok. Gorde itzak eta ez galdu.

VERMUTA PRESO

Arrantxo handia egin zuten igande eguerdi hartan. Hainbeste ardo edan ondoren, «Vermuta» gainetik.

Errukituta bezala, inguratu zaio bat Txirritari, eta honela dio:

—Horrenbeste ardo beltzen ondoren, oso peligrrosoa duzu edari hori, Txirrita.

—Ez dago kuidadorik, preso sartu dut eta.



LO KULUSKA

Lazaro, herriko meza nagusira joan zen, eta apaiza sermoian hasi zenean loak hartu.

Apaiza, eguneko ebanjelioa esplikatzeko ari zen, hain zuzen, Lazaro-ren piztuera nola izan zen esanaz:

—Harrigarriak ziren Kristok egin zituen mirariak. Deitu zuen hildakoaren etxera eta Jesusek esan zion:

—Lazaro jaiki zaitez!

Apaizaren oihuak entzutean, ikaturik zutitu zen gure Lazaro, begiak igurtziaz eta esan:

—Jauna, barkatu! Lo kuluska bat besterik ez da izan eta!

ARGIARI, BERE EGUNEAN

Donostiako Egia auzotik
datorkigu notizia
abenduaeren bata dutela
egun gozo ta haundia
Euskal Herriko txoko guztitan
zabaldutute berria
euskaldun oro adi ta erne
badator eta ARGIA.

Orain ARGIA bakarrik eta
lenago berriz Zeruko
goiko laguntza baztertu eta
egin ei zioten uko
baina Jainkoak ez zitun nonbait
erabat bazter utziko
zulo hartatik atera ziren
ez dira errez isilduko.

Indar haundirik ez dakit baina
erruz malizi ta maina
bazter guztiak nahastutzeko
hortatik dute nai haina
berriro ere harpidedunok
errez gaituzte engaina
diru geiago kobratzearren
Koxka sartu alajaina.

Baina oraindik ez da bukatu
esan dezagun egia
talde horrekin erne lagunak
ongi ireki begia
edozeini ta sartzen diote
ustekabeen ziria
hurrengo tranpa badakin zein den
erdiñ den komikia.

Miren UGALDE

Sekula baino indartsuago
omen dabilta ta aurtan
urtekaria iaz baino're
hobea omen da irten
ez ote dira Argiatarrok
gehiegi hasi harrotzen
hola jarraitzen baldin badute
belaxe nagusi hemen.

Batzuek alde besteak kontra
baina dago frogatua
lanik gehiena egiten dunak
irabazten apostua
negar puska bat ein duten arren
badaukate meritua
gaur ARGIAren harpidedunoi
ematen digu gustua.

Astero garaiz irtenez gero
zuek munduko onenak
baina jakinak dira horrela
lan egitearen penak
segi aurrera t'hartu ARGIA
zorionik beroenak
badakizue zuen atzean
gaudela euskaldun denak.

INOIZ BAINO BEHARREZKOAGO, SEKULA BAINO INDARTSUAGO

IRITSIAK gara beste ARGIA EGUNA batetara eta berriro ere kalera jo beharra daukagu ARGIA eta euskal prentsa zabaltzeko.

Ez gaude duela bost urtetako egoera berean. Egia. Lanabes berriak, eta lanabes horiek erabiltzen jendeak eskuzabalez sartutako orduei esker, hala nola gure irakurle-goaren laguntzaz posible izan zaigu gauden tokira ailegatzea.

Posible izan da ARGIA barruan «KOXKA» atera eta mantentzea. Posible izan da «Eranskinak» argitaratzeari ekitea. Posible izan da aurtan ere «Euskal Kulturaren Urtekarria» egitea.

Ez da gutxi astero astero aldizkaria argitaratzearekin batera hori guztia ere kaleratu ahal izatea.

Garbi esatea dago: sekula ez da hain indartsu agertu aldizkari hau.

Garai batetan orrialde kopurua «betetzea» baldin bazen asteroko burukominik handiena, gaur egun ARGIAk biltzen duen informazio guztia orrialde kopuru horren mugetan nola sartu izaten da arazorik nagusiena.

EUSKAL kulturaren, eta informazio orokorraren arloan ere bai, gero eta beharrezkoago bilakatu da gure aldizkaria. Nahiz batean, nahiz bestean sortzen denari buruz jakin nahi duenak ARGIAra jo beharra dauka gero eta gehiago.

Erabat pozgarria baldin bada ere aldaketa kualitatibo hau, ARGIAk muga handiak dauka oraindik bere gurariak bete ahal izateko.

Egia da datorren urte hasieratik orrialde kopuru sendo bat argitaratuko dugula astero astero komikiz beterik —batzuk koloretan gainera—. Egia da eskuartean dauzkagun proiektuak aurrera ateratzen ahaleginduko garela. Egia da instituziotatik datozkigun diru-laguntzekin ahalik eta gehiena egiten dugula...

Baina ARGIA tendek kobratu gabe jarraitzen du. ARGIA musutruk idazten du idazleak. ARGIAkoek beste lan batzuk eginbeharrean gaude bizi ahal izateko. Eta hau ere esan beharra dago, ahaztu egiten bait da askotan —edo sinistu ez gaur egun bizi den jarrera ez-militantetik—.

Esan beharra dago tresna gutxi batzurekin eta borondate handi batekin gauza asko atera daitezkeela aurrera. Esan beharra dago 1980. urtetik hona asko aurreratu dela eta gure jarrera eskuzabalari jende berri mordo bat lotu zaiola.

Eta halaz eta guztiz ere bere mugak izaten jarraitzen du ARGIAk.

Lehen ere esan genuen, eta esaten jarraitu beharko dugu: Euskal Prentsa errentagarri bat ezinezkoa da diru aldetik, nahiz eta hor sartutako diru guztiak errentagarri izan euskararentzako.

Gaur egun Euskal Herrian dagoen euskaldun alfabetatu kopuruarekin ezinezkoa da edozein prentsa idatzi euskalduna berez mantendu ahal izatea. Beharrezkoak dira diru laguntzak. Beharrezkoa da Instituzioek behar adina laguntzea.

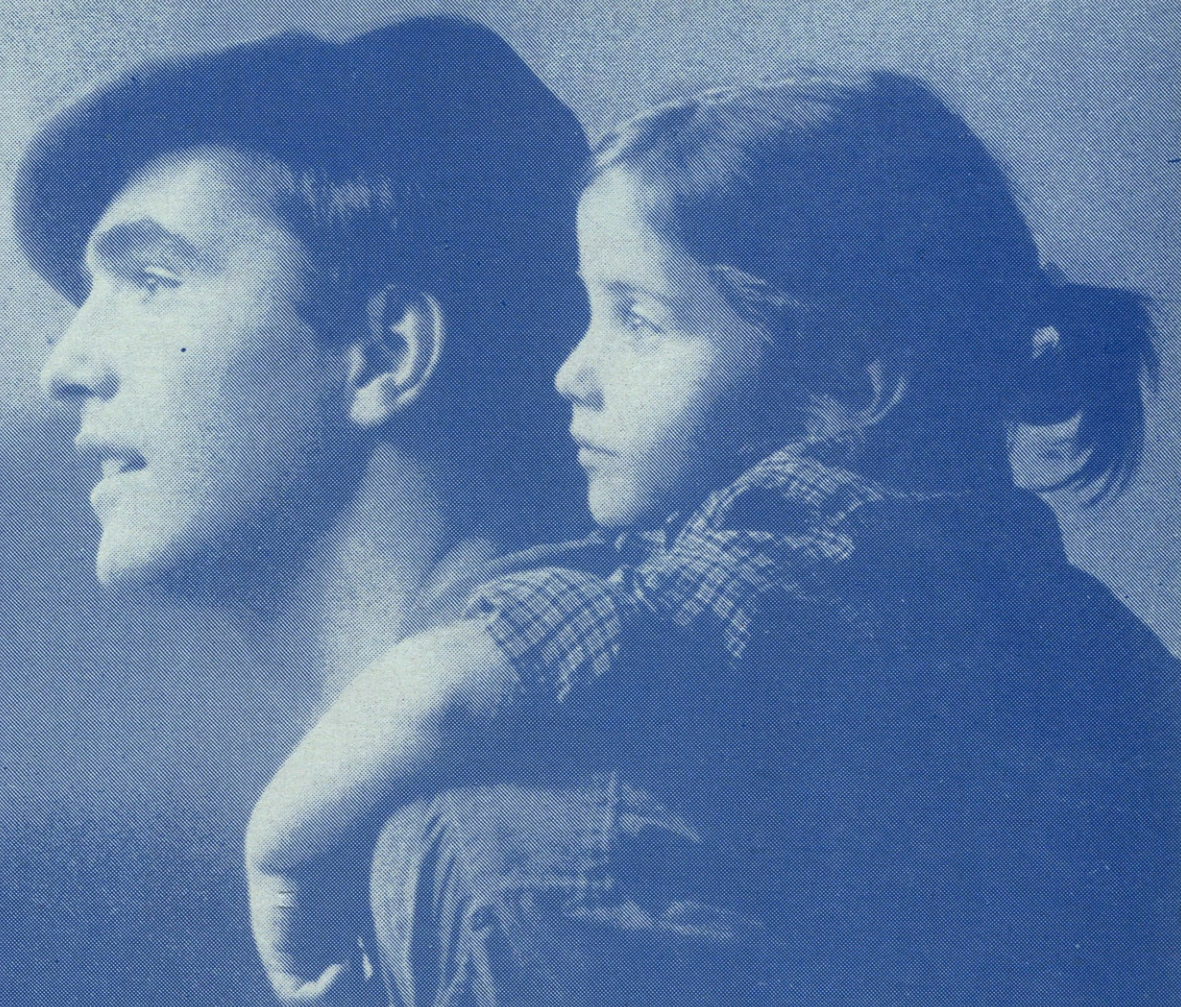
Kazetari eta kultur-gizon batzuren bihotz-zabala ez da aski orrialde kopurua handitu nahi denean edota azala kolore gehiagotan egin nahi denean.

Gero eta harpidedun eta irakurle gehiago izatea ere ez da aski horretarako.

Euskal irakurlegoak eskubidea dauka euskal prentsa normalizatu bat izateko, eta hori gerta dadin ez dira behar adina laguntza ipintzen.

MUGA guzti hauek kontutan hartuta aurrera jarraitzen du ARGIAk ahalik eta asteroko ederragoa ateratzeko bidean. Aurrera jarraituko du euskaltzale guztiok orain arte eskaini diguzuen laguntzaz.

Aurrera jarraituko dugu euskal prentsa zabal, aurrerakoi eta guztion moduko bat egiten, kontutan hartuta ezin ditugula burutik kendu lehen aipatutako proiektuak, eta egiten ez baldin baditugu erabat ezinezkoa zaigulako dela. ●



GAZTEA. BIZIA. ZIURRA.

25 urte Elkar Lanean



CAJA LABORAL

Plan de Ahorro para la Jubilación.

La Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa presenta el PLAN DE AHORRO PARA LA JUBILACION. La forma más sencilla de preparar, mes a mes, un futuro feliz. Porque el PLAN PARA LA JUBILACION ofrece interesantes ventajas. Y ninguna complicación. Es el modo de asegurarse esos años de tranquilidad que todos deseamos. Cada persona decide cuánto dinero quiere ahorrar al mes, el número de años que desea hacerlo y el modo en que quiere recuperar el capital constituido, una vez finalizado el Plan. Además, se puede suscribir un Plan de Ahorro con desgravación fiscal. Y obtener, de modo gratuito, un seguro de vida. Todo esto con la tranquilidad que da el pensar que su dinero está administrado y garantizado por la Caja de Guipúzcoa. Venga a cualquier sucursal de la Caja y le informaremos, personalmente, sobre el Plan de Ahorro que mejor responda a sus necesidades y expectativas. Vaya preparando desde ahora su Jubilación. Poco a poco, conseguirá mucho.



Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak ERRETIRORAKO AURREZKI-PLANA eskaintzen du. Hauxe da hilez-hile etorkizun zoriontsuago bat preparatzu joateko modurik errazena. ERRETIRORAKO PLANAK abantaila interesgarriak eskaintzen dituelako. Eta inolako konplikaziorik ez. Geroko lasaitasun-urte horiek aseguratzeke modua da, horixe bait da guztiok nahi duguna. Bakoitzak erabakitzen du hilean zenbat diru aurreratu, zenbat urtetan aurreratzu joan eta, Plana bukatzean, metatutako kapitala nola berreskuratu. Aurrezki-Plan baten harpidetza ere egin daiteke zergarinketa fiskalarekin. Eta, honela, bizi-aseguru bat lortu dohan. Eta guzti hau zure dirua Gipuzkoako Kutxak administratzen eta bermatzen duela pentsatzeak ematen duen lasaitasunarekin. Zatoz Kutxako edozein sukurtsaletara eta bertan pertsonalki esango dizugu zure beharrian eta igurikapenei ondoen erantzuten dien Aurrezki-Plana zein den. Oraintxe bertan has zaitez zeure Erretiroa preparatzen. Piskanaka-piskanaka, asko lortuko duzu.

POCO A POCO CONSIGA MUCHO.

Empiece hoy



CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GUIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA